

ВІДКРИТИЙ МІЖНАРОДНИЙ УНІВЕРСИТЕТ РОЗВИТКУ
ЛЮДИНИ «УКРАЇНА»

ДНІПРОПЕТРОВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ВНУТРІШНІХ СПРАВ
МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ

Кваліфікаційна наукова
праця на правах рукопису

НАЗАРЕНКО ГЕРМАН АРТЕМОВИЧ

УДК 343.98 : 343.131

ДИСЕРТАЦІЯ

**РОЗСЛІДУВАННЯ НЕЗАКОННОГО ЗАВОЛОДІННЯ ЗБРОЄЮ
ТА БОЙОВИМИ ПРИПАСАМИ, ВЧИНЕНОГО
ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦЕМ У СКЛАДІ ГРУПИ ОСІБ**

12.00.09 – кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза;
оперативно-розшукова діяльність
(081 – «Право»)

Подається на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук
(доктора філософії)

Дисертація містить результати власних досліджень. Використання ідей,
результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело

Г.А. Назаренко

Науковий керівник –
Чаплинський Костянтин Олександрович,
доктор юридичних наук, професор

Київ – 2019

АНОТАЦІЯ

Назаренко Г.А. Розслідування незаконного заволодіння зброєю та бойовими припасами, вчиненого військовослужбовцем у складі групи осіб. – *Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.*

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук (доктора філософії) за спеціальністю 12.00.09 – кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність (081 – Право). – Відкритий міжнародний університет розвитку людини «Україна». – Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, Київ, 2019.

У дисертації на монографічному рівні досліджено теоретичні та практичні особливості криміналістичного забезпечення розслідування незаконного заволодіння зброєю та бойовими припасами, вчиненого військовослужбовцем у складі групи осіб. З'ясовано, що не достатньо вивченою залишається проблема сучасної криміналістичної характеристики досліджуваного виду суспільно небезпечного діяння. Анкетування працівників правоохоронних органів свідчить про те, що більшість з них (91 %) вбачають одним з найбільш багатообіцяючих напрямленостей підвищення ефективності розслідування створення системи певних кореляційних зв'язків.

Емпіричну основу дослідження становлять результати узагальнення судово-слідчої практики за 2008-2018 рр. Здійснено аналіз матеріалів 54 кримінальних справ та 112 проваджень з проблематики дослідження (Волинська, Донецька, Дніпропетровська, Запорізька, Київська, Кіровоградська, Львівська, Луганська, Миколаївська, Полтавська, Харківська, Черкаська та Чернівецька області) за 2008-2018 рр.; дані офіційної статистики МВС та Генеральної прокуратури України за 2010-2017 рр.; опрацьовано результати опитування 75 працівників прокуратури, 297 слідчих, 216 працівників оперативних підрозділів та 59 працівників експертних установ МВС України.

Завдяки науковому аналізу сформульовано поняття криміналістичної характеристики зазначеного діяння. Крім того, визначено Систему криміналістичної характеристики, окреслено з наступних елементів: спосіб вчинення злочину; обстановка вчинення правопорушення; слідова картина; предмет злочинного посягання; особа злочинця (група осіб).

Дисертантом з'ясовано типові способи підготовки, вчинення та приховування кримінального правопорушення. серед основних заходів щодо підготовки до учинення кримінально караного діяння виокремлено наступні: 1) планування незаконного заволодіння зброєю чи боєприпасами – 78 %; 2) вибір об'єкта злочинного посягання – 91 %; 3) збирання інформації щодо об'єкта злочинного посягання – 41 %; 4) добір учасників злочинної групи – 100 %; 5) розподіл ролей між співучасниками злочину – 74 %.

Встановлено основні способи вчинення досліджуваного виду кримінального правопорушення: а) викрадення – 84 %; б) привласнення – 11 %; в) вимагання – 4 %; г) заволодіння майном шляхом шахрайства – 1 %. Виділено способи приховування даного суспільно небезпечного діяння.

Систематизовано зміст обстановки та слідової картини злочину. Визначено, що обстановка вчинення досліджуваного кримінального правопорушення є обов'язковим елементом криміналістичної характеристики, бо завдяки її дослідженню можливе висунення відповідних версій щодо окремих аспектів правопорушення. З'ясовано, що серед складових обстановки необхідно виділити місце, час та умови вчинення суспільно небезпечного діяння.

Викладено типові умови учинення незаконного заволодіння зброєю, зокрема: 1) проживання членів злочинної групи в одному районі; 2) спільні інтереси військовослужбовця з іншими членами групи (проведення дозвілля чи робота); 3) родинні або інші зв'язки; 4) відсутність нормальної охорони об'єкта, на який направлено умисел.

Аналіз матеріалів кримінальних проваджень свідчить про те, що сліди незаконного заволодіння вогнепальною зброєю та боєприпасами у 74 %

випадків виявлялися на місці вчинення злочину. Визначено, що в інших місцях матеріальні сліди вилучалися там, де військовослужбовці здійснювали заходи по приховуванню злочинних дій. Зокрема, в 16 % випадків сліди знаходились за місцем проживання військовослужбовця, а у 8 % – в місцях проживання знайомих та родичів правопорушника.

Дослідженням емпіричної бази встановлено, що найчастіше предметом злочинного посягання у даній категорії проваджень стали: а) зброя – 78 %, з них: пістолети – 56 %, револьвери – 1 %, автомати – 37 %, карабіни – 1 %, снайперські гвинтівки – 3 %, гранатомети – 2 %; б) бойові припаси – 22 %, з них: патрони до нарізної вогнепальної зброї різних калібрів – 89 %, гранати – 5 %, інші вироби – 6 %.

Аналіз матеріалів кримінальних проваджень свідчить про те, що незаконне заволодіння зброєю, бойовими припасами та вибуховими речовинами у групі осіб вчиняють лише чоловіки (100 %). З'ясовано, що на момент вчинення злочину військовослужбовці перебували у віці від 18 до 25 років – 65 %; від 25 до 35 років – 21 %; особи віком 40 років та старші – у 14 % випадків. Найбільш криміногенну групу складають особи у віці від 18 до 25 років.

Надано систему криміналістично значимих ознак особи злочинця, а також розкрити структуру злочинної групи, що вчинює зазначені діяння. З'ясовано, що до структури злочинних груп, входять переважно чоловіки у складі 3-х, рідше від 4-х до 10-ти, осіб віком від 18 до 25 років, мають повну загальну середню або базову вищу освіту, неодружені.

Дисертант вказує на те, що структура більшості злочинних об'єднань визначається такою конфігурацією: лідер (організаційно-управлінська ланка); особа (особи), яка безпосередньо вчиняє злочин (виконавська ланка); особа (особи), яка забезпечує систематичну злочинну діяльність (функціонування) злочинних об'єднань (забезпечувальна ланка). З огляду на зазначене виділено типову структуру злочинного об'єднання, що вчинює незаконне заволодіння зброєю та бойовими припасами, яке нараховує наступні складові. Серед них

більшість складають виконавці правопорушення (81 %), які в більшості випадків (97 %) є військовослужбовцями.

Дослідження судово-слідчої практики дало змогу зробити висновок, що підґрунтям для розроблювання типових слідчих ситуацій повинно бути: 1) встановлення слідів вчинення злочину; 2) докладне вивчення обстановки, в якій відбувалося незаконне заволодіння зброєю та бойовими припасами; 3) визначення способів незаконного заволодіння; 4) ступінь обізнаності працівників правоохоронних органів про подію правопорушення та військовослужбовця, що його вчинив; 5) факт наявності вихідних відомостей, на підставі яких вносяться відомості до Єдиного реєстру досудових розслідувань.

Сформовано типові слідчі ситуації початкового етапу розслідування досліджуваних правопорушень, а також виокремлено форми взаємодії різних структур під час цього. Серед типових слідчих ситуацій початкового етапу розслідування визначено наступні: 1) осіб затримано, вилучено речові докази, наявні свідки – 2 %; 2) встановлено учасників групи злочинців, наявні свідки та речові докази – 13 %; 3) наявний факт викрадення зброї та бойових припасів, злочинців не встановлено, наявна матеріальна доказова інформація, свідки відсутні – 71 %; 4) виявлено об'єкти, пристосовані для доставки, зберігання, виготовлення, переробки вогнепальної зброї та боєприпасів, наявні сліди злочину, злочинців встановлено, але вони переховуються від слідства та суду – 12 %; 5) інші ситуації – 2 %.

З'ясовано, що особливостями взаємодії під час розслідування незаконного заволодіння зброєю та бойовими припасами, вчиненого військовослужбовцем у складі групи осіб є: 1) необхідність визначення особливостей вогнепальної зброї та боєприпасів; 2) розбіжне спрямування проміжних задач розслідування; 3) у відповідності до певної слідчої ситуації існують особливості проведення окремих процесуальних заходів.

Визначено основні форми взаємодії різних підрозділів – організаційні та процесуальні. Аналіз опитування працівників правоохоронних органів дав

змогу виділити серед організаційних форм в досліджуваній категорії кримінальних проваджень, наступні: взаємний обмін інформацією між слідчим і працівниками оперативних підрозділів – 79 %; узгоджена діяльність у складі слідчо-оперативної групи – 89 %; спільна організація та планування слідчих (розшукових) дій та негласних слідчих (розшукових) дій – 23 %; консультування – 71 %; спільне використання криміналістичних і оперативно-технічних засобів – 18 %.

Аналіз матеріалів кримінальних проваджень за ч. 2 ст. 410 КК України, дозволив зробити висновок, що на початковому етапі розслідування досліджуваних суспільно небезпечних діянь проводяться такі СРД: огляд місця події – проводився у 84 % випадків, допит потерпілих та свідків – 100 %, допит підозрюваного – 12 %, обшук – 19 %.

Конкретизовано організаційно-тактичні аспекти проведення огляду місця події. Схарактеризовано окремі тактичні прийоми, що дають можливість максимально чітко здійснювати зазначену процесуальну дію. Виділено вузлові місця, які підлягають найбільш докладному огляду. Аналіз матеріалів кримінальних проваджень свідчить про те, що під час огляду місця події в досліджуваній категорії кримінальних проваджень потрібно виявляти і вилучати: 1) сліди вогнепальної зброї та боєприпасів; 2) об'єкти, які містять на собі сліди транспортування вогнепальної зброї (збройове мастило, порохові частинки); 3) записи із камер відеоспостереження, розташованих на об'єктах неподалік від місця незаконного заволодіння зброєю (державна установа, аптека, відділення банку, автозаправна станція).

Визначено криміналістичне забезпечення проведення слідчого експерименту. Серед тактичних прийомів, що є найбільш ефективними під час нього виокремлено наступні. Визначено ключові тактичні умови досліджуваної слідчої (розшукової) дії: а) багаторазове проведення подібних дій у відповідних умовах; б) здійснення слідчого експерименту в обстановці, максимально наближеній до тих, у яких вчинювалось незаконне заволодіння зброєю та боєприпасами; в) максимальне зменшення кількості учасників

процесуальної дії.

Опитуванням респондентів було визначено перелік тактичних помилок, які можуть допустити працівники правоохоронних органів під час проведення досліджуваної процесуальної дії: 1) відсутність психологічного контакту з військовослужбовцем – 59 %; 2) відсутність умов, максимально наближених до тих, у яких відбувалося незаконне заволодіння вогнепальною зброєю чи боєприпасами – 52 %; 3) недоречність проведення слідчого експерименту – 34 %; 4) проведення експериментальних дій за участю кількох підозрюваних – 17 %.

Автором з'ясовано особливості використання спеціальних знань в досліджуваній категорії проваджень. Серед основних їх форм виділено наступні: а) безпосереднє використання працівниками правоохоронних органів спеціальних знань при проведенні окремих слідчих (розшукових) дій (огляду місця події, слідчого експерименту, обшуку); б) призначення судових експертиз; в) залучення відповідних спеціалістів до здійснення окремих процесуальних дій. У досліджуваній категорії кримінальних проваджень найбільш характерними є проведення дактилоскопічної та судово-балістичних експертиз.

На основі судово-слідчої практики було сформульовано перелік судових експертиз, що можуть призначатися при розслідуванні незаконного заволодіння зброєю та бойовими припасами, вчиненого військовослужбовцем у складі групи осіб, зокрема: а) встановлення ідентифікуючих ознак військовослужбовця, транспортних засобів та слідів злочину; б) діагностика різних аспектів кримінального правопорушення. Серед перших було виокремлено криміналістичні та судово-біологічні експертизи. Найбільш розповсюдженими у другій групі є балістична експертиза.

Сформульовано ряд конкретних пропозицій і рекомендацій, що мають на меті удосконалення криміналістичного забезпечення розслідування окремих видів правопорушень. Найшли відображення формулювання

окремих наукових категорій кримінального процесу та криміналістики.

Ключові слова: військовослужбовець, група осіб, криміналістична характеристика, незаконне заволодіння зброєю, бойові припаси, кримінальне провадження, слідча ситуація, взаємодія, організація, слідчі (розшукові) дії, тактичний прийом, огляд місця події, слідчий експеримент, спеціальні знання.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Статті у наукових фахових виданнях:

1. Назаренко Г.А. До питання взаємодії різних структур під час розслідування незаконного заволодіння зброєю та бойовими припасами, вчиненого військовослужбовцем у складі групи осіб. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право»*. 2015. Випуск 34. Ч. 2. С. 184-189.

2. Назаренко Г.А. Особливості проведення огляду місця події при розслідуванні незаконного заволодіння зброєю та бойовими припасами, вчиненого військовослужбовцем у складі групи осіб. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Юридичні науки»*. 2016. Випуск 6-2. Т. 2. С. 212-217.

3. Назаренко Г.А. Використання спеціальних знань при розслідуванні незаконного заволодіння зброєю та бойовими припасами, вчиненого військовослужбовцем у складі групи осіб. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2017. №6. Том 4. С. 189-194.

4. Назаренко Г.А. Криміналістический анализ способов совершения военнослужащими в составе группы лиц незаконного завладения оружием и боеприпасов. *Право и политика*. 2017. № 3. С. 36-41.

5. Назаренко Г.А. Способи вчинення військовослужбовцем у складі групи осіб незаконного заволодіння зброєю та бойовими припасами як

елемент криміналістичної характеристики. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2018. Випуск 1. Том 3. С. 167-172.

6. Назаренко Г.А. Криміналістический анализ типичных следственных ситуаций при расследовании незаконного завладения оружием и боеприпасами, совершенных военнослужащими в составе группы лиц. *Право и Закон*. 2018. № 1. С. 41-45.

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

1. Назаренко Г.А. Деякі питання тактичного забезпечення огляду місця події при розслідуванні незаконного заволодіння зброєю та бойовими припасами, вчиненого військовослужбовцем у складі групи осіб // Актуальні проблеми розслідування злочинів в сучасних умовах: матер. Всеукр. наук.-практ. конф. з нагоди святкування 10-річчя факультету підготовки фахівців для підрозділів слідства (Дніпропетровськ, 24 верес. 2015 р.). Дніпропетровськ: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2015. С. 138-140.

2. Назаренко Г.А. Окремі аспекти призначення експертиз під час розслідування незаконного заволодіння зброєю та бойовими припасами, вчиненого військовослужбовцем у складі групи осіб // Використання спеціальних знань у досудовому розслідуванні: матер. наук.-практ. семінару (Дніпропетровськ, 13 травня 2016 р.). Дніпропетровськ: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2016. С. 213-216.

3. Назаренко Г.А. До питання дослідження способу вчинення військовослужбовцем у складі групи осіб незаконного заволодіння зброєю та бойовими припасами // Актуальні проблеми розслідування кримінальних правопорушень у сфері громадської безпеки та громадського порядку: матеріали наук.-практ. семінару (м. Дніпро, 30 трав. 2017 р.). Дніпро: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2017. С. 187-190.

4. Назаренко Г.А. Особливості взаємодії правоохоронних органів під час розслідування незаконного заволодіння зброєю та бойовими припасами,

вчиненого військовослужбовцем у складі групи осіб // Актуальні питання теорії та практики криміналістичної науки: матеріали наук.-практ. семінару (м. Дніпро, 16 трав. 2018 р.). Дніпро: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2018. С. 179-182.

SUMMARY

Nazarenko G.A. Investigation of misappropriation of weapons and ammunition committed by a serviceman in a group of persons. – *The manuscript.*

The thesis is for candidate's degree of law on specialty 12.00.09 – Criminal Procedure and Criminalistics; Forensic Examination; Operational-Search Activity. – The Dnipropetrovs'k State University of Internal Affairs, Kiev, 2019.

The dissertation on monographic level investigates the theoretical and practical features of forensic provision of investigation into illegal possession of weapons and military supplies made by a serviceman in a group of persons. It was found out that the problem of modern forensic characteristics of the investigated type of socially dangerous act is not sufficiently studied. The survey of law enforcement officials indicates that most of them (91 %) see one of the most promising directions for increasing the effectiveness of investigating the establishment of a system of certain correlations.

The empirical basis for the study is the results of the generalization of forensic practice in 2008-2018. The analysis of 54 criminal cases and 112 case studies) was carried out (Volyns'k, Donetsk, Dnipropetrovs'k, Zaporizhzhia, Kyiv, Kirovograd, Lviv, Lugans'k, Nikolaev, Poltava, Kharkiv, Cherkasy and Chernivtsi region) for 2008-2018; data of official statistics of the Ministry of Internal Affairs and the General Prosecutor's Office of Ukraine for 2010-2017; The results of the survey were processed by 75 prosecutors, 297 investigators, 216 employees of operational units and 59 employees of expert institutions of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine.

Thanks to the scientific analysis, the notion of forensic characteristics of this act is formulated. In addition, the System of Forensic Characteristics is defined,

outlined in the following elements: the method of committing a crime; the situation of the commission of the offense; trail picture; the object of a criminal offense; person of the offender (group of persons). The dissertation outlines the typical ways of preparing, committing and concealing a criminal offense. Among the basic measures for preparing for the commission of a criminal act, the following are identified: 1) planning illegal possession of weapons or ammunition – 78 %; 2) the choice of the object of a criminal offense – 91 %; 3) collecting information about the object of a criminal offense – 41 %; 4) selection of participants of a criminal group – 100 %; 5) division of roles between accomplices of a crime – 74 %.

The basic ways of committing the investigated type of a criminal offense are established: a) theft – 84 %; b) appropriation – 11 %; c) extortion – 4 %; d) taking possession of property by fraud – 1 %. Highlighted ways to hide this socially dangerous act.

The content of the situation and the trace of the crime are systematized. It is determined that the situation of commission of the investigated criminal offense is an obligatory element of forensic characteristics, because due to its research it is possible to put forward the corresponding versions concerning certain aspects of the offense. It is revealed that among the components of the situation it is necessary to select the place, time and conditions for committing a socially dangerous act.

Typical conditions for the commission of illegal possession of weapons are outlined, in particular: 1) the residence of members of a criminal group in one district; 2) the common interests of the serviceman with other members of the group (leisure or work); 3) family or other ties; 4) the absence of normal protection of the object to which the intent is directed.

The analysis of criminal proceedings reveals that traces of illegal possession of firearms and ammunition in 74 % of cases were detected at the crime scene. It is determined that in other places material traces were withdrawn where military servicemen carried out measures to conceal criminal acts. In particular, in 16 % of

cases traces were at the place of residence of a serviceman, and 8 % – in places of residence of friends and relatives of the offender.

The study of the empirical base found that most of the subject of a criminal offense in this category of proceedings were: a) weapons – 78 %, including: pistols – 56 %, revolvers – 1 %, automatic equipment – 37 %, carbines – 1 %, sniper rifles – 3 %, grenade launchers – 2 %; b) military supplies – 22 %, of which: cartridges for rifled firearms of various calibers – 89 %, grenades – 5 %, other products – 6 %.

An analysis of criminal proceedings reveals that only men (100 %) commit illegal possession of weapons, combat supplies and explosives in a group. It was revealed that at the time of the crime, the servicemen were aged 18 to 25 years old – 65 %; from 25 to 35 years – 21 %; persons aged 40 years and older – in 14 % of cases. The most criminogenic group consists of persons aged 18 to 25 years.

The system of criminologically significant features of the criminal's personality is provided, as well as the structure of the criminal group committing these acts is disclosed. It was found that the structure of criminal groups are mainly composed of men 3, at least from 4 to 10, ages 18 to 25 have completed secondary or basic higher education, unmarried.

The dissertation points out that the structure of most criminal associations is determined by such a configuration: leader (organizational and management link); person (person) directly committing a crime (executive link); person (person) providing systematic criminal activity (functioning) of criminal associations (security link). Taking into consideration the above, a typical structure of a criminal association committing illegal possession of weapons and military supplies, which has the following components, is highlighted. Among them, the majority is made up of perpetrators (81 %), who in most cases (97 %) are servicemen.

The investigation of forensic practice made it possible to conclude that the grounds for the development of typical investigative situations should be: 1) the establishment of traces of a crime; 2) detailed study of the situation in which the

illegal possession of weapons and military supplies took place; 3) determination of the methods of unlawful seizure; 4) the degree of awareness of law enforcement officers about the offense and the serviceman who committed it; 5) the fact of availability of initial information, on the basis of which information is entered into the Unified Register of pre-trial investigations.

Typical investigative situations of the initial stage of investigation of the investigated violations are formed, as well as the forms of interaction of different structures during this period are outlined. Among the typical investigative situations of the initial stage of the investigation, the following were determined: 1) persons were detained, material evidence seized, witnesses present – 2 %; 2) members of the group of criminals were found, available witnesses and evidence – 13 %; 3) the present fact of the theft of weapons and ammunition, the criminals are not established, there is material evidence, there are no witnesses – 71 %; 4) found objects adapted for the delivery, storage, manufacture, processing of firearms and ammunition, traces of the crime, criminals found, but they are hiding from the investigation and the court – 12 %; 5) other situations – 2 %.

It was revealed that the peculiarities of interaction during the investigation of illegal possession of weapons and military supplies made by a serviceman in the group of persons are: 1) the necessity of determining the characteristics of firearms and ammunition; 2) divergent direction of interim investigation tasks; 3) in accordance with a particular investigative situation, there are peculiarities of carrying out of separate procedural measures.

The basic forms of interaction of different divisions - organizational and procedural. The analysis of the survey of law enforcement officers made it possible to distinguish between organizational forms in the investigated category of criminal proceedings, as follows: the mutual exchange of information between investigators and employees of operational units – 79 %; coordinated activity of the investigative task force – 89 %; joint organization and planning of investigative (search) actions and secret investigative (search) actions – 23 %; counseling – 71 %; joint use of forensic and operational-technical means – 18 %.

Analysis of materials of criminal proceedings under Part 2 of Art. 410 of the Criminal Code of Ukraine, made it possible to conclude that at the initial stage of the investigation of the socially dangerous acts under investigation the following ISA were conducted: an overview of the place of the event was held in 84 % of cases, the questioning of victims and witnesses - 100%, questioning of the suspect – 12 %, search – 19 %.

The organizational-tactical aspects of the event review are specified. The individual tactical methods are described, which give an opportunity to implement the indicated procedural action as clearly as possible. Allocated nodes are subject to the most detailed review. An analysis of the materials of criminal proceedings indicates that during the review of the place of the event in the investigated category of criminal proceedings, it is necessary to detect and remove: 1) traces of firearms and ammunition; 2) objects that contain traces of transportation of firearms (weapon lubricants, powder particles); 3) records from video cameras located at objects not far from the place of illegal possession of weapons (state institution, pharmacy, bank branch, gas station).

Forensic provision of conducting an investigative experiment is determined. Among tactical techniques that are most effective during it, the following are singled out. The key tactical conditions of the investigated investigative (search) action are determined: a) repeated conduct of such actions in the appropriate conditions; b) conducting an investigative experiment in an environment which is as close as possible to those who were involved in the illegal possession of weapons and ammunition; c) the maximum reduction in the number of participants in procedural action.

A survey of respondents identified a list of tactical mistakes that law enforcement officials may admit during the investigative procedural action: 1) the absence of psychological contact with a serviceman – 59 %; 2) the absence of conditions closest to those in which the illegal possession of firearms or ammunition took place – 52 %; 3) inappropriateness of conducting an investigative experiment – 34 %; 4) carrying out experimental operations involving several

suspects – 17 %.The author finds out the peculiarities of using special knowledge in the investigated category of proceedings. Among their main forms are the following: a) direct use by law enforcement officers of specialist knowledge during the conduct of individual investigative (search) activities (review of the place of the event, investigative experiment, search); b) appointment of forensic examinations; c) involving the relevant specialists in the implementation of separate procedural actions. The most characteristic of the investigated category of criminal proceedings is the holding of dactyloscopic and forensic-ballistic examinations.

On the basis of forensic practice, a list of forensic examinations that may be imposed in investigating the illegal possession of weapons and military supplies made by a serviceman in the group of persons was formulated, in particular: a) identification of the identifying features of the serviceman, vehicles and traces of the crime; b) diagnosis of various aspects of a criminal offense. Among the first were forensic and forensic biological examinations. The most widespread in the second group is a ballistic examination.

A number of concrete proposals and recommendations were formulated, aimed at improving the forensic provision of investigation of certain types of offenses. The formulation of certain scientific categories of the criminal process and criminalistics was reflected.

***Key words:** soldier, group of persons, serviceman, illegal capture, forensic characteristic, weapon, pre-trial investigation, investigative situation, investigative (search) action, tactics, criminalistics provision.*

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Статті у наукових фахових виданнях:

1. Назаренко Г.А. До питання взаємодії різних структур під час розслідування незаконного заволодіння зброєю та бойовими припасами, вчиненого військовослужбовцем у складі групи осіб. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право»*. 2015. Випуск 34. Ч. 2. С. 184-189.

2. Назаренко Г.А. Особливості проведення огляду місця події при розслідуванні незаконного заволодіння зброєю та бойовими припасами, вчиненого військовослужбовцем у складі групи осіб. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Юридичні науки»*. 2016. Випуск 6-2. Т. 2. С. 212-217.

3. Назаренко Г.А. Використання спеціальних знань при розслідуванні незаконного заволодіння зброєю та бойовими припасами, вчиненого військовослужбовцем у складі групи осіб. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2017. №6. Том 4. С. 189-194.

4. Назаренко Г.А. Криминалистический анализ способов совершения военными в составе группы лиц незаконного завладения оружием и боеприпасов. *Право и политика*. 2017. № 3. С. 36-41.

5. Назаренко Г.А. Способи вчинення військовослужбовцем у складі групи осіб незаконного заволодіння зброєю та бойовими припасами як елемент криміналістичної характеристики. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2018. Випуск 1. Том 3. С. 167-172.

6. Назаренко Г.А. Криминалистический анализ типичных следственных ситуаций при расследовании незаконного завладения оружием и боеприпасами, совершенных военными в составе группы лиц. *Право и Закон*. 2018. № 1. С. 41-45.

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

1. Назаренко Г.А. Деякі питання тактичного забезпечення огляду місця події при розслідуванні незаконного заволодіння зброєю та бойовими припасами, вчиненого військовослужбовцем у складі групи осіб // Актуальні проблеми розслідування злочинів в сучасних умовах: матер. Всеукр. наук.-практ. конф. з нагоди святкування 10-річчя факультету підготовки фахівців для підрозділів слідства (Дніпропетровськ, 24 верес. 2015 р.). Дніпропетровськ: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2015. С. 138-140.

2. Назаренко Г.А. Окремі аспекти призначення експертиз під час розслідування незаконного заволодіння зброєю та бойовими припасами, вчиненого військовослужбовцем у складі групи осіб // Використання спеціальних знань у досудовому розслідуванні: матер. наук.-практ. семінару (Дніпропетровськ, 13 травня 2016 р.). Дніпропетровськ: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2016. С. 213-216.

3. Назаренко Г.А. До питання дослідження способу вчинення військовослужбовцем у складі групи осіб незаконного заволодіння зброєю та бойовими припасами // Актуальні проблеми розслідування кримінальних правопорушень у сфері громадської безпеки та громадського порядку: матеріали наук.-практ. семінару (м. Дніпро, 30 трав. 2017 р.). Дніпро: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2017. С. 187-190.

4. Назаренко Г.А. Особливості взаємодії правоохоронних органів під час розслідування незаконного заволодіння зброєю та бойовими припасами, вчиненого військовослужбовцем у складі групи осіб // Актуальні питання теорії та практики криміналістичної науки: матеріали наук.-практ. семінару (м. Дніпро, 16 трав. 2018 р.). Дніпро: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2018. С. 179-182.

ЗМІСТ

ВСТУП	1
Розділ 1. КРИМІНАЛІСТИЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА НЕЗАКОННОГО ЗАВОЛОДІННЯ ЗБРОЄЮ ТА БОЙОВИМИ ПРИПАСАМИ, ВЧИНЕНОГО ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦЕМ У СКЛАДІ ГРУПИ ОСІБ	
10	
1.1. Теоретичні основи побудови криміналістичної характеристики незаконного заволодіння зброєю та бойовими припасами, вчиненого військовослужбовцем у складі групи осіб	10
1.2. Основні елементи криміналістичної характеристики незаконного заволодіння зброєю та бойовими припасами, вчиненого військовослужбовцем у складі групи осіб	23
1.3. Характеристика особи злочинця (військовослужбовця)	51
Висновки до розділу 1	63
Розділ 2. ОРГАНІЗАЦІЯ РОЗСЛІДУВАННЯ НЕЗАКОННОГО ЗАВОЛОДІННЯ ЗБРОЄЮ ТА БОЙОВИМИ ПРИПАСАМИ, ВЧИНЕНОГО ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦЕМ У СКЛАДІ ГРУПИ ОСІБ	
67	
2.1. Алгоритми дій працівників поліції відповідно до типових слідчих ситуацій розслідування	67
2.2. Взаємодія слідчих і оперативних підрозділів у кримінальних провадженнях досліджуваної категорії	83
Висновки до розділу 2	97

Розділ 3. ТАКТИКА ПРОВЕДЕННЯ ОКРЕМИХ СЛІДЧИХ (РОЗШУКОВИХ) ДІЙ	100
3.1. Організаційно-тактичне забезпечення проведення огляду	100
3.2. Організація і тактика слідчого експерименту	121
3.3. Особливості використання спеціальних знань	135
Висновки до розділу 3	144
 ВИСНОВКИ	 147
 СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	 151
 ДОДАТКИ	 175

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ

ГУНП	–	Головне Управління Національної поліції
ЄРДР	–	Єдиний реєстр досудових розслідувань
КК	–	Кримінальний кодекс
КПК	–	Кримінальний процесуальний кодекс
МВС	–	Міністерство внутрішніх справ
НДЕКЦ	–	Науково-дослідний експертно-криміналістичний центр
ОМП	–	огляд місця події
СОГ	–	слідчо-оперативна група
СРД	–	слідчі (розшукові) дії
НСРД	–	негласні слідчі (розшукові) дії

ВСТУП

Обґрунтування вибору теми дослідження. Євроінтеграційні процеси, що відбуваються в Україні, зумовлюють необхідність реформування правоохоронної системи з огляду на рівень й тенденції розвитку цих органів в європейських державах. У той же час у нашій країні у зв'язку з подіями, що відбуваються на Сході, збільшується кількість військових злочинів. Крім того, зазначені суспільно небезпечні прояви отримують нове наповнення через збільшення обігу зброї та боєприпасів. Також слід зазначити, що на даний час збільшується кількість кримінальних правопорушень, що вчинюються організованими групами осіб. Зважаючи на це, розслідування незаконного заволодіння зброєю та бойовими припасами, вчиненого військовослужбовцем у складі групи осіб, набуває надзвичайної актуальності.

Відповідно до статистичних відомостей Генеральної прокуратури України, у 2013 р. до Єдиного реєстру досудових розслідувань було внесено 95 фактів учинення досліджуваного кримінального правопорушення, у той же час особам було вручено повідомлення про підозру у 57 випадках; у 2014 р. – 288, вручено повідомлення про підозру у 79 провадженнях; у 2015 р. – 191, вручено повідомлення про підозру у 78 провадженнях; у 2016 р. – 177, вручено повідомлення про підозру у 44 випадках, у 2017 р. – 248, вручено повідомлення про підозру у 45 випадках, а за перше півріччя 2018 р. – 127, вручено повідомлення про підозру лише у 24 випадках. Слід наголосити, що від загальної кількості зареєстрованих в ЄРДР випадків вчинення військовослужбовцем незаконного заволодіння зброєю і бойовими припасами у складі групи осіб вчинюється близько 10 % зазначених діянь. Тобто в багатьох випадках, крім факту військового злочину, створюються групування, які є базою для вчинення інших суспільно небезпечних діянь. Вказані статистичні відомості говорять про небезпечність досліджуваного кримінального правопорушення та відсутність відпрацьованої методики його розслідування.

Питання кримінально-процесуальних та криміналістичних основ розслідування окремих видів злочинів досліджували такі українські та зарубіжні науковці в галузі юриспруденції, як: Л.І. Аркуша, М.В. Багрій, В.П. Бахін, Р.С. Белкін, В.Д. Берназ, О.М. Васильєв, І.О. Возгрін, А.Ф. Волобуєв, В.І. Галаган, І.Ф. Герасимов, Г.І. Грамович, В.А. Журавель, А.В. Іщенко, Н.І. Клименко, В.О. Коновалова, В.В. Лисенко, Л.М. Лобойко, В.Г. Лукашевич, Є.Д. Лук'янчиков, В.А. Мисливий, С.І. Мінченко, Д.Й. Никифорчук, О.В. Одерій, В.Л. Ортинський, М.А. Погорецький, І.В. Пиріг, В.Д. Пчолкін, М.В. Салтевський, Р.Л. Степанюк, О.С. Тарасенко, В.В. Тіщенко, Л.Д. Удалова, К.О. Чаплинський, С.С. Чернявський, Ю.М. Чорноус, В.В. Шендрик, В.Ю. Шепітько, М.П. Яблоков та ін.

Проблеми попередження й розслідування незаконного заволодіння вогнепальною зброєю та бойовими припасами, його криміналістичної, кримінологічної та кримінально-правової характеристики розглядали такі вчені, як С.В. Албул, Ю.М. Береза, І.І. Бікеев, В.П. Бодаєвський, О.О. Долгополов, А.А. Задоян, А.В. Кофанов, С.А. Коцюба, А.І. Лобанов, Н.Є. Міняйло, М.Х. Рустамбаєв, Н.І. Щегель та ін.

Серед останніх досліджень протидії військовим злочинам, пов'язаним з корисливими намірами, необхідно згадати такі. Так, у роботі В.П. Бодаєвського «Кримінальна відповідальність військовослужбовців за корисливі посягання на військове майно (ст. 410 КК України)» (Запоріжжя, 2010) надається кримінально-правова характеристика корисливих посягань на військове майно; визначаються особливості кримінальної відповідальності за означене діяння; розглядаються окремі аспекти профілактики досліджуваної категорії злочинців. У свою чергу, М.І. Карпенко у роботі «Військові злочини: характеристика, методика розслідування та запобігання» (Київ, 2013) розробив загальну класифікацію військових злочинів; визначив окремі аспекти організаційно-тактичних засад їх розслідування; окреслив певні особливості запобігання досліджуваній категорії суспільно небезпечних діянь. А вже Ю.М. Береза у дисертаційному дослідженні

«Розслідування незаконного заволодіння військовослужбовцем зброєю, бойовими припасами та вибуховими речовинами» (Дніпро, 2018) розкрив криміналістично значимі ознаки особи злочинця (військовослужбовця), що вчиняє досліджувані діяння; виокремив обставини, що підлягають встановленню у кримінальному провадженні; виділив типові слідчі ситуації розслідування; конкретизував організаційно-тактичні особливості проведення окремих процесуальних дій, зокрема обшуку, допиту підозрюваного та свідка.

Втім, незважаючи на проведені дослідження, опитування слідчих вказує на те, що низка питань зазначеної проблематики залишаються невирішеними. Так, 96 % респондентів вказують на відсутність окремої методики розслідування незаконного заволодіння зброєю й бойовими припасами, вчиненого військовослужбовцем у складі групи осіб. Серед факторів низької кількості пред'явлення підозр слід виокремити такі: прорахунки у плануванні й організації розслідування на його початковому етапі (62 %), несвоєчасне проведення першочергових слідчих (розшукових) дій та НСРД (66 %), низький рівень взаємодії слідчих і оперативних підрозділів (59 %), відсутність техніко-криміналістичних засобів при проведенні окремих процесуальних дій (72 %).

Змістовний внесок вказаних науковців у розробку зазначеної проблематики є беззаперечним, однак їхні дослідження не були спрямовані на удосконалення криміналістичного забезпечення розслідування незаконного заволодіння зброєю та бойовими припасами крізь призму такої його кваліфікуючої ознаки, як вчинення військовослужбовцем у складі групи осіб. Зокрема, не були висвітлені питання щодо структури злочинного групування; взаємодії окремих органів й підрозділів у кримінальних провадженнях цієї категорії; особливостей проведення окремих слідчих (розшукових) дій та використання при цьому спеціальних знань. Тобто актуальність дисертації зумовлена потребами практики та відсутністю комплексних монографічних досліджень у цій сфері. Зазначені умови у своїй

сукупності визначили наукову, теоретичну та практичну значущість представленої роботи та призвели до вибору теми наукового дослідження.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.

Дисертацію виконано відповідно до Стратегії національної безпеки України, затвердженої Указом Президента України від 26.05.2015 № 287/2015, Концепції державної політики у сфері боротьби з організованою злочинністю, схваленої Указом Президента України від 21.10.2011 № 1000/2011, Переліку пріоритетних напрямів наукового забезпечення діяльності Національної поліції України на період 2015-2019 рр., затвердженого наказом МВС України від 16.03.2015 № 275; Основних напрямів наукових досліджень Відкритого міжнародного університету розвитку людини «Україна» на 2014-2018 рр.

Мета і завдання дослідження. *Метою* дисертаційного дослідження є вирішення конкретного наукового завдання з розробки методики розслідування незаконного заволодіння зброєю та бойовими припасами, вчиненого військовослужбовцем у складі групи осіб. Для досягнення зазначеної мети були поставлені та вирішені такі *завдання*:

– сформулювати поняття криміналістичної характеристики незаконного заволодіння зброєю та бойовими припасами, вчиненого військовослужбовцем у складі групи осіб, та окреслити наповнення її відповідними елементами;

– окреслити типові способи вчинення кримінального правопорушення та предмет злочинного посягання;

– розкрити обстановку та слідову картину злочину;

– виокремити систему криміналістично значимих ознак особи злочинця (військовослужбовця) та розкрити структуру злочинної групи, що вчиняє досліджувані діяння;

– виділити типові слідчі ситуації початкового етапу розслідування у досліджуваній категорії кримінальних проваджень;

– визначити форми взаємодії слідчих і оперативних підрозділів під час

розслідування незаконного заволодіння зброєю та бойовими припасами, вчиненого військовослужбовцем у складі групи осіб;

– конкретизувати організаційно-тактичні особливості проведення огляду місця події та слідчого експерименту;

– з'ясувати особливості використання спеціальних знань у досліджуваній категорії кримінальних проваджень.

Об'єктом дослідження є кримінальні процесуальні відносини, що виникають у діяльності правоохоронних органів при розслідуванні незаконного заволодіння зброєю та бойовими припасами, вчиненого військовослужбовцем у складі групи осіб.

Предметом дослідження є розслідування незаконного заволодіння зброєю та бойовими припасами, вчиненого військовослужбовцем у складі групи осіб.

Методи дослідження. В дисертаційній роботі у розрізі визначеної мети, об'єкта й предмета дослідження використано різноманітні загальнонаукові та спеціальні методи наукового пізнання.

Порівняльно-правовий метод застосовано при аналізі чинного кримінального й кримінально-процесуального законодавства України, поглядів науковців щодо осмислення різних наукових категорій криміналістики та суміжних галузей права (розділи 1-3). *Формально-логічні методи* використано під час формулювання поняття й сутності окремих криміналістичних категорій, наукових положень та концепцій, що становлять предмет дослідження (розділи 1-3). *Соціологічні методи* – при опитуванні працівників органів прокуратури, оперативних й слідчих підрозділів, експертних установ МВС України (підрозділи 1.2, 1.3, 1.4, розділи 2 і 3). *Статистичні методи* застосовано для узагальнення результатів соціологічних досліджень, вивчення матеріалів кримінальних справ й проваджень, матеріалів судово-слідчої практики, оцінки ефективності діяльності правоохоронних органів (підрозділи 1.2, 1.3, 1.4, розділи 2 і 3). *Системно-структурний метод* використано при визначенні системи криміналістичної характеристики

незаконного заволодіння військовослужбовцем зброєю та бойовими припасами; дослідженні сутності окремих її елементів (розділ 1). *Функціональний метод* застосовано при визначенні організаційно-тактичного забезпечення проведення огляду та слідчого експерименту (підрозділ 3.1, 3.2). На підставі *методу синтезу* сформульовано загальні висновки й пропозиції за темою дослідження.

Емпіричну основу дослідження становлять результати узагальнення судово-слідчої практики за 2008-2018 рр. Здійснено аналіз матеріалів 54 кримінальних справ та 112 проваджень з проблематики дослідження (Волинська, Донецька, Дніпропетровська, Запорізька, Київська, Кропивницька, Львівська, Луганська, Миколаївська, Полтавська, Харківська, Черкаська та Чернівецька області) за 2008-2018 рр.; дані офіційної статистики МВС та Генеральної прокуратури України за 2010-2018 рр.; опрацьовано результати опитування 75 працівників прокуратури, 127 слідчих, 135 працівників оперативних підрозділів та 59 працівників експертних установ МВС України.

Наукова новизна отриманих результатів полягає у тому, що за характером і змістом розглянутих питань дисертація є першим в Україні монографічним дослідженням, у якому комплексно та цілісно розглянуто проблеми розслідування незаконного заволодіння зброєю та бойовими припасами, вчиненого військовослужбовцем у складі групи осіб, сформульовано низку наукових положень, висновків і рекомендацій, які у своїй сукупності мають певний ступінь наукової новизни.

Основні наукові положення, які виносяться на захист:

1. Виділено типову структуру злочинного об'єднання, що вчинює незаконне заволодіння зброєю та бойовими припасами, яка має такі складові: а) організатор групи (організаційно-управлінська ланка); б) особи, які забезпечують збирання інформації про зброю та бойові припаси; в) безпосередні виконавці заволодіння зброєю і боєприпасами; г) особи, які забезпечують систематичну злочинну діяльність та функціонування злочинних об'єднань; д) особи, які здійснюють реалізацію зазначеного

майна.

2. Сформовано типові слідчі ситуації початкового етапу розслідування досліджуваних правопорушень, зокрема: а) осіб затримано, вилучено речові докази, наявними є свідки; б) встановлено учасників групи злочинців, наявними є свідки та речові докази; в) наявний факт викрадення зброї та бойових припасів, злочинців не встановлено, наявна матеріальна доказова інформація, свідки відсутні; г) виявлено об'єкти, пристосовані для доставки, зберігання, виготовлення, переробки вогнепальної зброї та бойових припасів, наявними є сліди злочину, злочинців встановлено, але вони переховуються від слідства й суду; д) інші ситуації.

3. Надано формулювання поняття криміналістичної характеристики як інформаційної моделі певної групи суспільно небезпечних діянь, яка включає в себе найбільш вагомі в криміналістичному плані ознаки та кореляційні зв'язки між ними, завдяки яким ефективніше використовуються засоби та методи розслідування кримінальних правопорушень.

4. Визначено систему криміналістичної характеристики досліджуваного злочину, яка складається з таких елементів: спосіб учинення злочину, обстановка, слідова картина, предмет злочинного посягання, особа злочинця (військовослужбовця).

5. З'ясовано систему типових способів підготовки, учинення й приховування незаконного заволодіння військовослужбовцем зброєю та бойовими припасами у складі групи осіб.

6. Розкрито теоретичні аспекти щодо типових слідчих ситуацій розслідування, серед яких залежно від факту застосування (слідчого, експертного, судового) слід вирізняти відповідно слідчі, експертні та судові ситуації, а також у зв'язку з особливостями кримінальних проваджень досліджуваної категорії запропоновано виокремлювати типові слідчі ситуації початкового та подальшого етапів розслідування.

7. Виділено форми взаємодії слідчих і оперативних підрозділів, що застосовуються при розслідуванні злочину, спрямовані на підвищення

кількості й якості отримуваної в ході його проведення доказової інформації.

8. Запропоновано криміналістичне забезпечення проведення огляду та слідчого експерименту (організаційно-підготовчі заходи, тактичні прийоми, тактичні умови) як найбільш ефективних процесуальних дій при розслідуванні досліджуваної категорії кримінальних правопорушень.

9. Сформульовано окремі наукові категорії стосовно загальних питань криміналістичної характеристики злочинів, організації та планування розслідування, зокрема складові криміналістичної характеристики злочину, типові слідчі ситуації, версії, форми взаємодії, окремі слідчі (розшукові) дії.

10. Розроблено систему даних стосовно слідів з матеріальних (сліди зброї і боєприпасів, сліди їх використання, сліди рук) та ідеальних (показання свідків й очевидців події) джерел походження, які у загальній формі характеризують слідову картину злочину.

11. Надано окремі пропозиції щодо підвищення ефективності проведення огляду на початковому етапі розслідування злочину з метою отримання належних й допустимих доказів у кримінальному провадженні.

12. Визначено доміанти сукупності відомостей про обстановку вчинення злочину через виділення та побудову між її окремими складовими кореляційних зв'язків (часом незаконного заволодіння зброєю і боєприпасами, місцем та умовами його учинення).

13. Запропоновано положення щодо особливостей використання спеціальних знань та призначення судових експертиз як їх різновиду (зокрема, дактилоскопічної, судово-балістичної, судово-психіатричної) під час розслідування досліджуваної категорії злочинів

Практичне значення одержаних результатів полягає у тому, що викладені в роботі висновки і пропозиції можуть бути використані у:

– *освітньому процесі* – при викладанні навчальних дисциплін «Криміналістика», «Організація розслідування злочинів», «Криміналістичні засоби та методи розслідування кримінальних правопорушень», «Тактичні особливості проведення слідчих (розшукових) дій», «Кримінальний процес»,

а також при підготовці підручників, посібників, текстів лекцій і навчально-методичних матеріалів, проведенні семінарів і практичних занять з кримінального процесу та криміналістики (акти впровадження Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ від 11.06.2018, Університету митної справи та фінансів від 14.06.2018);

– *науковій діяльності* – під час проведення наукових досліджень, спрямованих на розробку й удосконалення методик розслідування окремих видів злочинів (акти впровадження Інституту права та суспільних відносин Відкритого міжнародного університету розвитку людини «Україна» від 11.06.2018, Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ від 15.06.2018);

– *практичній діяльності* – для удосконалення діяльності органів прокуратури та оперативних, слідчих й експертних підрозділів Національної поліції України (акти впровадження Дніпропетровського НДЕКЦ МВС України від 12.06.2018), а також при проведенні практичних занять у системі службової підготовки, на курсах підвищення кваліфікації.

Апробація результатів дисертації. Основні теоретичні положення й висновки дисертації в цілому та окремі її аспекти оприлюднені на науково-практичних конференціях та семінарах, зокрема: «Актуальні проблеми розслідування злочинів в сучасних умовах» (Дніпро, 2015); «Використання спеціальних знань у досудовому розслідуванні» (Дніпро, 2016); «Актуальні проблеми розслідування кримінальних правопорушень у сфері громадської безпеки та громадського порядку» (Дніпро, 2017); «Актуальні питання теорії та практики криміналістичної науки» (Дніпро, 2018).

Структура та обсяг дисертації. Робота складається з основної частини (вступу, трьох розділів, які включають вісім підрозділів, висновків), списку використаних джерел і додатків. Загальний обсяг дисертації становить 222 сторінки, з яких 150 сторінок основного тексту. Список використаних джерел складається із 227-и найменувань і займає 24 сторінки, 4 додатки викладено на 28-и сторінках..

Розділ 1

КРИМІНАЛІСТИЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА НЕЗАКОННОГО ЗАВОЛОДІННЯ ЗБРОСІЮ ТА БОЙОВИМИ ПРИПАСАМИ, ВЧИНЕНОГО ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦЕМ У СКЛАДІ ГРУПИ ОСІБ

1.1. Теоретичні основи побудови криміналістичної характеристики незаконного заволодіння зброєю та бойовими припасами, вчиненого військовослужбовцем у складі групи осіб

Розслідування кримінальних правопорушень зумовлює розвиток різних юридичних наук, однією з яких є криміналістика. Науковою категорією, що вивчається нею, є методика розслідування окремих видів злочинів. Дана складова покликана систематизувати відповідні засоби криміналістичного забезпечення в кримінальних провадженнях різних категорій. Доречно наголошує В.А. Журавель, що криміналістична методика виникла в результаті інтеграції та диференціації наукових знань та об'єднує в собі передові досягнення криміналістичної техніки й тактики, відповідно, щодо оптимальної організації розслідування злочинів і судового розгляду певних категорій справ [57, с. 9]. Тобто маємо симбіоз більшості криміналістичних знань через призму розслідування конкретного суспільно небезпечного діяння.

А вже О.М. Васильєв наголошував на тому, що це заключний розділ криміналістики, в якому відбувається накопичення матеріалів узагальнення передової слідчої практики поряд із загальним завданням удосконалення розслідування та підвищення його ефективності. Він вважає, що завдяки цьому можливе підвищення її наукового рівня та практичної корисності як блоку, що синтезує використання засобів криміналістичної техніки та слідчої тактики, і як галузі, яка має власний, значно ширший зміст, аніж той, який

вона мала до цього [24, с. 3]. У свою чергу, Г.А. Матусовський доречно вказує на те, що методика розслідування злочинів може розглядатися в двох аспектах. По-перше, це сам процес розслідування злочинів як специфічна діяльність уповноважених законом органів, здійснювана на основі застосування засобів криміналістичної техніки, прийомів криміналістичної тактики, а також криміналістичних методів розслідування окремих видів злочинів. По-друге, це «розділ науки криміналістики, що містить систему комплексних криміналістичних рекомендацій з виявлення, розслідування і профілактики окремих видів злочинів» [126, с. 120].

З приводу конструкції зазначеної категорії Р.Л. Степанюк зазначав, що однотипність будови видових, підвидових та комплексних методик, включаючи до них криміналістичну характеристику відповідно виду, підвиду злочинів або їх комплексу [180, с. 157]. Методика розслідування незаконного заволодіння зброєю та бойовими припасами, вчиненого військовослужбовцем у складі групи осіб, слід віднести до підвидових методик з огляду на конкретний предмет дослідження.

Слід зазначити, що під міжвидовою (комплексною) методикою розуміється не просто сукупність окремих видових методик, а їх загальна інтегрована модель, що виконує системоутворюючу і методологічну функцію. Таким чином, розробки теоретичних основ криміналістичної методики ведуться в різних напрямках, що народжують нові підходи, уточнюючи, доповнюючи і оновлюючи відомі і, здавалося б, усталені наукові поняття та положення. Разом з тим відсутні чіткі позиції щодо однієї з найголовніших проблем теорії та методології – за системою принципів формування криміналістичних методик розслідування. Крім того, не завжди відрізняються принципи науково-теоретичної розробки приватних методик розслідування, з одного боку, і принципи застосування і побудови методики розслідування злочинів у практичній діяльності – з іншого. У цьому зв'язку треба підкреслити, що формування криміналістичної методики розслідування обумовлюється визначенням тих теоретичних і методологічних передумов,

на основі яких можна виявити загальні закономірності та взаємозв'язки, властиві основним об'єктам криміналістичного наукового дослідження: діяльності з розслідування злочинів, з одного боку, та діяльності з їх вчиненню – з іншого. Вважаємо, зазначена мета може бути досягнута за допомогою дієвого, системного та функціонального підходів, що утворюють у своїй системі загальний комплексний підхід, і будучи засобом пояснення, конструювання та прогнозування науково-методичних розробок [191, с. 7-9].

Важливою складовою методики розслідування досліджуваного кримінального правопорушення є його криміналістична характеристика. Хоча це порівняно нова наукова категорія, але її розробка викликає великий інтерес з боку науковців. З приводу необхідності її розробки, то, наприклад, В.В. Лисенко зауважував, що вона має практичне призначення не лише у випадку встановлення типових зв'язків між її елементами. Крім того, може бути також ефективно застосована у діяльності слідчих органів за наявності нетипових особливостей окремих елементів чи зв'язків. Виходячи з наведеного, можна зазначити, що до змісту криміналістичної характеристики необхідно включати інформацію про злочини, яка має одиничні прояви [112, с. 234].

Стосовно визначення поняття досліджуваної категорії, то М.П. Яблоков сформулював криміналістичну характеристику як динамічну систему відповідних взаємозалежних загальних та індивідуальних ознак злочину, які найяскравіше проявляються у способі та механізмі злочинного діяння, обстановці його вчинення й в окремих рисах особистості – його суб'єкта, дані якої мають важливе значення для розробки методів розслідування [227, с. 68]. А вже В.К. Весельский визначав її як засновану на практиці правоохоронних органів та криміналістичних досліджень модель системи зведених відомостей про криміналістично значущі ознаки виду, групи або конкретного злочину, яка має на меті оптимізацію процесу розкриття та розслідування злочинів [28, с. 88]. В даних визначеннях можна бачити наявність такої мети, як оптимізація розслідування чи то новітніми

методами, чи то її наповненням криміналістично значущою інформацією.

У свою чергу, І.Ф. Герасимов акцентував, що криміналістична характеристика злочину має не тільки інформаційну роль, але й слугує фактичною базою для вирішення питань, що розглядаються в інших структурних елементах, зокрема: 1) відомості про способи вчинення злочинів, які надають можливість класифікувати їх у методичних цілях та розробки окремих методик розслідування або диференціювати методичні положення в рамках загальної методики; 2) висунення версій та планування розслідування; 3) тактика окремих слідчих дій» [39, с. 8-10].

З огляду на це доречним є твердження А.Ф. Волобуєва, який зазначав, що криміналістична методика вивчає складний об'єкт, в який входять два протилежні, але пов'язані між собою види людської діяльності: 1) механізм вчинення злочинів окремого виду; 2) розслідування злочинів окремого виду. Взаємний зв'язок між двома складовими частинами об'єкта криміналістичної методики полягає у тому, що не тільки механізм вчинення злочинів (знання про нього) впливає на слідчу практику, але і навпаки – слідча практика, становлячись відомою злочинцям, викликає відповідну трансформацію механізму вчинення злочинів в той чи інший бік [31, с. 29], що ми підтримуємо.

У свою чергу, Н.А. Сенчика зазначає, що криміналістична характеристика злочинів, з одного боку, повинна бути базою для розробки типологічних положень методики розслідування, а з другого – служити орієнтиром для особи, що веде розслідування, при виборі відповідного варіанта застосування цих положень у конкретній кримінальній справі [161, с.29]. На нашу думку, з огляду на те, що предметом нашого дослідження є криміналістична характеристика хуліганства, вчиненого неповнолітніми, а це складова конкретного виду злочину, то ми маємо внутрішньовидову методику. В той же час, криміналістична характеристика є її складовою.

Ми поділяємо позицію Л.Я. Драпкіна, який визначає її як наукову

категорію, в якій з достатнім ступенем конкретності описані типові ознаки та властивості події, обстановки, способу та механізму вчинення суспільно небезпечних діянь певної класифікаційної групи, процесу виникнення та локалізації доказів, типових ознак особистості та поведінки винних, потерпілих, а також стійкі особливості інших об'єктів посягань [47, с. 17].

Інші науковці наголошують на важливості таких факторів. По-перше, криміналістична характеристика – це відомості про криміналістично значущі ознаки злочинів певного виду. По-друге, це система відомостей, яка спирається на структуру складу злочину (кримінальне право) та відповідну структуру предмета доказування (кримінально-процесуальне право). По-третє, це система відомостей, яка включає дані про закономірні зв'язки статистичного характеру між ознаками злочинів певного виду. По-четверте, це система відомостей, яка слугує побудові і перевірці слідчих версій. Саме з урахуванням цих положень вченими було сформульовано визначення поняття криміналістичної характеристики як системи відомостей (інформації) про криміналістично значущі ознаки злочинів певного виду, яка відбиває закономірні зв'язки між ними і слугує побудові і перевірці слідчих версій в розслідуванні конкретних злочинів [84, с. 16-20].

Тобто, як наголошує Ю.П. Аленін, структуру методики слід розуміти як поєднання таких елементів: криміналістична характеристика (для загальної методики) і окремих видів злочинів (для частинних методик); обставини, що підлягають встановленню і доказу; особливості порушення кримінальної справи; типові слідчі ситуації, особливості побудови версій і планування розслідування в даних умовах; організація первісного і наступного етапу розслідування в умовах постійної протидії злочинців; організація і використання тактичних операцій при розслідуванні злочинів; тактика проведення слідчих дій і оперативно-розшукових заходів; використання спеціальних знань; особливості взаємодії оперативних і слідчих апаратів правоохоронних органів з представниками суспільних і державних структур (види і форми) у процесі виявлення і розслідування

злочинів [3, с. 244-250].

Стосовно мети дослідження криміналістичної характеристики В.В. Лисенко, в розрізі цього, зазначає, що вона має практичне призначення не лише у випадку встановлення типових зв'язків між її елементами. Вона може бути також ефективно застосована у діяльності слідчих органів за наявності нетипових особливостей окремих елементів чи зв'язків. Виходячи з наведеного, можна зазначити, що до змісту криміналістичної характеристики необхідно включати інформацію про злочини, яка має одиничні прояви. Такі нетипові прояви злочинної діяльності можуть мати поширення у майбутньому [112, с. 234].

А вже В.О. Малярова говорить про те, що ні кримінально-правова, ні кримінологічна, ні інші характеристики злочинів не здатні охопити низку ознак, що мають важливе значення для формування й реалізації криміналістичних методик. До таких ознак належать, зокрема, пов'язані з діями, спрямованими на підготовку до вчинення злочину та приховування його слідів, з механізмом слідоутворення тощо. Вони не входять до числа кримінально-правових чи кримінологічних, оскільки не мають правового значення й необхідних змістовних ознак. Відомості, наведені в цих характеристиках, не є однопорядковими й конкуруючими, хоча досить близькі за суттю. Вони призначаються для вирішення різних завдань, є складовими елементами різних систем, тому можуть вивчатися паралельно та в комплексі [123, с. 114].

Якщо говорити про призначення криміналістичної характеристики злочинів, пов'язаних з незаконним обігом зброї і боєприпасів, то доречною є думка О.М. Вдовіна, який акцентує, що як з позиції пошуково-розшукової спрямованості, так і для підтримання державного обвинувачення, Криміналістична характеристика слідчих і державних обвинувачів у кримінальних провадженнях про дані злочини розкривається такими положеннями: 1) за своїм змістом не тільки може, але і повинна відрізнятися від змісту криміналістичної характеристики, що розробляється тільки для

потреб досудового розслідування; 2) в цілому повинна мати пошуково-дослідний характер; 3) повинна вказувати на типові помилки, що допускаються при розслідуванні злочину; 4) повинна прямо вказувати на те, в яких матеріалах кримінальної справи слід шукати інформацію, необхідну для ефективного підтримання державного обвинувачення [26, с. 189].

Продовжуючи говорити про криміналістичну характеристику цієї групи правопорушень, необхідно звернутися до позиції Є.С. Тесленка, який надав слушні пропозиції та методичні рекомендації щодо інформаційно-аналітичного забезпечення розкриття та розслідування цих злочинів, в тому числі з використанням моніторингу інформаційних систем [187, с. 9-10].

Досить вагомою в цьому ракурсі є думка Р.Л. Степанюка, який наголошує на тому, що кореляційні зв'язки між елементами криміналістичної характеристики певної групи злочинів і можливість їх встановлення та використання при вирішенні завдань щодо виявлення і розслідування злочинів має найбільше значення при дослідженні окремих кримінальних правопорушень [179, с. 399]. Тобто найбільш важливим в дослідженні цієї наукової категорії є не просто визначення її елементів, а побудови між ними відповідних зв'язків.

Під час надання загальної характеристики способів незаконного обігу зброї, бойових припасів, вибухових речовин і вибухових пристроїв С.Г. Павліков виявив та систематизував їх типові, притаманні для всіх способів ознаки, вказуючи на обов'язкове поєднання окремих способів у певній сукупності [142, с. 50-56].

У свою чергу, В.А. Талалаєв вказує на те, що криміналістична характеристика цієї групи злочинів є складовою групової криміналістичної характеристики незаконних дій щодо предметів озброєння і родової криміналістичної характеристики злочинів проти громадської безпеки. Цільове призначення криміналістичної характеристики розкрадань вогнепальної зброї, боєприпасів або вибухових речовин реалізується в систематизації завдань розслідування, встановлення особливостей

планування на основі типізації слідчих ситуацій та їх аналізі, розробці рекомендацій з організації і тактики проведення окремих слідчих дій, тактичних операцій, вирішенні інших завдань розслідування даних злочинів. Типовими в змісті приватної видової криміналістичної характеристики розкрадань вогнепальної зброї, боєприпасів або вибухових речовин є такі наскрізні і локальні зв'язки: «етап обороту озброєння – форма розкрадання – особа злочинця»; «особа злочинця – предмет розкрадання – способи вчинення та приховування»; «сліди розкрадання – форма розкрадання – особа злочинця»; «місце розкрадання – час вчинення і приховування даного злочину – особа злочинця» та ін. [181, с. 13-14].

Досить важливою в розрізі нашого дослідження є праця К.О. Чаплинського, який надав сучасну криміналістичну характеристику та здійснив аналіз організованої злочинної діяльності. Автором у роботі детально розкрито тактичні прийоми та організацію проведення слідчих дій під час розслідування злочинів, учинених організованими злочинними угрупованнями [205].

У свою чергу, Г.О. Бойко у своєму дослідженні формулював криміналістичну характеристику злочинів як систему узагальнених даних про найбільш типові ознаки певного виду (групи) злочинів, що виявляються у способі та механізмі діяння, обстановки його вчинення, особистості суб'єкта злочину, інших обставинах, закономірний взаємозв'язок яких слугує основою вирішення завдань розкриття і розслідування злочинів [17, с. 17]. Як бачимо, його визначення розкриває структуру відповідної характеристики конкретного кримінального правопорушення.

Підсумовуючи, зазначимо, що нами було сформульовано поняття криміналістичної характеристики як інформаційної моделі певної групи суспільно небезпечних діянь, яка включає в себе найбільш вагомі в криміналістичному плані ознаки та кореляційні зв'язки між ними, завдяки яким ефективніше використовуються засоби й методи розслідування кримінальних правопорушень.

Під час проведеного дослідження також було з'ясовано, що наразі недостатньо вивченою залишається проблема сучасної криміналістичної характеристики досліджуваного виду злочину. З огляду на це більшість опитаних слідчих (91 %) [Додаток Б] вбачають одним із найбільш перспективних напрямів підвищення ефективності розслідування саме створення системи певних кореляційних зв'язків.

З огляду на зазначене ми підтримуємо позицію В.В. Радаєва, який стосовно практичного значення досліджуваної категорії вказує, що основними його напрямками повинні бути: 1) виявлення злочинів, висунення версій про злочинний характер тієї чи іншої події; 2) висунення версії про особу злочинця; 3) висунення версії про вчинення злочину групою осіб; 4) використання відомостей про типові місця приховання та реалізації викраденого для розшуку предметів посягання; 5) застосування даних про механізм слідоутворення для правильного визначення кола можливих джерел інформації про злочин, більш цілеспрямованої роботи з їх виявлення, для виявлення матеріальних слідів злочину в ході огляду [152, с. 17–19].

Переходячи до наповнення елементами криміналістичної характеристики незаконного заволодіння зброєю та бойовими припасами, вчиненого військовослужбовцем у складі групи осіб, слід навести окремі думки науковців з цього приводу. Зокрема, В.С. Кузьмічов та Г.І. Прокопенко серед її елементів визначають такі: предмет безпосереднього злочинного посягання (найрізноманітніші об'єкти органічного та неорганічного походження); спосіб вчинення злочинів в його широкому розумінні (обставини приготування, вчинення і приховування злочину, образ дії суб'єкта, що використовується для досягнення поставленої мети); типову «слідову картину» злочину в її широкій інтерпретації (сукупність джерел матеріальних та ідеальних відображень у навколишній матеріальній обстановці вчиненого злочину); особу злочинця (опис людини як соціально-біологічної системи, властивості та ознаки якої відображуються у матеріальному середовищі); особу потерпілого (для окремих видів чи груп

злочинів: демографічні дані, відомості про спосіб життя, риси характеру, звички, зв'язки і стосунки, ознаки віктимності тощо) [107, с. 253].

У свою чергу, А.Ф. Волобуєв на підставі власного дослідження визначив, що криміналістична характеристика розкрадань майна повинна відбивати традиційні елементи їх механізму але з урахуванням тієї специфіки, яку накладає на них підприємницька діяльність, а також взаємні зв'язки з іншими злочинами, оскільки вони утворюють єдину технологію злочинної діяльності: особливості предмета посягання (матеріальні цінності, грошові кошти, цінні папери); обстановка вчинення злочину (загальноекономічні і правові умови підприємницької діяльності, організаційно-правові форми підприємств, стан контролю з боку відповідних державних органів, місце знаходження суб'єктів підприємництва та існування між ними певних відносин тощо); способи підготовки, вчинення і приховування розкрадання (прийоми створення сприятливих умов для заволодіння майном, прийоми безпосереднього заволодіння майном та його використання, заходи щодо маскування розкрадання, вчинення супутніх розкраданню злочинів); сліди розкрадання (документів та речових доказів, свідчень осіб, що вказують на протиправне заволодіння майном); особливості суб'єкта розкрадання та супутніх злочинів (підприємця-фізичної особи, посадових осіб і службовців юридичної особи – суб'єкта підприємництва); особливості потерпілого від розкрадання (підприємця, окремих громадян) [30, с. 35].

А вже А.В. Іщенко наголошує на необхідності введення до цієї структури таких елементів:

- слідової картини;
- способу учинення злочину;
- предмета злочинного посягання;
- даних щодо особи злочинця та особи потерпілого [70, с. 181].

Зі свого боку, М.О. Духно та Ю.Г. Корухов в її структурі виокремлюють такі складові: а) характеристику вихідної інформації;

б) відомості щодо системи механізму вчинення злочину (підготовка до нього, вчинення злочину, приховування слідів); в) окремі обставини вчинення злочину, що мають особливе значення для справи; г) матеріальні наслідки злочину (матеріальні сліди, документи); д) відомості стосовно особи злочинця; е) відомості щодо обставин, які сприяли вчиненню злочину [49, с. 14].

Стосовно безпосередньо криміналістичної характеристики розкрадань вогнепальної зброї, боєприпасів, вибухових речовин і вибухових пристроїв, то, наприклад, І.В. Капустіна визначила в її структурі такі елементи: типові дані про предмет посягання; типові дані про спосіб приготування, скоєння та приховування злочину, обстановку вчинення злочину, а також типові наслідки злочинних дій; типові дані про особистісні особливості суб'єкта злочинного посягання; типові дані про цілі і мотиви злочинної поведінки; типові дані про особистісні особливості і поведінку потерпілих; типові дані про обставини, що сприяють вчиненню злочину [71, с. 193].

Ми підтримуємо позицію А.Г. Філіппова, який загальну структуру криміналістичної характеристики розглядає наступним чином: предмет злочинного посягання; спосіб скоєння та приховання злочину; час, місце, обстановка; особливості слідів, що залишаються злочинцями; особа злочинця і потерпілого [196, с. 332]. На відміну від нього М.О. Селіванов систематизував елементи криміналістичної характеристики на такі чотири групи:

- об'єкт злочинного посягання (в т.ч. особа потерпілого);
- обставини злочину (місце, час, спосіб вчинення);
- його наслідки (зміни в об'єкті злочинного посягання та оточуючої обстановки, в т.ч. сліди злочинця);
- об'єктивна сторона та особа злочинця [159, с. 56].

Як бачимо, до об'єкта злочинного посягання було віднесено особу потерпілого, а до наслідків діяння – сліди злочину. Більш розширеною є структура, надана О.О. Ексархопуло:

- спосіб вчинення злочину;
- спосіб приховування злочину;
- механізм злочину;
- обстановка вчинення злочину;
- знаряддя злочину;
- характерні для даного способу сліди;
- особа злочинця; особа потерпілого;
- мотиви поведінки злочинця та жертви [224, с. 271].

В даному випадку характерними елементами є мотиви поведінки злочинця та жертви, а також виокремлення механізму злочину поряд зі способами вчинення та приховування. Останнє, на нашу думку, є не досить логічним.

А на думку Н.С. Карпова, криміналістична характеристика повинна мати такий вигляд:

- спосіб вчинення злочину;
- місце і обстановка;
- час вчинення злочину;
- знаряддя і засоби;
- предмет посягання;
- потерпіла особа;
- особа злочинця;
- сліди злочину (у широкому значенні) [74, с. 268-269].

Найбільш розгалуженою є структура, запропонована В.Ф. Єрмоловичем, який включив до неї понад 20 елементів. Зокрема, автор виділив в ній такі елементи: зв'язок злочину з адміністративними правопорушеннями, а також порушеннями фінансової, технологічної, трудової та іншої дисципліни; криміналістична структура злочину; способи ухилення від кримінальної відповідальності й покарання обвинуваченого за вчинене; діяльність осіб, що об'єктивно сприяла настанню злочинного результату або ухиленню суб'єкта від кримінальної відповідальності

тощо [51, с. 238].

Загалом, найбільш імпонує нашому дослідженню позиція С.Г. Павлікова, який у зміст криміналістичної характеристики досліджуваних злочинів відніс такі структурні елементи: відомості про своєрідність предмета злочинного посягання, спосіб, обстановку злочинного діяння і особистісні особливості його суб'єкта [143, с. 172-173].

З огляду на дослідження матеріалів кримінальних проваджень [Додаток А] нами виокремлено такі складові криміналістичної характеристики незаконного заволодіння зброєю та бойовими припасами, вчиненого військовослужбовцем у складі групи осіб:

- спосіб учинення злочину;
- предмет злочинного посягання;
- обстановка вчинення злочину;
- слідова картина;
- особа злочинця (військовослужбовця).

Доведено, що вказані елементи поєднані сталими кореляційними зв'язками та мають досить значне інформаційне наповнення. З огляду на це можливим є якісне планування розслідування та використання зазначених відомостей під час проведення окремих процесуальних дій з метою збільшення їх ефективності.

На підставі аналізу наукових розробок учених, які досліджували проблеми визначення типів й змісту окремих криміналістичних методик та формування складу криміналістичних характеристик окремих видів військових злочинів, нами було доведено, що сукупність рекомендацій з розслідування незаконного заволодіння зброєю та бойовими припасами, вчиненого військовослужбовцем, у комплексі з криміналістичною характеристикою даної категорії діянь представляє собою підвидову криміналістичну методику. З огляду на це слід акцентувати, що відповідно до диспозиції ч. 2 ст. 410 КК України досліджуване діяння визначається кваліфікуючою ознакою – вчиненням у складі групи осіб. Тому в такому

елементі криміналістичної характеристики, як особа злочинця, було виокремлено ще й означену складову для її більшої деталізації.

Підсумовуючи, зазначимо, що криміналістична характеристика – це інформаційна модель певної групи суспільно небезпечних діянь, яка включає в себе найбільш вагомі в криміналістичному плані ознаки та кореляційні зв'язки між ними, завдяки яким ефективніше використовуються засоби й методи розслідування кримінальних правопорушень. Під час проведеного дослідження нами було з'ясовано, що наразі недостатньо вивченою залишається проблема сучасної криміналістичної характеристики досліджуваного виду злочину, що ми й будемо намагатися усунути в наступних підрозділах.

1.2. Основні елементи криміналістичної характеристики незаконного заволодіння зброєю та бойовими припасами, вчиненого військовослужбовцем у складі групи осіб

Спосіб вчинення злочину є центральним елементом криміналістичної характеристики будь-якого правопорушення. Це зумовлюється тісним взаємозв'язком інших елементів безпосередньо з ним. Адже злочинець обирає спосіб вчинення злочину залежно від своїх можливостей чи характеристик, даний елемент визначає відповідну слідову картину, що залишається на місці події, також його застосування зумовлюється конкретною обстановкою. Криміналістична характеристика незаконного заволодіння зброєю та бойовими припасами, вчиненого військовослужбовцем у складі групи осіб, в даному аспекті також характеризується обов'язковим аналізом способу вчинення злочину.

Так, Г.Г. Зуйков приблизно в цей же період спосіб учинення злочину визначає як систему дій під час підготовки, вчинення та приховування злочину, детермінованих умовами зовнішнього середовища та

психофізичними властивостями особи, що можуть бути пов'язані з вибором використання відповідних знарядь або засобів та умов, місця і часу [65, с. 12].

У кримінально-правовому розумінні, як зазначає В. Н. Кудрявцев, його можна визначити як відповідний порядок, послідовність рухів і прийомів, застосовуваних особою, які утворюють дії з підготовки до злочину (підшукування, пристосування засобів, знарядь, створення умов тощо), його вчиненню (дії, безпосередньо пов'язані із зазіханням на об'єкт), а також ті дії з приховування, що відбуваються до моменту закінчення злочину [106, с. 60-69]. У свою чергу, О.Н. Колесніченко запропонував розрізняти в методиці розслідування способи підготовки до вчинення злочину, способи самого вчинення злочину і способи його приховування. Оскільки зазначені дії можуть бути скоєні в різний час, різними особами й мати різне кримінально-правове значення [83, с. 9-11].

А, наприклад, М.П. Яблоков акцентує на тому, що залежно від специфічності винної поведінки, особливостей ситуацій, що виникають до та після вчинення злочину, та інших обставин структура способу вчинення злочину може бути тричленною (яка включає поведінку суб'єкта до, під час та після вчинення злочину), двочленною (у різних комбінаціях) та одночленною (характеризувати поведінку суб'єкта лише під час самого злочинного діяння) [94, с. 50].

В розрізі останніх визначень доречно навести позицію С.М. Зав'ялова, який визначає спосіб вчинення злочину як триаду способів готування, вчинення та приховування злочину. На думку автора, ними виступає різновид діяльності людини, якій притаманні соціально-психологічні якості, орієнтувальні, сенсомоторні особливості суб'єкта [59, с. 5].

Розширюючи наведені визначення, В.В. Тіщенко до змісту способів вчинення злочину відносить комплекс діянь злочинця з підготовки, вчинення і приховування злочину, обумовлених метою злочинного діяння, властивостями особи злочинця й обстановкою (об'єктивними і

суб'єктивними факторами), результати яких відбиваються на матеріальних та інтелектуальних слідах, що характеризують психічні й фізичні риси особи злочинця [190, с. 18]. В даному випадку, як бачимо, визначаються, крім складових способу, його умови вчинення.

Говорячи про способи вчинення військовослужбовцем у складі групи осіб незаконного заволодіння зброєю та бойовими припасами, розглянемо окремі думки науковців з цього приводу. Так, окремі вчені-криміналісти серед типових способів вчинення злочину, пов'язаного з незаконним обігом зброї, виділяють: 1) підшукування об'єкта, з якого її можна викрасти, і ретельне його вивчення (режим роботи, маршрути, час і засоби пересування особи, яка має доступ до сховищ озброєння, наявність технічних засобів захисту й охоронної сигналізації, наявність сейфів та спеціальних захисних сховищ тощо); 2) підшукування осіб, яким можна зброєю збути; 3) підшукування співучасників; 4) створення підроблених документів, що надають дозвіл на зброю або не показують її нестачу; 5) підшукування способів для виносу зброї з об'єкта та обладнання для цього тайників (в одязі чи речах); 6) підшукування місця для зберігання зброї, обладнання для цього тайників; 7) закупівлю макетів зброї, якими можна замінити справжню у місцях її зберігання. Щодо способів вчинення злочину, відповідальність за який передбачено у ст. 263 КК України, то ними автори визначають: зберігання, носіння, придбання, виготовлення, ремонт, передачу та збут вогнепальної зброї (крім гладкоствольної мисливської), бойових припасів, вибухових речовин або вибухових пристроїв без передбаченого законом дозволу (тобто незаконно). Незаконне носіння вогнепальної чи холодної зброї (крім гладкоствольної мисливської), бойових припасів, вибухових речовин або вибухових пристроїв є умисними, вчиненими без передбаченого законом дозволу діями з їх переміщення, транспортування особою безпосередньо при собі (в руках, одязі, сумці, спеціальному футлярі, транспортному засобі тощо) [130, с. 252-253].

Зі свого боку, О.М. Вдовін серед них виділяє такі: 1) способи вчинення злочинів, пов'язані з незаконним обігом зброї, боєприпасів (незаконні зберігання, перевезення або носіння; 2) способи вчинення злочинів, які забезпечують надходження зброї у незаконний обіг. Серед них виділено ті, що здійснюються: а) з необережності, коли злочинець не переслідує мету одержання вигід матеріального характеру: недбале зберігання, неналежне виконання обов'язків щодо охорони; б) з прямим умислом, але злочинець також не переслідує мету постійного отримання злочинного доходу (незаконні придбання, передача, незаконне виготовлення, переробка, ремонт); при цьому можливим є отримання разових винагород за вчинення зазначених дій; в) з прямим умислом, коли злочинець переслідує мету отримання постійного злочинного доходу або значних матеріальних вигід разового характеру: незаконний збут, розкрадання або вимагання зазначених об'єктів, а також їх контрабанда [26, с. 47-48].

З приводу останньої складової способу вчинення Р.С. Белкін зауважував, що система дій з підготовки, вчинення і приховування злочину детермінується умовами зовнішнього середовища та психофізіологічними властивостями особи. Дії з підготовки, вчинення та приховування злочинів об'єднані загальним злочинним задумом, але у деяких випадках може мати місце самостійний спосіб приховування злочину [11, с. 212].

А вже Г.О. Бойко виділив спосіб вчинення і приховування злочину, а також особу злочинця як найбільш корисні дані, що мають специфіку порівняно з іншими видами злочинів, обумовлену спеціальним призначенням зброї і боєприпасів. Досить цікавою є позиція науковця стосовно необхідності розробки криміналістичної характеристики злочинів для окремих регіонів країни [17, с. 192].

Окремі автори наголошують на тому, що залежно від кількості елементів, що складають обіг конкретного зразка, виділяється три види обороту зброї: 1) повне (велике) коло обороту зброї розпочинається з її виготовлення (початкова точка обороту) і закінчується її знищенням (кінцева

точка обороту). Виготовлення і знищення являються унікальними елементами обороту – це разові дії, що не повторюються в «житті» конкретного зразка зброї. У великому колі зброя може обертатися десятки, сотні і навіть тисячі років. Велике коло закінчується знищенням зброї, тому подальший її рух є неможливим; 2) мале коло обороту зброї включає в себе лише деякі елементи, які не є ні разовими, ні унікальними. Ці елементи можуть повторюватися багаторазово: збут, придбання, зберігання, носіння, перевезення, ремонт, застосування. Оскільки елемент знищення в малому колі відсутній, зброя може обертатися по ньому неодноразово; 3) коло користування зброєю – це елементи, що найчастіше зустрічаються і витікають з фактичного володіння зброєю: зберігання, носіння, перевезення, ремонт і застосування зброї [167, с. 55-56].

Доречно навести і розподіл на види, наданий Г. А. Матусовським:

– одноелементні, що складаються із дій без підготовки та приховування злочину;

– складні (двоелементні), які крім основного елемента включають дії з підготовки або приховування злочину;

– повні (трьохелементні), які включають підготовку, безпосереднє вчинення та приховування злочину [126, с. 213].

На базі вивчення кримінальних справ й проваджень [Додаток А], а також використовуючи узагальнення даних анкетування правоохоронців, нами встановлено, що при вчиненні діянь досліджуваного різновиду військовослужбовці часто використовують повноструктурні способи учинення злочину (97 %). Ці способи характеризуються взаємопов'язаними елементами – підготовкою до злочину, безпосереднім учиненням та його приховуванням.

Загалом, підготовчі дії виражаються в основному: у підшукуванні скупників, виборі місця і часу вчинення злочину або збуту предметів злочинного посягання; визначенні об'єкта нападу; у виборі маршруту руху до об'єкта та місця вчинення злочину з використанням вогнепальної зброї; в

підготовці контейнера для носіння предметів злочинного посягання; у виборі засобів маскування та приховування (знищення) слідів злочину; у забезпеченні алібі (завчасна підготовка відповідної заяви про випадкове виявлення вогнепальної зброї і при затриманні – заяви про те, що злочинець нібито направляється її здати до правоохоронних органів, свідченням чого виступають завчасно попереджені особи) [151, с. 68].

Зокрема, І.В. Капустіна наголошує на тому, що у 78,5 % випадків викрадення зброї, боєприпасів, вибухових речовин і вибухових пристроїв готуються заздалегідь. Спектр дій з підготовки до вчинення злочину є досить широким, зокрема: вивчення умов зберігання зброї, системи його охорони (11,7 %); вивчення злочинцями режиму роботи об'єкта або розпорядку дня мешканців квартири, у яких вони планують вчинити викрадення (13,5 %); підбір співучасників (30,1 %); підготовка і придбання знарядь злочину (12,1 %); складання плану; підготовка місця для зберігання викраденої зброї або пошук каналів його збуту (2,7 %). Найчастіше заволодіння вогнепальною зброєю, боєприпасами, вибуховими речовинами та пристроями вчиняються шляхом крадіжки (55,4 % випадків), значно рідше – шляхом розбійного нападу (20,6 %), грабежу (14,8 %), привласнення чи розтрати (7,5 %) та шахрайства (1,7 %) [71, с. 70-72].

Аналіз матеріалів кримінальних проваджень [Додаток А] дозволив виокремити підготовчі заходи до учинення злочину, зокрема:

- планування незаконного заволодіння зброєю чи бойовими припасами – 78 %; вибір об'єкта злочинного посягання – 91 %;
- добір учасників злочинної групи – 100 %;
- розподіл ролей між співучасниками злочину – 74 %;
- збирання інформації про об'єкт злочинного посягання – 41 %.

Зазначені заходи в переважній більшості випадків застосовуються військовослужбовцями в певній сукупності.

Так, 06 листопада 2015 року солдат гр. Л. приблизно о 06.00 год. прибув із зони проведення антитерористичної операції (надалі – АТО) до

3-го парашутно-десантного батальйону військової частини А1126 в смт. Гвардійське Новомосковського району Дніпропетровської області, та ввірену йому для службового користування зброю автомат АКС-74У залишив без нагляду і охорони під матрацом ліжка у спальному приміщенні 3-го парашутно-десантного батальйону військової частини. В цей час у гр. В. та гр. Й., які перебували у вказаному спальному приміщенні, виник злочинний умисел на викрадення вказаної зброї. Так, 06 листопада 2015 року приблизно о 07 годині 20 хвилин вказані старші солдати, діючи спільно, за попередньою змовою, з метою реалізації умислу на викрадення автомату АКС-74У, усвідомлюючи суспільно небезпечний характер своїх дій, передбачаючи їх суспільно небезпечні наслідки та бажаючи їх настання, із корисних мотивів, знаходячись у спальному приміщенні 3-го парашутно-десантного батальйону військової частини А 1126, поклали до сумки гр. Й. вищевказаний автомат, винесли його за межі військової частини, тим самим викрали його та розпорядилися викраденою зброєю на власний розсуд [170.]

Безпосередній спосіб вчинення злочину – це не просто сукупність певних актів поведінки, а їх визначена цілісна структура поведінки. Так, І.Ш. Жорданія акцентує, що дана категорія утворюється із взаємопов'язаних елементів, актів поведінки, спрямованих на підготовку, вчинення і приховування злочину. Ці акти поведінки – дії, операції, прийоми – сполучаються за певною ієрархією і субординацією як частини цілеспрямованої вольової діяльності [56, с. 73]. Тому зрозуміло, що розгляд наступної складової способу вчинення злочину (безпосереднього вчинення) має дуже важливе значення.

Способи вчинення та приховування розкрадань, як зазначає В. О. Талаллаєв, детерміновані етапами циклу просування предметів озброєння. Для категорії розкрадачів із числа матеріально відповідальних або посадових осіб характерні складні способи вчинення зазначених злочинів, що включають дії з підготовки, вчинення і приховання. Особи з числа військовослужбовців строкової служби вчиняють такі злочини імпульсивно

при доступності предметів озброєння, з елементами попередньої підготовки і подальшим вжиттям заходів з приховування розкрадання [181, с. 15-16].

Ми підтримуємо думку А.І. Лобанова, який наголошує, що серед злочинів, пов'язаних з незаконним обігом зброї, розкрадання вогнепальної зброї та боєприпасів – найбільш небезпечне. Сучасна вогнепальна зброя, боєприпаси, вибухові речовини і вибухові пристрої мають високу ступінь до руйнування будь-яких об'єктів, тому їх розкрадання і подальше використання в злочинних цілях може призвести до тяжких наслідків. Внаслідок цього держава і суспільство в цілому зацікавлено у встановленні суворого контролю за обліком, зберіганням і використанням цих предметів і речовин [115, с. 110].

Залежно від мети, переслідуваної злочинцем, дані дії з одним і тим же предметом злочинного посягання (як правило, при збуті) можуть вчинятися як комплексно (як правило, для отримання прибутку – бізнес), так і в якому-небудь окремо обраному їх варіанті (як правило, для отримання разової матеріальної вигоди). Придбання зброї та боєприпасів здійснюють частіше за все з метою здійснення злочину (вбивства, розбійні напади, бандитизм, створення незаконних збройних формувань тощо) [151, с. 55].

І з цієї точки зору вірною ми вважаємо позицію К. В. Зайцевої, яка зазначає, що до незаконного володіння зброєю нерідко прагнуть особи, які мають намір використовувати її у протиправних цілях, однак злочинний задум тут є первинним. Сама зброя не створює в особи установку на вчинення злочину з її застосуванням. Незважаючи на це, в даний час меті незаконних дій щодо обігу зброї не надається істотного значення. Мета дій з незаконного обігу зброї встановлювалася і вказувалася у судово-слідчій практиці тільки у випадку, якщо вже було скоєно злочин із застосуванням зброї [62, с. 14-15]. Наприклад, мотивами розкрадань предметів озброєння, скоєних військовослужбовцями, виступають: корисливі спонукання; спонукання мати предмети розкрадання в особистому користуванні; цікавість або самовираження; спонукання помсти на ґрунті негативних

міжособистісних відносин. Найбільш поширена корислива мотивація припускає кінцеву мету заволодіння предметами озброєння та їх подальшу реалізацію [181, с. 14].

Загалом, як зазначає М.І. Карпенко, з об'єктивної сторони злочин, передбачений ст. 410 КК, може бути вчинено у таких формах:

– за ч.1 – шляхом викрадення, привласнення, вимагання військового майна, заволодіння ним шляхом шахрайства;

– за ч. 2 – викрадення, привласнення, вимагання військового майна або заволодіння ним шляхом шахрайства військовою службовою особою зі зловживанням службовим становищем або повторно, або за попередньою змовою групою осіб, або такі, що заподіяли істотної шкоди;

– за ч. 3 – дії, передбачені частинами першою або другою ст. 410, якщо вони вчинені в умовах воєнного стану або в бойовій обстановці, розбій з метою заволодіння зброєю, бойовими припасами, вибуховими чи іншими бойовими речовинами, засобами пересування, військовою та спеціальною технікою, а також вимагання цих предметів, поєднане з насильством, небезпечним для життя і здоров'я потерпілого [72, с. 106].

До способів безпосереднього вчинення злочинів, пов'язаних із незаконним переміщенням вогнепальної зброї, С.П. Мельниченко відносить такі: а) за допомогою транспортування поїздами, морськими й повітряними суднами, коли серед вантажу знаходиться ретельно прихована зброя. Зброя може бути розміщена у спеціально обладнаній схованці або у важкодоступних місцях транспортного засобу; б) шляхом поштових відправлень; в) переміщенням особисто в ручній поклажі, у валізі, під одягом, у предметах-схованках, коробках тощо; г) за допомогою мережі Інтернет [128, с. 93].

На основі аналізу судово-слідчої практики [Додаток А] встановлено основні способи заволодіння військовослужбовцями зброєю та боєприпасами:

– викрадення (84 %);

- привласнення (11 %);
- вимагання (4 %);
- заволодіння шляхом шахрайства (1 %).

Якщо звернутись до постанови Пленуму Верховного Суду України від 26.04.2002 № 4, відповідальність за викрадення, привласнення, вимагання вогнепальної зброї, бойових припасів, вибухових речовин, вибухових пристроїв або заволодіння ними шляхом шахрайства чи зловживання службової особи своїм службовим становищем настає незалежно від місця вилучення цих предметів. Під викраденням вогнепальної зброї, бойових припасів, вибухових речовин, вибухових пристроїв слід розуміти протиправне таємне чи відкрите, зокрема й із застосуванням насильства, яке не є небезпечним для життя або здоров'я, чи з погрозою застосування такого насильства, їх вилучення у юридичних або фізичних осіб незалежно від того, законно чи незаконно ті ними заволоділи. Привласнення вогнепальної зброї, бойових припасів, вибухових речовин, вибухових пристроїв має місце при їх утриманні, неповерненні власнику особою, якій вони були довірені для зберігання, перевезення, пересилання, надані у зв'язку з виконанням службових обов'язків тощо або в якій опинились випадково чи якою були вилучені в іншій особі, яка володіла ними незаконно. Вимагання вогнепальної зброї, бойових припасів, вибухових речовин, вибухових пристроїв полягає в пред'явленні особі, яка законно чи незаконно ними володіє або у віданні чи під охороною якої вони перебувають, вимоги про їх передачу [150, с. 205].

Слід зазначити, що означені способи є характерними для кожної ситуації незаконного заволодіння відповідними предметами.

Так, в грудні 2014 р. гр. Є., із пропозицією, що надійшла від гр. У., звернувся до гр. Д., запропонувавши йому привласнити та продати зброю, вибухівку та бойові припаси не зазначаючи її конкретну кількість, вартість та модифікацію. При цьому гр. Є. був обізнаний про те, що гр. Д. є військовослужбовцем та проходить військову службу на посаді начальника

сховища стрілецької зброї роти матеріального забезпечення військової частини і має безпосередній доступ до зброї та боєприпасів, що знаходиться на складах у вказаній військовій частині. гр. Д., на пропозицію гр. Є. також погодився та запропонував останньому продати 30 (тридцять) гранат Ф-1 та запали УЗРГМ-2 до них, повідомивши йому, що привласнить гранати з запалами та винесе їх зі складу, начальником якого він є. Крім цього, гр. Є. спільно з гр. Д. визначили та узгодили вартість 30 (тридцяти) гранат Ф-1 та запалів до них, що планувались до продажу, яка склала 300 (триста) гривень за одну одиницю. Після досягнутих домовленостей та узгодження всіх питань щодо вартості кількості та модифікації бойових припасів, що планувались до продажу, наприкінці грудня 2014 року, гр. Д. діючи у змові з гр. Є., перебуваючи на своєму робочому місці, у складі № 1 ворота 13-14, в/ч, привласнив 30 (тридцять) корпусів гранат Ф-1 та 30 (тридцять) запалів УЗРГМ-2, до них та поклав їх до заздалегідь підготовленої картонної коробки з під пирососу. В подальшому, вказану коробку з гранатами та запалами гр. Д. виніс зі складу військової частини та приніс до місця свого проживання. В подальшому гр. Д. неодноразово вчинював зазначені дії [172].

Цікавою є думка А.А. Задояна з приводу того, що тимчасове утримання зброї, в тому числі в злочинних цілях, за своїми об'єктивними та суб'єктивними ознаками, а також характером суспільної небезпеки охоплюється, на нашу думку, складом незаконного носіння або зберігання вогнепальної зброї, боєприпасів і т.п. Незаконному носінню або зберіганню зброї завжди передують протиправний перехід цієї зброї у володіння. І якщо сам спосіб протиправного переходу не утворює складу іншого злочину, він цілком охоплюється складом незаконного носіння або зберігання зброї. Якщо ж тимчасово вилучена зброя була використана, наприклад, для скоєння злочину, то ці дії можуть утворювати злочин проти особистості, власності, громадської безпеки тощо, але не свідчать про розкрадання зброї. Вимагання зброї, боєприпасів, вибухових речовин і вибухових пристроїв слід визначити як вимога передачі зазначених коштів або прав на них під загрозою

застосування насильства або знищення чи пошкодження чужого майна, а так само під загрозою поширення відомостей, що ганьблять потерпілого або його близьких, або інших відомостей, які можуть завдати істотної шкоди правам чи законним інтересам потерпілого або його близьких [60, с. 179].

Останньою складовою способу є приховування. В цьому розрізі цікавою є думка О.В. Баланюка, який підготовчі ж дії з приховування суспільно небезпечних діянь класифікував на такі групи:

– підготовчі дії щодо приховування особистої участі (розроблення плану зі створення неправдивого алібі, що включає в себе комплекс дій, спрямованих на створення в певних осіб неправильного уявлення про істинне місце перебування злочинця в конкретний час, попередню домовленість із неправдивими свідками та інше; підбір, придбання засобів, призначених для знищення слідів злочинця, а також підбір засобів, призначених для утруднення використання службово-пошукового собаки та інше);

– підготовчі дії з приховання злочину в цілому і маскування окремих його обставин (виготовлення чи складання підроблених документів з метою приховання злочинних фінансово-господарських операцій чи справжніх обставин події; планування і підбір засобів та створення умов для вчинення інсценування події та інше);

– підготовчі дії зі створення умов для ухилення від відповідальності і продовження злочинної діяльності (вчинення дій, спрямованих на створення уявлення про винність у злочині інших осіб, або «об'єктивних» обставин, що призвели до злочинних наслідків; вербування і установка корумпованих зв'язків із відповідними посадовими особами органів влади і управління та інше) [7, с. 195-196].

Загалом, спосіб приховування як самостійне явище, як вказує М.В. Салтевський, реалізується тоді, коли злочин вчинений, у багатьох випадках зареєстрований і щодо нього ведеться розслідування. Усе це докорінно перебудовує систему його детермінуючих факторів. Коло можливих дій суб'єкта значно розширюється і може включати обмову,

неправдиві показання, залякування свідків, наклеп, підробку документів тощо. У злочинах, учинених у співучасті, спосіб учинення може бути один, а способи приховування – різні в кожного співучасника [157, с. 426].

У свою чергу, дослідивши проблематику викрадень вогнепальної зброї, боєприпасів, вибухових пристроїв та речовин, В.В. Єфименко зазначив, що приховування в тій чи іншій формі має місце практично завжди. Основними способами приховування (більшість з яких плануються ще до злочину) є такі: зникнення злочинця з місця злочину, в тому числі на транспортному засобі; приховування викраденої зброї; знищення засобів і знарядь злочину; зміна зовнішності; вбивство потерпілого і очевидців; дача неправдивих свідчень; заява помилкового алібі [52, с. 44].

Аналіз судово-слідчої практики [Додаток А] дозволив серед способів приховування злочину виявити такі:

- знищення слідів злочину – 45 %;
- зникнення з місця події – 92 %;
- дача неправдивих свідчень у разі виявлення факту незаконного заволодіння зброєю – 76 %;
- висунення неправдивого алібі – 17 %;
- відмова від дачі показань – 31 %.

Так, 21 лютого 2015 року усним розпорядженням командира роти Центру забезпечення службової діяльності МО України та ГШ ЗС України солдат гр. Б. був призначений виконувати обов'язки старшого водія автомобіля. В той же день солдат гр. Б., перебуваючи на території блокпосту Державної прикордонної служби України, шляхом зловживання своїм службовим становищем, привласнив бойові припаси (набої калібру 5,45x39 мм, які являються боєприпасами до нарізної вогнепальної зброї). У подальшому гр. Б. приховав їх у своєму службовому автомобілі, чим вчинив привласнення бойових припасів шляхом зловживання своїм службовим становищем, яким завдав матеріальної шкоди державі. Окрім того, гр. Б., продовжуючи свою злочинну діяльність, 13.03.2015, взявши зі

свого службового автомобілю сховані раніше набої та направився у відпустку до місця свого проживання [171].

Констатуючи вищезазначене, слід наголосити, що спосіб вчинення злочину є центральним елементом криміналістичної характеристики незаконного заволодіння зброєю та бойовими припасами, вчиненого військовослужбовцем у складі групи осіб.

Важливим елементом криміналістичної характеристики досліджуваного правопорушення є предмет злочинного посягання. Стосовно його поняття, то М.В. Салтевський з криміналістичної точки зору визначав предмет злочину як фізичне тіло живої і неживої природи, органічного або неорганічного походження, яке перебуває у твердому, сипучому, рідкому або газоподібному стані, піддається безпосередньому впливу і відображає його механізм [157, с. 41].

Говорячи про досліджувану категорію діянь, слід погодитись з В.В. Єфіменком, що у криміналістичному розумінні вогнепальна зброя володіє специфічними, характерними особливостями, що дозволяють виділити її в окрему групу серед інших видів зброї. Зокрема, до таких ознак належать: а) призначення для механічного ураження цілі і достатня забійна сила снаряда; б) дистанційність дії вогнепальної зброї; в) заподіяння механічних ушкоджень цілі снарядом (кулею, дробом, картеччю); г) наявність ствола і спрямованість руху снаряда, яка надається йому стволом; д) отримання енергії для метання снаряду на певну відстань і ураження цілі на значній відстані від того, хто стріляв, в результаті термічного розкладання порохового заряду без доступу повітря та виділення значної кількості газів та тепла; е) можливість неодноразового проведення пострілів з конкретного зразка [52, с. 36].

В свою чергу, М.І. Карпенко акцентує, що предмет незаконного заволодіння військовослужбовцем зброєю, бойовими припасами та вибуховими речовинами існує поруч з об'єктом та є самостійною факультативною ознакою зазначеного складу злочину. Ним є зброя, бойові

припаси, вибухові або інші бойові речовини, засоби пересування, військова та спеціальна техніка чи інше військове майно. Крім перелічених видів військового майна, предметом аналізованого злочину, що вчиняється шляхом шахрайства або вимагання, є й право на військове майно [73, с. 79], з чим ми погоджуємося

За результатами проведеного аналізу відповідних кримінальних проваджень О.С. Тарасенко встановив, що найчастіше предметом незаконного поводження з вогнепальною зброєю, що вчиняється злочинними об'єднаннями, є: 1) *пістолети (револьвери)*: «Astra Unceaty», «Beretta», «Colt», «CZ 75B», «Glock-19», «Magnum Research Inc. (MRI) Desert Eagle», «Ruger Super Raehawk», «Smith and Wesson», «VCZ 77», «Walther PP/PPK», «ИЖ-71», «Макарова» (ПМ), ОЦ-27 (ПСА) «Бердиш», «Парабелум», «Стєчкіна», «Токарева» (ТТ), «Форт», а також нестандартні, частково перероблені «Атмака», «Beretta PX-4 STORM», «Blow», «Kral», «Zoraki», «Марголіна», «6П42» – 41 %; 2) *автомати (кулемети, карабіни)*: «М-16», «Scorpion» VZ, «АК», «Сайга», «Узі» – 43 %; 3) *снайперські гвинтівки*: «DSR», «Арісака», «Драгунова», «Мосіна», «Токарева» – 5 %; 4) *гранатомети*: РПГ-18 «Муха», РПГ-26 «Аглень», ГП-25 «Костьор» – 2 % [184, с. 86].

Все ж таки вважаємо, що класифікація, надана В.С. Шаповаловою, є досить актуальною. Автор виділила базисні ознаки та поняття кримінальної вогнепальної зброї, що є пристроєм, який початково виробляється, переробляється чи прилаштовується і застосовується задля дистанційного зовнішнього спричинення людині механічних смертельних тілесних ушкоджень і повинен мати ствол для цілеспрямованого польоту снаряду з убивчою кінетичною енергією під тиском газів згораючої вибухової речовини. Автором запропоновано її класифікацію за обставинами появи і застосування на де-факто і де-юре кримінальну вогнепальну зброю та/чи боєприпаси, а також за 44 іншими класифікаційними підставами [215, с. 192].

Дослідженням емпіричної бази [Додаток А] встановлено, що

найчастіше предметом злочинного посягання у даній категорії проваджень стали:

а) зброя (78 %), у тому числі: пістолети – 56 %, револьвери – 1 %, автомати – 37 %, карабіни – 1 %, снайперські гвинтівки – 3 %, гранатомети – 2 %;

б) бойові припаси (22 %), з них: патрони до нарізної вогнепальної зброї різних калібрів – 89 %, гранати – 5 %, інші вироби – 6 %.

Констатуючи вищезазначене, слід наголосити, що предмет злочинного посягання є важливою складовою не тільки криміналістичної характеристики, але й безпосередньо складу злочину. Особливе значення для кваліфікації досліджуваного діяння має дослідження цього питання.

Наступну складову досліджуваного правопорушення, яку ми будемо досліджувати є обстановка його вчинення. На основі аналізу кримінальних справ і проваджень, опитування респондентів нами визначено зазначений елемент криміналістичної характеристики. Адже з'ясування обстановки дозволяє слідчому висувати правильні версії, визначити слідову картину, окреслити коло причетних до злочину осіб з метою їх затримання за «гарячими» слідами. Тому значення цього елемента для розслідування є беззаперечним.

Стосовно її визначення звернемося до поглядів різних, вчених. Так, в кримінально-правовому розумінні окремі науковці значення об'єктивної сторони злочину визначає такими характерними ознаками: є обов'язковою для будь-якого складу злочину, її відсутність виключає злочинність і караність вчиненого. Також слід враховувати, що наявність чи відсутність однієї або декількох ознак об'єктивної сторони може істотно вплинути на кваліфікацію діяння. Наприклад, у разі, якщо з незалежних від винного причин не настає наслідок при вчиненні складу з матеріальною конструкцією об'єктивної сторони, вчинене кваліфікується як незакінчений злочин; є головним критерієм розмежування суміжних складів злочинів. При цьому до уваги беруться як обов'язкові, так і факультативні ознаки об'єктивної

сторони складу злочину. Головним моментом при цьому є характеристика діяння і способу вчинення злочинного діяння. Наприклад, дві форми вчинення діяння, передбаченого ст. 146 КК – викрадення людини або незаконне позбавлення волі – відрізняються одна від одної способом вчинення. При викраденні людини потерпілий захоплюється і переміщується в інше місце, у той час як незаконне позбавлення волі пов'язане з утриманням особи в місці звичайного для потерпілого перебування. Водночас, проводячи розмежування різних злочинів, слід враховувати й інші ознаки об'єктивної сторони: характер наслідків, місце, час, знаряддя вчинення посягання. Так, одна з відмінностей бандитизму (ст. 257 КК) від створення злочинної організації (ст. 255 КК) виявляється у знарядді вчинення злочину. Обов'язковою ознакою об'єктивної сторони бандитизму є наявність зброї, тоді як у злочині, передбаченому ст. 255 КК, ця ознака вважається факультативною; – дозволяє розмежувати злочинне діяння від незлочинного. У цьому разі необхідно брати до уваги всю сукупність обставин справи, що характеризують зовнішню сторону протиправного діяння: спосіб посягання, розмір заподіяної шкоди, місце та обстановку його вчинення. Наприклад, кримінально каране хуліганство (ст. 296 КК) відрізняється від аналогічного адміністративного делікту – дрібного хуліганства – за ступенем порушення громадського порядку. Кримінальний делікт, на відміну від адміністративного, пов'язаний не просто з порушенням громадського порядку, а виражається у грубому порушенні правил поведінки в громадських місцях. Крім того, кримінально каране хуліганство має бути поєднане із застосуванням насильства чи погрозою його застосування, або зі знищенням чи пошкодженням майна. У дрібному хуліганстві ця ознака відсутня; істотно впливає на ступінь суспільної небезпеки злочину і, як наслідок, на вид і розмір (строк) покарання. Наприклад, настання в результаті вчинення злочину тяжких наслідків значно підвищує ступінь його шкідливості. У багатьох випадках на розмір небезпеки злочину впливає спосіб його вчинення [102, с. 123-124].

З криміналістичної сторони, М.Х. Валєєв охарактеризував обстановку вчинення кримінального правопорушення як сукупність таких елементів як місце, час, об'єкт, предмет вчинення посягання, склад співучасників та характер їх взаємовідносин з потерпілим і іншими особами, а також матеріальні елементи оточуючого середовища [22, с. 21].

На нашу думку, найбільш точно визначення досліджуваної наукової категорії надали А.Н. Васильєв та М.П. Яблоков, сформулювавши обстановку вчинення злочину як систему різного роду об'єктів, що взаємодіють між собою, об'єктів, явищ та процесів, що характеризують умови місця і часу, речові, природно-кліматичні, виробничо-побутові та інші умови навколишнього середовища, особливості поведінки непрямих учасників протиправної поведінки, психологічні зв'язки між ними та інші обставини об'єктивної реальності, що склалися (незалежно або з волі учасників) в момент злочину, які впливають на спосіб і механізм його вчинення, що проявляються в різного роду слідах, що дають змогу будувати висновки про особливості цієї системи та змісту злочину [23, с. 125]. З огляду на означені думки науковців, нами серед основних складових обстановки досліджуваного кримінального правопорушення виділено місце, час та умови його вчинення.

Першою складовою, яку ми охарактеризуємо в розрізі цього питання, буде місце вчинення злочину. Загалом, вчені-криміналісти розкривають місце злочину як певну географічну точку (територію, приміщення тощо), яка тісно пов'язана з обстановкою злочину [221, с. 187-188]. Слід наголосити, що місце злочину вбирає в себе ряд взаємозв'язаних атрибутів, які виражають особливості конкретної події, що трапилась. Дослідження відомостей, отриманих на місці події, їх правильне розуміння дають змогу визначити природу кримінально-караного діяння, можливі місця дислокації слідів та сформулювати шляхи розслідування. З цього приводу доречно навести думку І.Ф. Герасимова, який зазначав, що «...необхідно вивчити і зрозуміти весь механізм системи, де вчинено злочин» [38, с. 9].

Цікавою є позиція Л. Брича, який наголошує на тому, що спочатку потрібно визначитися зі змістом поняття «місце вчинення злочину як ознака складу злочину», а вже потім досліджувати окремі його характеристики. Для з'ясування цього питання науковець окреслив такий перелік обставин, що потрібно встановлювати:

– чи охоплюється поняттям «місце вчинення злочину» лише місце здійснення суспільно небезпечного діяння (дії або бездіяльності), чи воно включає й місце настання суспільно небезпечних наслідків;

– чи поширюється поняття місце вчинення злочину на місцезнаходження інших ознак складу злочину;

– як відрізнити випадки, коли певні просторові характеристики є місцем здійснення суспільно небезпечного діяння й відповідно самостійною ознакою складу злочину – місцем вчинення злочину, від випадків, коли ті чи інші просторові характеристики стосуються інших ознак складу злочину [20, с. 269].

В цьому розрізі Ю.М. Береза наголошує на тому, що якщо військовослужбовець викрадав зброю і боеприпаси поза територією базових військових таборів або блок-постів (на бойовому виїзді, на марші, під час короткочасних стоянок) і не мав реальної можливості негайно збути викрадене, то місцями обладнання схованок були або його особисті речі, або бойова та інша спеціальна техніка. У подальшому, після повернення в базовий військовий табір або на блок-пост, військовослужбовець або переховував викрадене на території базового військового табору або блок-поста, або залишав зберігатися в бойовій та іншій спеціальній техніці. Тому доказове значення часом мали не стільки вилучені під час обшуку викрадені предмети озброєння, скільки місце їх виявлення. Така деталізація при висуненні версій з урахуванням конкретних обставин дозволяла цілеспрямовано вести розшук викраденого як на території базового військового табору або блок-поста, так і далеко за її межами [16, с. 85].

Аналіз судово-слідчої практики [Додаток А] дозволив визначити, що

найбільша кількість вогнепальної зброї й бойових припасів викрадається з:

- військових частин (67 %);
- складських приміщень (29 %);
- місць несення військовослужбовцем служби (4 %).

Стосовно наступної складової обстановки – часу – слід зазначити, що він на всі етапи виникнення та існування доказової інформації. Як зазначає ряд авторів, урахування впливу часового чинника в процесі розслідування дає змогу: а) визначити час події злочину; б) встановити часові зв'язки між фактами; в) з'ясувати черговість подій, дій або фактів; г) обчислити тривалість різних подій та ін. Разом із тим дії злочинців характеризуються певною вибірковістю в часі [100, с. 277]. Слід наголосити на тому, що час вчинення злочину має як криміналістичне, так і кримінально-правове значення. Адже, як зазначає М.І. Бажанова час вчинення злочину – це певний проміжок часу, протягом якого відбувається суспільно небезпечне діяння і настають суспільно небезпечні наслідки [6].

А вже А.В. Шмонін акцентує, що час злочину як обставина криміналістичної характеристики злочинів не обмежується астрономічними властивостями: рік, місяць, дата, години, хвилини, секунди. Вона розглядається у всій сукупності взаємозв'язків і відносин з іншими обставинами розслідуваного злочинного діяння. Це може бути час, пов'язаний із сезонністю, з настанням темряви або, навпаки, світлого часу доби, часом найменшої кількості можливих свідків тощо [221, с. 188–189].

Дослідження кримінальних проваджень за цією категорією кримінальних правопорушень [Додаток А] дозволило визначити, що залежно від часу незаконного заволодіння зброєю чи боєприпасами з'ясовано, що 11 % з них відбуваються вранці (з 6 до 12 години), 51 % – удень (з 12 до 18 години), 24 % – увечері (з 18 до 24 години), 14 % – вночі (з 24 до 6 години).

Крім того, на основі аналізу судово-слідчої практики [Додаток А] було встановлено, що найбільша кількість злочинів відбувається у святкові й вихідні дні, у період зміни добового наряду або послабленого режиму охорони

військового об'єкта чи несення служби (64 %). Що стосується пори року, то певних особливостей у цьому сегменті дисертантом не виявлено, оскільки 27 % злочинів здійснюється влітку, 28 % – восени, 23 % – взимку, 22 % – навесні.

Останньою складовою, що потребує обов'язкового висвітлення в розрізі цього питання, є умови вчинення незаконного заволодіння зброєю та бойовими припасами. Так, Г.М. Міньковський серед умов вчинення конкретного злочину виділяв такі:

- середовище, що формує дисгармонію або деформацію потреб, інтересів, ціннісних орієнтації конкретної особи, що стають основою криміногенної мотивації;

- сама криміногенна мотивація;

- ситуації, в яких перебуває особа в процесі формування, життєдіяльності і безпосередньо в процесі вчинення злочину і які сприяють виникненню і реалізації криміногенної мотивації в поведінці (умови, що сприяють конкретному злочину);

- психофізіологічні та психологічні особливості особи, що підсилюють її чутливість до криміногенних впливів ззовні та стимулююче перетворення їх у внутрішню позицію [97, с. 136].

У свою чергу, В.Г. Волчок акцентує, що розкрадання предметів озброєння характеризується високим ступенем латентності, багато злочинів виявляються через досить тривалий період часу після їх вчинення, тому всі статистичні дані про них правильні лише відносно. При оцінці стану злочинності необхідно враховувати, що командування військових частин і підрозділів, безпосередньо відповідає за стан справ зі злочинністю, не зацікавлене в розголосу фактів розкрадань і втрат зброї і має реальну можливість списувати пропажі на заняття, навчання і бойові дії [33, с. 46].

З огляду на це буде доречно наведення позиції вчених-криміналістів стосовно основних властивостей, що спонукають осіб до вчинення злочинів, зокрема:

– прогресуючі матеріальні потреби, прагнення бути заможною людиною, яка має гроші не тільки для задоволення повсякденних потреб, але й для створення певного «іміджу» – належності до вищих кіл суспільства;

– переконаність у тому, що гроші – це найвища цінність у житті, та постійна потреба «робити гроші» стає основною, а інколи єдиною метою;

– правовий і моральний нігілізм, тобто зневажання законів і норм моралі та прагнення досягти поставленої мети будь-якими, зокрема незаконними, а інколи й відверто злочинними методами;

– нехтування як інтересами суспільства загалом, так і окремих людей, зневажання людей, які стоять нижче за своїми фінансовими можливостями;

– схильність до ризику в службовій діяльності та в житті загалом, яка переростає в авантюризм (неврахування під час прийняття рішень явно існуючих небезпечних обставин);

– динамічність поведінки залежно від життєвих обставин (можливість їх зміни на прямо протилежні) [101, с. 345-348].

Інші науковці визначили певні етапи формування причин та умов вчинення правопорушень і злочинів серед військовослужбовців. Так, було виділено 5 етапів, на яких відбувалося формування детермінант протиправної поведінки військовослужбовців: 1) часткова реорганізація військових підрозділів, що виконували схожі із сучасними ВВ функції, яка автоматично перенесла на радянську армію негативні явища царської армії (що існувала до Жовтневої революції 1917 р.); 2) створення новітніх військових формувань для охорони й конвоювання, у яких почалася формуватися нерівність між військовослужбовцями та партійними керівниками, хибне розуміння правил побудови військ (1917–1918 рр.); 3) створення військ НКВС із певною спеціалізацією та чітко визначеними завданнями на забезпечення внутрішнього порядку й боротьби зі злочинністю, під час якого до військ потрапляли особи, які самі мали кримінальний досвід, проте визвалися постраждалими від царського режиму, були безпринципними, аморальними, мали необмежену жагу до влади (1918–1919 рр.); 4) тривалий

період розбудови українських внутрішніх військ і сталого їх розвитку, під час якого в умовах жорсткої дисципліни, посилення підозри та політичної диктатури окремих керівників держави й військових начальників за допомогою корупційних зв'язків почала формуватися військова еліта (під час її знищення відбувалися процеси приховування фактів порушень дисципліни й закону), відновлення на новому рівні більш витончених схем зловживань (1919–1984 рр.); 5) період непередуманого скорочення внутрішніх військ на тлі розвалу сталої системи управління державою, нівелювання соціальних і людських цінностей, руйнування моральності й патріотизму, перетворення армії на джерело отримання прибутку та вирішення власних корисливих потреб (1985–1991 рр.); 6) період хаотичного й непередуманого руйнування військ, практично повне зневажання принципів єдиноначальності та дисципліни на вищих рівнях, поєднане з вимогами їх суворого дотримання для нижчих, відкрите використання начальниками й командирами можливостей згідно зі службою та посадою для вирішення особистих проблем, покладання на внутрішні війська функцій, не притаманних військам, насичення військовослужбовцями, які «не знайшли» себе в інших військових формуваннях (Збройних Силах України, НГ, Президентському полку охорони, спецпідрозділах правоохоронних органів тощо), були звільнені з них унаслідок професійної непридатності, службової недбалості або від них просто позбулися, призначення на ключові керівні посади (командирів військових частин, начальників управлінь та їх заступників) військовослужбовців, які за своїми моральними, діловими й професійними якостями не відповідають вимогам і здоровому глузду, у результаті сталих корупційних схем та «підтримання» за грошові винагороди дилетантів на цих посадах (з 1991 р. донині) [29, с. 107-108]

На основі аналізу судово-слідчої практики [Додаток А] було встановлено, що типовими умовами учинення досліджуваного кримінального правопорушення є:

а) проживання військовослужбовців (членів групування) в одному

районі;

б) спільні інтереси військовослужбовця з іншими членами групи (проведення дозвілля чи роботи);

в) родинні чи інші зв'язки;

г) відсутність належної охорони військового об'єкта, на який спрямовано умисел;

д) незадовільний стан несення служби та ін.

Крім того, на підставі аналізу судово-слідчої практики встановлено, що залежно від часу викрадення зброї і боєприпасів найбільша кількість таких злочинів відбувається удень (з 12 до 18 години), в місцях зберігання означених об'єктів у військових частинах.

Підсумовуючи, зазначимо, що обстановка вчинення незаконного заволодіння військовослужбовцем зброєю та бойовими припасами є упорядкованою системою, що складається з взаємозалежних, взаємообумовлених елементів.

Наступним елементом криміналістичної характеристики досліджуваного правопорушення є слідова картина. Стосовно нього, наприклад, С.М. Зав'ялов зазначає, що подія злочину – це один із матеріальних процесів дійсності, що перебуває у зв'язку і взаємообумовлена з іншими процесами, подіями і явищами, відбивається в них і сама є відображенням якихось процесів. Будь-яка подія пов'язана зі змінами в навколишньому середовищі, і для того щоб дізнатися про подію злочину, необхідно виокремити пов'язані з ним зміни. Лише за слідами, які досліджуються в ході розслідуваної події, можна судити про його зміст [59, с. 9].

Загалом, сліди злочинної діяльності окремі науковці розглядають як будь-які зміни середовища, що виникли в результаті вчинення в цьому середовищі злочину, тобто будь-які зміни об'єктивної дійсності можуть нести криміналістично значиму інформацію про злочинну подію [176, с. 22-23]. Ми поділяємо думку Ф.П. Сови, який визначає слідову картину як

сукупність матеріальних змін, які є наслідками злочинної події; зміну обстановки, пов'язану з появою або зникненням предмета; зміну стану предмета (сюди увійшли як поява на предметах слідів-відображень, так і руйнування предметів; частини яких-небудь предметів (твердих, рідких, сипких); запахи людей, тварин, речовин та ін. [165, с. 77].

У свою чергу, А.І. Дикунов акцентує, що слідова картина містить типовий опис слідів та їх джерел (людей, речей) й обставин події, вона, як будь-яке загальне, менш конкретна в деталях, але більш змістовна як ідеальна модель розбійних нападів, учинених організованою групою, що дозволяє більш повно виділити окреме на підставі загального. Тому слідова картина, як цілісна інформаційна система, виявлена в процесі розслідування, вимагає самостійного наукового аналізу з метою виявлення ресурсів криміналістичної й доказової інформації, що в ній міститься [46, с. 81].

Досить цікавою є позиція М.А. Погорецького, який стверджує, що безпосереднім джерелом слідів злочину в загальному розумінні є суспільно небезпечний вплив особи, що вчинила злочин, поведінка якої проявляється у формі дії або бездіяльності, на об'єктивну дійсність, взаємодія предметів і станів, тобто сама подія злочину [145, с. 20]. Тому нами розглянуто поняття слідів як у вузькому, так й широкому значенні, і, як наслідок, згруповано сліди, що виникають під час заволодіння зброєю та бойовими припасами.

Адже криміналістичний аспект дослідження злочинних подій полягає не тільки у відомостях про слідову картину, характерну для застосування того чи іншого способу, тому що система існуючих взаємозв'язків істотно звужується у порівнянні з реально існуючими можливостями. Бо слідова картина, незважаючи на тісний зв'язок із способом злочину, також залежить і від властивостей інших елементів злочину, наприклад, від віку, статі та навичок злочинця, від обстановки злочину (погоди, наявності очевидців тощо), предмета посягання (його природи, габаритів тощо) [211, с. 14].

Загалом ми поділяємо позицію В.О. Малярової стосовно класифікації слідів: за формою відображення події злочину: а) сліди матеріальні й

б) ідеальні (сліди пам'яті); за видом змін, що сталися в результаті дій злочинця існують два підвиди слідів: 1) сліди як результат зміни речової обстановки місця події в цілому: а) зникнення раніше існуючих предметів; б) поява сторонніх об'єктів; в) зміна місцезнаходження та розташування об'єктів; 2) сліди як результат зміни власних властивостей окремих предметів, що сталися в результаті дій злочинця (сліди в вузькому або трасологічному значенні): а) зміна зовнішніх (морфологічних) властивостей, що виявляється в зруйнуванні й остаточній деформації, в тому числі виникненні об'ємних слідів-відображень на поверхні; б) зміна внутрішніх субстанціональних (склад, структура) властивостей; в) зміна функціональних властивостей; за відображенням окремих властивостей злочинця: а) сліди-відбитки особи (сліди в вузькому або трасологічному значенні: сліди рук, ніг, зубів, інших частин тіла); б) сліди-відображення інших властивостей особи: усної та письмової мови, голосу, ходи тощо; за агрегатним станом матеріальних слідів злочину: а) тверді, в тому числі одиничні (монолітні), множинні (сипкі), складні; б) рідкі; в) газоподібні, в тому числі – «сліди запаху»; за розміром слідів злочину, згідно з якими всі тверді й рідкі сліди можуть бути розділені на макрооб'єкти і мікрооб'єкти (мікрочастки, мікрокількість речей, мікрівідбитки зовнішньої будови предметів) [124, с. 60-61].

У свою чергу, В.Л. Синчук говорить про те, що на кожний з різновидів слідів – матеріальні чи ідеальні – впливають різні, навіть діаметрально протилежні, обставини. Для перших характерне обмеження джерел походження інформації, для других – їх варіаційність. Дійсно, джерелом походження інформації щодо матеріальних слідів є передусім протокол огляду місця події, тобто саме з нього береться інформація, яка і становить основу категорії «слідова картина» (принаймні, один з її аспектів). В тих випадках, коли протокол зазначеної слідчої дії складено неповно або необхідні сліди не виявлено чи вони відсутні на місці події взагалі, то й це єдине джерело інформації втрачає свою значущість, тобто з нього не

можливо отримати необхідну інформацію і здійснити первісне накопичення емпіричного матеріалу [162, с. 54].

В нашому випадку до слідів також відносяться упаковки від набоїв до вогнепальної зброї, упаковка від цигарок, що залишені неподалік від місця події; підроблені паспорти, квитки, документи на перевезення вогнепальної зброї (товарно-транспортні накладні, картки складського обліку, фіктивні договори і гарантійні листи, доручення, платіжні доручення тощо), документи на перетинання зони АТО [130, с. 258].

Аналіз матеріалів кримінальних справ і проваджень [Додаток А] надав змогу встановити, що більшість слідів – 74 % – виявлялися безпосередньо на місці злочину. Враховуючи, що військовослужбовці вживають заходів з приховування злочинної діяльності, виявлено локалізацію слідів за місцем мешкання військовослужбовця (16 %) або в місцях проживання родичів і знайомих правопорушника (8 %).

З огляду на це доречно буде навести позицію Р.С. Белкіна, що матеріальні сліди злочину у структуру криміналістичної характеристики злочинів включати не слід, оскільки у її поняття включаються способи вчинення та приховання злочину, що полягають не лише у описанні злочинних дій чи бездіяльності, але й залишають певні сліди. Але автор припускає альтернативне рішення цього питання: голе описання способу вчинення злочину не досягає мети, його треба виконувати або від слідів застосування, або до слідів застосування певного способу, щоб, знаючи його, зуміти виявити докази вчиненого злочину та встановити особу злочинця [12, с. 191].

Також нами на основі емпіричної бази [Додаток А] визначено, що більшість слідів відзначається матеріальними джерелами інформації, зокрема сліди, вилучені під час огляду місця події або проведення обшуку у помешканні військовослужбовця. Крім того, з'ясовано, що показання свідків й очевидців події також мають місце у даній категорії кримінальних проваджень.

В той же час матеріальні сліди незаконного заволодіння зброєю та боєприпасами можуть бути знищені. Ознаками знищення інформації або її носіїв служать:

– сліди дій зі знищення обстановки місця, де виготовлялася, зберігалася, пакувалася і готувалася до транспортування зброї;

– приведення у непридатний стан інструментів, що використовувалися для виготовлення або випробування та пристрілки зброї; залишки матеріалів, вцілілі після знищення їх основної кількості, плями збройової мастила, що збереглися, залишки тари та ін.;

– частини знищеної документації, що випадково збереглися в місцях виготовлення чи зберігання зброї і боєприпасів [223, с. 80].

В ході дослідження [Додаток А] нами було виділено вузлові ділянки, де можуть бути зосереджені сліди злочину, зокрема:

а) місця безпосереднього проникнення до місць зберігання зброї та бойових припасів (військовий склад, збройова кімната, чергова частина);

б) місця знаходження викрадених об'єктів (місце проживання чи перебування військовослужбовця або його родичів, знайомих);

в) тіло або одяг військовослужбовця, якого затримано під час (після) учинення злочину;

г) інші об'єкти.

З огляду на зазначене слід вказати, що слідова картина є важливою складовою криміналістичної характеристики незаконного заволодіння зброєю та бойовими припасами, вчиненого військовослужбовцем у складі групи осіб. Завдяки її дослідженню на початковому етапі розслідування можливо висунути певні версії стосовно особи злочинця, спрогнозувати певні СРД тощо.

1.3. Характеристика особи злочинця (військовослужбовця)

Індивідуальні дані військовослужбовця мають важливе значення для організації розслідування й проведення окремих процесуальних дій, НСРД та розшукових заходів. Тому дослідження такого елемента криміналістичної характеристики, як особа злочинця, є беззаперечно важливим.

З приводу поняття даної категорії О.Н. Колесніченко наголошував, що вона є досить широка, охоплює складний комплекс ознак, що його характеризують, в тому числі його моральний та духовний світ, взаємодію із соціальними та індивідуальними життєвими умовами, які певною мірою вплинули на вчинення злочину [166, с. 38].

Відповідно до ч. 1 ст. 18 КК України суб'єктом злочину є фізична осудна особа, яка вчинила злочин у віці, з якого відповідно до цього Кодексу може наставати кримінальна відповідальність. Окремі науковці доречно наголошують, що це визначення характеризує поняття загального суб'єкта, тобто містить у собі таку сукупність ознак, що є обов'язковою для особи, яка вчинила будь-який злочин. Отже, кримінальній відповідальності і покаранню може підлягати особа тільки при наявності трьох ознак: а) фізична, б) осудна, в) яка досягла певного віку [103, с. 55].

Але потрібно розуміти, що специфічні риси, що характеризують особу злочинця, знаходять своє виявлення, передусім, у його поведінці, що передусе вчиненню злочину. Вони зазвичай полягають у ставленні до праці, навчання, своїх обов'язків, суспільства, колективу, інших осіб, виявляється у поведінці в сім'ї, побуті тощо [114, с. 15].

Тому ми підтримуємо позицію вчених, які наголошують, що особа злочинця становить винятковий інтерес у зв'язку з особливостями сутності та механізму скоєння даного виду злочину. У ньому переплелися, з одного боку, корислива мотивація намірів злочинця, з іншого – його рішучість використовувати насильство для досягнення своїх злочинних цілей. У криміналістиці традиційно виділяють два напрями вивчення особистості

злочинця. Перший напрям передбачає отримання даних про особу злочинця за залишеними на місці слідами – як матеріальними, так й ідеальними. Виявлені сліди дозволяють швидко знайти і затримати злочинця, а в подальшому провести його ідентифікацію. Другий – передбачає вивчення особистості підозрюваного (обвинувачуваного) у процесі досудового слідства з метою встановлення вичерпної криміналістичної характеристики особистості суб'єкта [153, с. 8].

Слід зазначити, що, досліджуючи проблему особистості злочинця, психологи вказують на те, що злочинна поведінка зумовлена взаємодією особистості з соціальним середовищем. Політичні, соціально-економічні, духовні сторони суспільства здійснюють зовнішній вплив на формування механізму злочину, а психічні особливості формують механізм злочину з середини. Крім того, вони зазначають, що психологи організованої злочинності відрізняється спільністю злочинних цілей та інтересів. При цьому злочинна група створюється з метою здійснення не одного єдиного злочину, а для постійної і довготривалої злочинної діяльності [9, с. 151].

У свою чергу, С.А. Тарарухін акцентує, що визначення сталих кореляційних зв'язків між елементами криміналістичної характеристики (способами вчинення злочину та особою злочинця) є не менш важливим в криміналістичному аспекті, ніж визначення характеристик особи. Адже правильна кримінально-правова оцінка вчиненого, як доречно зазначає, багато в чому залежить від встановлення зв'язку мотиву не тільки з суб'єктивними ознаками злочину (формою вини та метою вчинених дій), але й ознаками об'єктивними, зокрема способом та результатами вчинених дій [182, с. 74].

Продовжуючи розгляд понять особи злочинця, зазначимо, що Р.Я. Ахмедшин, формулюючи особу злочинця як елемент криміналістичної характеристики в своєму дослідженні виокремив такі характеристики досліджуваної категорії: значущі психофізичні властивості та якості, мотиваційні установки, емоційні та раціональні сфери людської свідомості,

що відбилися у слідах злочину в процесі підготовки, вчинення і приховання слідів злочину, а також у поведінці після вчинення злочину [5, с. 57].

У свою чергу, М.А. Селіванов криміналістичну характеристику особи злочинця розглядає через сукупність таких складових: а) соціальні – соціальний стан, освіта, національність, сімейний стан, професія і т.д.; б) психологічні – світогляд (світосприйняття), переконання, знання, навички, звички, емоції, почуття, темперамент і т.д.; в) біологічні – стать, вік, особливі прикмети, фізичні дані: сила, зріст, вага та деякі інші [159, с. 132].

В цьому розрізі вважаємо за доцільне привести думку В.А. Жбанкова, який зауважив, що у психології існує визначення психологічної структури особи, що складається з чотирьох підструктур:

- спрямованість особи (потяги, бажання, інтереси, ідеали, світогляд, переконання), що формується у процесі виховання

- досвід (знання, вміння, навички і звички, набуті особистим досвідом, навчанням, але вже з помітним впливом біологічних якостей особи);

- охоплює індивідуальні особливості окремих психічних процесів як форм відображення, це – емоції, відчуття, мислення, сприйняття, увага, почуття, воля, пам'ять;

- біологічно обумовлена, що поєднує темперамент особи, її статеві і вікові якості, а також патологічні зміни [55, с. 128-129].

Наголосимо, що у структурі криміналістичної характеристики злочинів, яка спрямована на систематизацію вагомої для розслідування інформації щодо певної групи злочинів, отриманої на підставі аналізу матеріалів кримінальних справ, дані про особу злочинця мають не лише криміналістичний характер. Правознавці використовують ці знання для вирішення питань кваліфікації злочинів, кримінологи – для вирішення проблем їх профілактики, а криміналісти – для організації процесу розкриття та розслідування злочинів [84, с. 41].

Щодо наповнення цієї наукової категорії, то окремі вчені, характеризуючи особу злочинця, виділяють такі блоки:

- демографічні дані;
- дані, що характеризують суспільне місце підозрюваного;
- відомості про умови життя підозрюваного;
- відомості про його стан здоров'я;
- характер і темперамент [88, с. 16].

У свою чергу, В.В. Логінова, провівши аналіз ряду досліджень, класифікувала відомості про особу злочинця за такими складовими:

1) біографічні дані: прізвище, ім'я, по-батькові; дата та місце народження; національність, громадянство, місце проживання, освіта, спеціальність, стаж роботи; сімейний стан, склад родини; попередня судимість;

2) дані про матеріальний стан: загальний дохід і житлові умови сім'ї (для неповнолітніх) тощо; відомості про стан здоров'я й психологічні особливості: загальний стан здоров'я; фізичні вади; наявність стійкої хвороби, групи інвалідності; дані про характер, темперамент, вольові та емоційні властивості;

3) суспільно-виробнича характеристика: термін роботи або навчання в певному місці; ставлення до такої діяльності, товаришів по роботі (навчанню); участь у громадському житті; наявність дисциплінарних або громадських стягнень та заохочень;

4) суспільно-політична характеристика: членство у політичній партії, молодіжній, громадській організації; участь у виборчих кампаніях, збройних конфліктах; наявність нагород та почесних звань;

5) суспільно-побутова характеристика: взаємовідносини в родині; спосіб життя й коло знайомих; вживання алкоголю; відносини із сусідами; участь у громадській роботі за місцем проживання; наявність адміністративних або громадських стягнень;

6) ставлення до скоєного та поведінка в ході слідства; ціннісні орієнтири особистості; мотиви та мета скоєння злочину; наявність сп'яніння при вчиненні злочину тощо [117, с. 116-118].

Слід зазначити, що специфіка військової служби безпосередньо впливає на психіку кожного військовослужбовця, а наявність певних відхилень у протіканні їх психофізіологічних процесів може сформувати криміногенні вади та схильності, неадекватність реакцій в умовах бойової обстановки й тривалих військових дій. Такий збій в організмі військовослужбовця стає рушійною силою для проявів агресії, у тому числі кримінальної. З точки зору фізіології та нейрології нейрони головного мозку під впливом стресу, тим більше тривалого, можуть змінювати як власну структуру (тобто свої властивості), так і структуру зв'язків між собою [54, с. 18-20].

Підсумовуючи, зазначимо, дані про особу військовослужбовця, який вчинює незаконне заволодіння зброєю та бойовими припасами у складі групи осіб, повинні включати такі групи ознак: а) кримінально-правові; б) фізичні або біологічні характеристики; в) соціально-демографічні; г) моральні та психологічні властивості.

Аналіз матеріалів кримінальних проваджень [Додаток А] свідчить, що незаконне заволодіння зброєю і бойовими припасами у групі осіб вчиняють лише чоловіки (100 %).

Доречною в цьому розрізі буде думка С.Г. Павлікова, який, розглядаючи криміналістичну характеристику незаконного обігу зброї, боєприпасів, вибухових пристроїв та речовин, виділив три основні типи осіб, які вчиняють досліджувані діяння: «випадковий» тип, «ситуаційний» і «злісний». Тип «випадкового» злочинця автор характеризує відсутністю антисоціальної спрямованості своїх дій, вчиненням злочинів, як правило, під впливом випадково виниклих і незалежних від нього факторів, наприклад, в силу незнання правових норм, в силу збігу важких життєвих обставин. Тип «ситуаційного» злочинця розуміється як проміжний між першим і типом «злісного» злочинця. Основні риси цього типу: при наявності певних факторів (наприклад, пропозиції виготовити, перевезти тощо кримінальні предмети за винагороду, покинути бойовий пост тощо) особа вчиняє відповідний злочин. Представникам типу «злісного» злочинця, як правило,

властиве усвідомлене і цілеспрямоване вчинення злочинів з метою прямого або опосередкованого одержання злочинних доходів при вчиненні незаконного обігу зброї, боєприпасів, вибухових речовин і вибухових пристроїв. Часто ці особи є членами організованих злочинних формувань, основою злочинної діяльності яких є зазначені злочини [143, с. 65-68].

Аналіз судово-слідчої практики [Додаток А] дав підставу зробити висновок, що на момент учинення злочину військовослужбовці перебували у віці від 18 до 25 років – 65 %; від 25 до 35 років – 21 %; особи віком 40 років і старші – у 14 % випадків. Тобто найбільш криміногенну групу складають особи у віці від 18 до 25 років.

Іншим критерієм є рівень освіченості особи [Додаток А]. Щодо рівня освіти злочинців встановлено, що середню освіту має 37 %, середню спеціальну – 14 %, базову вищу – 33 %, вищу – 12 %, іншу – 4 %.

Але зрозуміло, що особа злочинця становить винятковий інтерес у зв'язку з особливостями сутності та механізму скоєння даного виду злочину. У ньому переплелися, з одного боку, корислива мотивація намірів злочинця, з іншого – його рішучість використовувати насильство для досягнення своїх злочинних цілей. У криміналістиці традиційно виділяють два напрями вивчення особистості злочинця. Перший напрям передбачає отримання даних про особу злочинця за залишеними на місці слідами – як матеріальними, так й ідеальними. Виявлені сліди дозволяють швидко знайти і затримати злочинця, а в подальшому провести його ідентифікацію. Другий – передбачає вивчення особистості підозрюваного (обвинувачуваного) у процесі досудового слідства з метою встановлення вичерпної криміналістичної характеристики особистості суб'єкта [153, с. 8].

Аналіз судово-слідчої практики [Додаток А] вказує, що більшість із них є неодруженими – 67 %. На основі дослідження кримінальних проваджень зроблено висновок, що військовослужбовці проходили військову службу за контрактом у 71 % випадків та строкову службу – у 29 %.

А вже І.Ю. Білий кримінологічні особливості особи злочинця-

військовослужбовця, який вчинив розкрадання зброї (боєприпасів, вибухових речовин або вибухових пристроїв), визначає таким чином: це особа чоловічої статі у віці від 18 років, який проходить службу за призовом або за контрактом, що має відносно низький рівень освіти, нерідко з соціально неблагополучної сім'ї, щодо соціально мобільний, до військової служби володів негативними звичками, вміннями, переконаннями, характерними для різних типів правопорушників і числа цивільних осіб, або придбав і криміногенні переконання, властиві лише для військовослужбовців бажачий вирішити свої проблеми (перш за все, матеріальні та зміни соціального статусу) шляхом вчинення розкрадань зброї, боєприпасів, вибухових речовин і вибухових пристроїв [14, с. 167]

Отже, зазначимо, що до структури злочинних груп входять переважно чоловіки, віком від 18 до 25 років, які мають повну загальну середню або базову вищу освіту, неодружені, з яких 29 % – проходили строкову військову службу, 71 % – за контрактом.

Загалом, структура організованих злочинних груп була предметом дослідження великої кількості вчених. Зокрема, В. Г. Гриб виділяє такі елементи у злочинній групі:

- керівництво;
- «розвідка», «контррозвідка» та «радники-спеціалісти»;
- куратори певних територій та напрямів діяльності;
- з матеріального забезпечення;
- виконавці злочинів, бойовики та охорона [41, с. 7].

У свою чергу, С.П. Мельниченко вказує на те, що типова структура ОЗУ, що займається незаконним переміщенням вогнепальної зброї, має такий узагальнений вигляд: 1) лідер (організатор); 2) особи, що спеціалізуються на «придбанні» вогнепальної зброї, наприклад, викрадення (розбій, грабїж), купівлі на воєнізованих складах, у інших ОЗУ або у зоні АТО; 3) особи, які безпосередньо переміщують вогнепальну зброю (кур'єри – безпосередні виконавці, співвиконавці) до місця схованки або продажу (передачі);

4) особи, що здійснюють підготовку до вчинення злочину (придбання або виготовлення підробних документів, визначення шляхів та способів можливого переміщення вогнепальної зброї), підготовку транспортних засобів до перевезення тощо; 5) особи, що здійснюють збут вогнепальної зброї або забезпечують її зберігання (переховування) [129, с. 82-83].

Дослідивши погляди науковців, В.О. Коновалова зазначила ряд різноманітних положень стосовно особи злочинця. Одним з них є твердження, що за ступенем соціальної дезадаптації виділено два типи особистості злочинця: антисоціальний тип (особи, які неодноразово скоїли злочини на основі стійкої антисоціальної спрямованості, – тип «злісного» злочинця); асоціальний тип (особи, які вперше скоїли злочин на основі загальної асоціальної спрямованості, – несоціалізований, «менш злісний» тип злочинця). Тип особистості злочинця, який характеризується дефектами психічної саморегуляції (особи, які скоїли злочин вперше і в результаті випадкового збігу обставин; досконалий злочин суперечить загальному типу поведінки даної особистості, випадковий для неї, пов'язано з окремими дефектами саморегуляції. Це особи, які не зуміли протистояти криміногенній ситуації; їх особистісною особливістю є низький рівень самоконтролю, ситуативна зумовленість поведінки). Крім того, були розглянуті такі групи злочинців: 1) злочинці з антисоціальною корисливою спрямованістю (корисливо-господарська підгрупа злочинців: злодії, шахраї); 2) злочинці з антисоціальною корисливо-насильницькою спрямованістю (особи з корисливими посяганнями, поєднаними з насильством над особистістю); 3) злочинці з антигуманною, агресивною спрямованістю (особи із вкрай зневажливим ставленням до життя, здоров'я і особистої гідності інших людей) [87, с. 358].

Продовжуючи розгляд структури злочинної групи, наведемо позицію В.С. Мешкової, яка визначає її таким чином:

– регіональні лідери злочинної діяльності та організатори окремої групи;

- радники і консультанти та розвідка і контррозвідка;
- ізолюючий блок та блоки захисту – «криши»;
- активні члени, бойовики, охоронці [131, с. 19, 21].

Серед основних мотивів вчинення злочину вирізняють такі два: 1) для вчинення у подальшому іншого злочину; 2) з корисливих мотивів (обмінити, продати). Наявність у себе зброї злочинці пояснювали таким «самовиправданням»: 1) для самооборони (38%); 2) для отримання вигоди (16%); 3) для полювання (9%); 4) для вчинення іншого злочину (7%) [130, с. 258]. Зокрема, В. П. Тихий зазначає, що суб'єктивна сторона злочину представляє собою психічне ставлення особи до скоєного нею суспільно небезпечного діяння (дії або бездіяльності) і до його суспільно небезпечних наслідків. Якщо об'єктивна сторона є зовнішньою стороною злочину, то суб'єктивна сторона характеризує його внутрішню суть. Вона охоплює суб'єктивні процеси, що проходять у свідомості особи, що скоює суспільно небезпечне діяння. До суб'єктивної сторони належать вина, мотив і мета. Ці ознаки відображають зв'язок свідомості і волі людини з суспільно небезпечним діянням, яке здійснює людина та його наслідками [189, с. 73].

Для розслідування має роль і встановлення наявності регіональних, міжрегіональних та міжнародних зв'язків. З цього приводу Н.С. Карпов та С.В. Євдокименко зазначають, що встановлення таких зв'язків між злочинними групами переслідує такі цілі:

- взаємний обмін злочинним досвідом та розмежування сфер діяльності;
- «відмивання» грошей або вчинення злочинів за межами регіону чи країни;
- виїзд за межі України для ухилення від кримінальної відповідальності;
- обмін виконавцями вчинення злочинів тощо [75, с. 28].

Зазначимо, що характеристика злочинного групування, що вчинює незаконне заволодіння зброєю та бойовими припасами у складі групи осіб,

повинна містити відомості про:

- а) чисельний контингент групи та характеристику її членів;
- б) способи утворення групи;
- в) організатора групи;
- г) стосунки між членами групи та наявність конфліктів й протиріч.

Цікавою є класифікація А.Г. Ковальова, який виокремлює такі типи: глобальний кримінальний тип злочинця формується у стійких негативних умовах життя, родинях із важкими відносинами, що зумовлює в особи озлобленість і безсердечність. Останнє може бути обтяжено алкогольною спадковістю; парціальний тип формується у двох різних колективах – у суспільстві, у тому числі несприятливому, й у родині, де діти бачать приклади негативних учинків; передкримінальний тип формується внаслідок недоліків у вихованні стійких моральних нахилів і волі, а також деякої природної неврівноваженості [79, с. 49-51].

Слід констатувати, що більшість злочинних угруповань визначається такою структурою: організатор (організаційно-управлінська ланка); особа або група осіб, які безпосередньо здійснюють заволодіння зброєю і боєприпасами (виконавська ланка); особи, які забезпечують систематичну злочинну діяльність та функціонування групування (забезпечувальна ланка). З огляду на це запропоновано типову структуру групування, що складається з певних складових. Серед них переважну більшість складають виконавці злочину (81 %), які у більшості випадків є військовослужбовцями (97 %).

З огляду на це ми підтримуємо позицію К.О. Чаплинського, що науковці виділяють блоки злочинних груп, які різні за назвою, але мають єдині функції. Тому, узагальнюючи, можна зазначити, що кожній такій групі притаманна наявність відповідних структурних одиниць, зокрема:

- лідери (організатори) організованих груп чи злочинних організацій;
- аналітичний блок (радники і консультанти);
- блок безпеки (розвідка і контррозвідка);
- блок прикриття (захисту), що складається із корумпованих

чиновників і представників правоохоронних органів, а також з адвокатів, які обслуговують злочинні групи, та утримувача єдиної «каси»;

– активні члени: бойовики, безпосередні виконавці, охоронці, навідники та ін. [210, с. 48-49].

Але окремі автори переконані, що існування угруповання як стійкого злочинного об'єднання, зорієнтованого на тривалу злочинну діяльність, зумовлює виділення у спільній злочинній діяльності його членів відповідних функції, пов'язаних зі своєрідним обслуговуванням потреб його розвитку, самого по собі, а так само забезпечення відтворення умов його злочинної діяльності – керівництва угрупованням, охорони керівника, підтримання зв'язку між членами угруповання, переховування злочинно набутого майна, розвідки та контррозвідки тощо [53, с. 80].

На основі судово-слідчої практики [Додаток А] нами виявлено структуру злочинного об'єднання, яке складається з таких структурних одиниць:

- а) організатор групи;
- б) особи, які забезпечують збирання інформації про зброю й боєприпаси, умови їх зберігання, засоби охорони;
- в) безпосередні виконавці незаконного заволодіння зброєю і боєприпасами;
- г) особи, які забезпечують діяльність й систематичне функціонування злочинного об'єднання;
- д) особи, що здійснюють реалізацію (збут) викраденого майна.

В той же час найбільш важливу роль в цій побудові відіграють лідери групи. Як зазначає В.М. Биков, суб'єктивний фактор полягає у тому, що особа, яка висувається в лідери, володіє такими особистими якостями, які необхідні для здійснення функцій лідера в злочинній групі. Вона є найбільш активною, енергійною, рішучою, наділеною високим інтелектом, життєвим, у тому числі й злочинним, досвідом [21, с. 37]. Тому нами зосереджено увагу на організаторі (лідері) організованої групи, який безпосередньо керує її

діяльністю.

Тобто серед усіх учасників злочинного об'єднання особливо вирізняється фундаментальна роль лідера стосовно організації тривалої сумісної злочинної діяльності та регулювання міжособистісних відносин. Його організаційно-управлінська діяльність може полягати у підшукуванні майбутніх співучасників, об'єднанні їх зусиль за для досягнення спільної злочинної мети, плануванні протиправної діяльності злочинного об'єднання, визначенні способів готування, вчинення та приховування злочинів, виробленні неформальних норм поведінки її членів та забезпеченні їх дотримання, вербуванні нових учасників; розподілі між ними обов'язків, координації їх дій тощо. Вказані дії організаційного характеру можуть здійснюватися у формі віддання наказів, проведення інструктажів, витребовування звітів про виконання доручених дій співучасниками, застосування до них засобів впливу за їх невиконання тощо [184, с. 85].

Також ми підтримуємо позицію А.М. Царегородцева, який під організатором розуміє особу, яка організувала, очолювала чи керувала злочинним об'єднанням або організувала конкретний злочин чи керувала його вчиненням. Він вказує на необхідність розмежування організаторів злочинного об'єднання та організаторів конкретних злочинів у формулюванні загального поняття організатора. Це обумовлюється тим, що умови відповідальності членів злочинного об'єднання суттєво відрізняються і не можуть прирівнюватися до умов відповідальності співучасників інших форм співучасті [200, с. 15, 18].

Аналіз матеріалів кримінальних проваджень дозволив дійти висновку, що до складу групи входило: до 3-х осіб – 42 %, від 4 до 7 осіб – 48 %, від 7 до 10 осіб – 9 %, більше 10 осіб – 1 %.

Підсумовуючи, необхідно зазначити, що до структури злочинних груп входять переважно чоловіки, віком від 18 до 25 років, які мають повну загальну середню або базову вищу освіту, неодружені, з яких 29 % – проходили строкову військову службу, 71 % – за контрактом.

Висновки до розділу 1

Констатуючи сказане у розділі, спробуємо підсумувати зазначене таким чином:

З'ясовано, що наразі недостатньо вивченою залишається проблема сучасної криміналістичної характеристики досліджуваного виду злочину. З огляду на це більшість опитаних слідчих (91 %) вбачають одним із найбільш перспективних напрямів підвищення ефективності розслідування саме створення відповідної системи кореляційних зв'язків.

На підставі аналізу наукових розробок учених, які досліджували проблеми визначення типів й змісту окремих криміналістичних методик та формування складу криміналістичних характеристик окремих видів військових злочинів, доведено, що сукупність рекомендацій з розслідування незаконного заволодіння зброєю та бойовими припасами, вчиненого військовослужбовцем, у комплексі з криміналістичною характеристикою даної категорії діянь представляє собою підвидову криміналістичну методику. Акцентовано, що відповідно до диспозиції ч. 2 ст. 410 КК України досліджуване діяння визначається кваліфікуючою ознакою – вчиненням у складі групи осіб. Тому автором було виокремлено в такому елементі криміналістичної характеристики, як особа злочинця, ще й означену складову для її більшої деталізації.

Надано авторське визначення криміналістичної характеристики злочину, а також окреслено її систему, яка складається з таких елементів: спосіб учинення злочину, предмет злочинного посягання, обстановка злочину, слідова картина, особа злочинця (військовослужбовця).

Доведено, що вказані елементи поєднані сталими кореляційними зв'язками та мають досить значне інформаційне наповнення. З огляду на це можливим є якісне планування розслідування та використання зазначених відомостей під час проведення окремих процесуальних дій з метою

збільшення їх ефективності. При вчиненні діянь досліджуваного різновиду військовослужбовці часто використовують повноструктурні способи учинення злочину. Ці способи характеризуються взаємопов'язаними елементами – підготовкою до злочину, безпосереднім учиненням та його приховуванням.

Серед основних заходів з підготовки до учинення злочину автором виокремлено такі: планування незаконного заволодіння зброєю чи бойовими припасами – 78 %, вибір об'єкта злочинного посягання – 91 %, добір учасників злочинної групи – 100 %, розподіл ролей між співучасниками злочину – 74 %, збирання інформації про об'єкт злочинного посягання – 41 %.

Встановлено основні способи заволодіння військовослужбовцями зброєю та боєприпасами, зокрема: викрадення (84 %), привласнення (11 %), вимагання (4 %), заволодіння шляхом шахрайства (1 %). Зосереджено увагу на способах приховування злочину.

На основі аналізу кримінальних справ і проваджень, опитування респондентів визначено обстановку вчинення злочину. З'ясування обстановки дозволяє слідчому висувати правильні версії, визначити слідову картину, окреслити коло причетних до злочину осіб з метою їх затримання за «гарячими» слідами. Серед основних складових обстановки автор виділяє місце, час та умови вчинення суспільно небезпечного діяння.

З'ясовано, що найбільша кількість вогнепальної зброї й бойових припасів викрадається з військових частин (67 %), складських приміщень (29 %) та місць несення військовослужбовцем служби (4 %). Залежно від часу незаконного заволодіння зброєю чи боєприпасами з'ясовано, що 11 % з них відбуваються вранці (з 6 до 12 години), 51 % – удень (з 12 до 18 години), 24 % – увечері (з 18 до 24 години), 14 % – вночі (з 24 до 6 години).

Доведено, що найбільша кількість злочинів відбувається у святкові й вихідні дні, у період зміни добового наряду або послабленого режиму охорони військового об'єкта чи несення служби (64 %). Що стосується пори року, то

певних особливостей у цьому сегменті дисертантом не виявлено, оскільки 27 % злочинів здійснюється влітку, 28 % – восени, 23 % – взимку, 22 % – навесні.

Акцентовано на типових умовах учинення злочину, зокрема:

- а) проживання військовослужбовців (членів групування) в одному районі;
- б) спільні інтереси військовослужбовця з іншими членами групи (проведення дозвілля чи роботи);
- в) родинні чи інші зв'язки;
- г) відсутність належної охорони військового об'єкта, на який спрямовано умисел;
- д) незадовільний стан несення служби та ін.

Виокремлено кореляційні зв'язки між обстановкою та способами здійснення злочину. Зосереджено увагу на слідовій картині злочину. Розглянуто поняття слідів як у вузькому, так й у широкому значенні, згруповано сліди, що виникають під час заволодіння зброєю та бойовими припасами. Встановлено, що більшість з них – 74 % – виявлялися безпосередньо на місці злочину. Враховуючи, що військовослужбовці вживають заходів з приховування злочинної діяльності, виявлено локалізацію слідів за місцем мешкання військовослужбовця (16 %) або в місцях проживання родичів і знайомих правопорушника (8 %).

Зроблено висновок, що більшість слідів відзначається матеріальними джерелами інформації, зокрема сліди, вилучені під час огляду місця події або проведення обшуку у помешканні військовослужбовця. Крім того, з'ясовано, що показання свідків й очевидців події також мають місце у даній категорії кримінальних проваджень.

Дослідженням емпіричної бази встановлено, що найчастіше предметом злочинного посягання у даній категорії проваджень стали: а) *зброя* (78 %), у тому числі: пістолети – 56 %, револьвери – 1 %, автомати – 37 %, карабіни – 1 %, снайперські гвинтівки – 3 %, гранатомети – 2 %; б) *бойові припаси* (22 %), з них: патрони до нарізної вогнепальної зброї різних калібрів – 89 %, гранати – 5 %, інші вироби – 6 %.

Наголошено, що індивідуальні дані військовослужбовця мають важливе значення для організації розслідування й проведення окремих

процесуальних дій, НСРД та розшукових заходів.

Аналіз матеріалів кримінальних проваджень свідчить, що незаконне заволодіння зброєю і бойовими припасами у групі осіб вчиняють лише чоловіки (100 %). З'ясовано, що на момент учинення злочину військовослужбовці перебували у віці від 18 до 25 років – 65 %; від 25 до 35 років – 21 %; особи віком 40 років і старші – у 14 % випадків. Тобто найбільш криміногенну групу складають особи у віці від 18 до 25 років.

Щодо рівня освіти злочинців встановлено, що середню освіту має 37 %, середню спеціальну – 14 %, базову вищу – 33 %, вищу – 12 %, іншу – 4 %. Більшість із них є неодруженими – 67 %. На основі дослідження кримінальних проваджень зроблено висновок, що військовослужбовці проходили військову службу за контрактом у 71 % випадків та строкову службу – у 29 %.

Зазначено, що характеристика злочинного групування повинна містити відомості про: а) чисельний контингент групи та характеристику її членів; б) способи утворення групи; в) організатора групи; г) стосунки між членами групи та наявність конфліктів й протиріч.

Констатовано, що більшість злочинних угруповань визначається такою структурою: організатор (організаційно-управлінська ланка); особа або група осіб, які безпосередньо здійснюють заволодіння зброєю і боєприпасами (виконавська ланка); особи, які забезпечують систематичну злочинну діяльність та функціонування групування (забезпечувальна ланка). З огляду на це запропоновано типову структуру групування, що складається з певних складових. Серед них переважну більшість складають виконавці злочину (81 %), які у більшості випадків є військовослужбовцями (97 %).

Основні результати розділу опубліковано у працях [127; 129; 131].

Розділ 2

ОРГАНІЗАЦІЯ РОЗСЛІДУВАННЯ НЕЗАКОННОГО ЗАВОЛОДІННЯ ЗБРОСІЮ ТА БОЙОВИМИ ПРИПАСАМИ, ВЧИНЕНОГО ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦЕМ У СКЛАДІ ГРУПИ ОСІБ

2.1. Алгоритми дій працівників поліції відповідно до типових слідчих ситуацій розслідування

Важливим аспектом чіткої організації розслідування кримінальних правопорушень є можливість використовувати певні алгоритми дій відповідно до ситуації, яка склалася. Завдяки цьому оптимізується час, що витрачається на прийняття рішень, більш ефективно застосовуються сили та засоби. Тому важливим питанням в окремих методиках розслідування злочинів є виокремлення типових слідчих ситуацій розслідування. Кримінальні провадження за фактом незаконного заволодіння зброєю та бойовими припасами, вчиненого військовослужбовцем у складі групи осіб, також потребують виділення відповідних алгоритмів дій працівників правоохоронних органів. Тому актуальність дослідження зазначеного питання в розрізі цієї тематики не викликає сумнівів.

З приводу сутності початкового етапу розслідування ми підтримуємо науковців, які вважають, що він, як правило, характеризується невизначеністю, пов'язаною з браком інформації та її неповнотою, тому домінуючим напрямом діяльності слідчого на цьому етапі є виявлення необхідної доказової і тактичної інформації та її носіїв (джерел). Це завдання вирішується з урахуванням слідчої ситуації, що складається, шляхом проведення комплексу слідчих, інших процесуальних і організаційних дій. Найчастіше підставою для провадження слідчих дій є криміналістична версія. Основним завданням початкового етапу, як правило, є встановлення

особи, причетної до вчинення злочину. Тому збирання інформації про неї розпочинається з ретроспективного вивчення слідів, залишених на місці злочину, у пам'яті очевидців, тощо. Отримана інформація використовується для висунення версій про суб'єкта злочину, визначення напрямку його пошуку [195].

Інші вчені з приводу початку розслідування кримінальних правопорушень наголошують на тому, що він є системою взаємопов'язаних початкових невідкладних та інших слідчих дій, що зумовлені вимогами невідкладності та процесуальної економії, спрямовані на з'ясування обставин вчиненого суспільно небезпечного діяння, як правило, за гарячими слідами, виявлення та закріплення слідів злочину, встановлення та затримання осіб, причетних до нього, забезпечення подальшого усестороннього, повного та об'єктивного розслідування з тим, щоб вжити заходів до ліквідації шкідливих наслідків, усунути причини та умови, які сприяли вчиненню суспільно небезпечних діянь [120, с. 11-12], з чим ми погоджуємося.

Цікавою є думка І.І. Когутича, який наголошує про наявність трьох етапів розслідування, а саме: 1) початкового – період проведення слідчих (розшукових) дій (гласних та негласних), часовому чиннику яких властива так звана невідкладність. Початок цього етапу збігається, на думку вченого, з початком досудового розслідування, визначеним ч. 1 ст. 214 КПК, а завершується виконанням завдань, зумовлених цим етапом; 2) наступного (подальшого) етапу – період провадження усіх інших слідчих (розшукових) дій, скерованих на ґрунтовне і системне збирання й дослідження доказів у провадженні; 3) завершального етапу – заключний період розслідування, що розпочинається моментом прийняття слідчим (прокурором) рішення про закінчення розслідування і завершується прийняттям уповноваженою особою одного з процесуальних рішень, передбачених ст. 283 КПК України [82, с. 235-236].

На основі аналізу матеріалів кримінальних проваджень [Додаток А] нами було з'ясовано, що початкові відомості, які є підставою для внесення

відомостей в ЄРДР за фактом учинення кримінального правопорушення, кваліфікованого за ч. 2 ст. 410 КК України, надходять до правоохоронних органів з таких джерел:

а) повідомлення працівників військових частин з приводу незаконного заволодіння майном – 72 %;

б) заяви, листи та повідомлення, що надійшли від громадян, які отримали інформацію про вчинене правопорушення – 15 %;

в) заяви, листи й повідомлення від громадян, які стали свідками злочинної події – 9 %;

г) повідомлення працівників установ й організацій – 2 %;

д) матеріали слідства, виділені з інших кримінальних проваджень – 1 %;

е) матеріали, отримані під час проведення НСРД та розшукових заходів – 1 %.

Слід зазначити, що усе різноманіття початкових повідомлень і заяв про злочини, як зазначають окремі вчені, залежно від наявності чи відсутності в них достатніх даних, які вказують на ознаки того чи іншого складу злочину, можна розділити на три групи:

– повідомлення (матеріали і заяви), які містять достатні дані, що вказують на ознаки будь-якого злочину;

– повідомлення (матеріали) і заяви, у яких відсутні достатні дані про ознаки того чи іншого складу злочину;

– повідомлення (матеріали) і заяви про злочини, у яких таких даних недостатньо [36, с. 12-21].

Після внесення відомостей до ЄРДР починається безпосередньо початковий етап розслідування з огляду на визначені повідомлення чи іншу інформацію. З цього приводу В.В. Тіщенко пропонує такий перелік завдань початкового етапу розслідування злочинів:

1) виявлення і фіксація доказової інформації щодо злочину, який розслідується за «гарячими слідами»;

2) вжиття заходів для запобігання втраті доказової інформації, що міститься в слідах, документах, інших об'єктах, її своєчасне виявлення та

фіксація;

3) з'ясування й оцінка сформованої після порушення кримінальної справи слідчої ситуації;

4) виявлення джерел інформації про розслідуваний злочин;

5) визначення напряму розслідування і розробка плану розслідування;

6) обрання форми і методів взаємодії з органами і службами, що здійснюють оперативно-розшукову роботу;

7) пошук і одержання інформації про механізм і обстановку вчиненого злочину;

8) збирання і вивчення відомостей про особистість потерпілого;

9) пошук, одержання й аналіз інформації про осіб, що вчинили злочин, їхній розшук і затримання [192, с. 137].

В цьому розрізі доречною є думка М.П. Яблокова з приводу того, що слідчі ситуації дозволяють забезпечити такі речі: а) належним чином зорієнтуватися у всьому різноманітті фактичного й іншого положення речей протягом розслідування з метою одержання даних для тактичних і стратегічних рішень у справі; б) висунути найбільш обґрунтовані слідчі версії і визначити (скорегувати) правильний напрямок подальшого ходу розслідування; в) намітити оптимальний вибір слідчих, оперативно-розшукових дій, криміналістичних операцій і доцільну їх черговість; г) звести до мінімуму кількість методичних рішень слідчого, заснованих на пробах і можливих помилках [226, с. 89]. Адже кожне з указаних повідомлень дійсно буде вирішуватись в конкретній ситуації.

Актуальною також є думка Т.С. Волчецької, яка виокремила такі періоди виникнення слідчих ситуацій:

– 1-й етап – безкримінальний – це соціальні ситуації; як юридично значущі виділяються ті з них, що зачіпають суспільні блага і цінності, охоронювані законом. Вони врегульовані за допомогою правових засобів – норм права, правовідносин, актів застосування права. При появі криміногенних факторів соціальна ситуація може трансформуватися в

криміногенну, яка доволі часто передує вчиненню злочину, реально містить у собі умови й обставини, сприятливі для реалізації злочинних задумів;

– 2-й етап – кримінальний період. Для виникнення кримінальних ситуацій необхідно, щоб в попередній ситуації певний суб'єкт почав реалізовувати злочинні дії, переслідуючи злочинну мету і маючи асоціальну установку. Дії такого суб'єкта відкривають серію кримінальних ситуацій, що являють собою систему із поєднання передкримінальних, власне кримінальних та посткримінальних ситуацій;

– 3-й етап – криміналістичний (етап пошуково-пізнавальної діяльності). У випадку виявлення ознак злочину компетентними органами виникає ланцюг ситуацій криміналістичної сфери. В числі криміналістичних ситуацій вчена виділяє дослідчу, слідчу, оперативно-розшукову, експертну та судову ситуації;

– 4-й етап – етап наукового криміналістичного дослідження (етап створення окремих методик і рекомендацій з розслідування злочинів) [32, с. 44-45].

У свою чергу, В.П. Лавров наголошує, що початкова слідча ситуація може розглядатися в двох аспектах: теоретичному (як типова стосовно конкретного виду злочину і навіть ширше – як наукова, абстрактна категорія) і практичному (як конкретна життєва ситуація в кримінальній справі, що знаходиться в провадженні слідчого, характеризує початковий етап розслідування і включає, в першу чергу, інформацію про результати попередніх перевірок, невідкладних слідчих дій і оперативно-розшукових заходів), а її основними елементами є: першочергова інформація, отримана в ході перевірки заяв, повідомлень і відразу після порушення кримінальної справи, про подію, що містить ознаки злочину, і про осіб, причетних до цієї події; об'єктивні умови, що характеризують отримання цієї інформації (місце, час, кліматичні умови, використання науково-технічних засобів тощо); сили та засоби, що має в своєму розпорядженні слідчий для подальшої роботи щодо використання початкової інформації в цих умовах;

позиція підозрюваного, потерпілого, свідків, а також результати їх протидії встановленню істини на початковому етапі розслідування та потенційна можливість протидії; інші фактори, що перешкоджають чи сприяють успішному вирішенню криміналістичних завдань (втрата речових доказів, виявлених під час огляду, явка з повинною тощо) [109, с. 68].

Стосовно визначення слідчої ситуації, то В.Г. Колмацький формулює її як сукупність умов, в яких здійснюється розслідування та визначається його стан на даний момент. Вона є тактичним засобом організації роботи слідчого під час розслідування злочину, та акцентує увагу на дослідженні питання аналізу (вивчення змісту обумовлюючих її чинників з метою прийняття тактичного рішення та вибору варіанта методики розслідування, що забезпечує швидке і повне розслідування злочину) та оцінки слідчої ситуації [93, с. 337-346]. У свою чергу, Р.Л. Степанюк на підставі аналізу практики розслідування певної категорії злочинів визначає типові слідчі ситуації як абстраговану штучну модель, яка відображає стан наявної у слідчого інформації про обставини злочину й обставини, що склалися на відповідному етапі розслідування [178, с. 111].

Тобто підґрунтям для розроблення типових слідчих ситуацій повинно бути:

- 1) встановлення слідів злочину;
- 2) докладне вивчення обстановки, в якій відбувалося незаконне заволодіння зброєю та бойовими припасами;
- 3) визначення способів викрадення зброї й боєприпасів;
- 4) ступінь обізнаності працівників правоохоронних органів про подію злочину та військовослужбовця, що його здійснив;
- 5) наявність вихідних відомостей, на підставі яких вносяться відомості до Єдиного реєстру досудових розслідувань.

З огляду на означене доречною буде думка С.С. Чернявського, який досліджувану наукову категорію звужує до розслідування окремих кримінальних правопорушень, визнаючи в них інформаційну модель з найбільш значущими властивостями та ознаками процесу розслідування в

кримінальних провадженнях щодо злочинів певної категорії [214, с. 405].

Доречною є позиція науковців, які виділяють такі основні положення типової слідчої ситуації, що необхідно враховувати під час її практичного застосування для висунення версій й орієнтування в обстановці розслідування: типова слідча ситуація – це наукове поняття стосовно прояву загальних меж ходу і стану розслідування до визначеного його моменту; вона є найбільш вірогідною, зразковою для заданих умов обстановкою розслідування; в основі типової слідчої ситуації знаходяться інформаційні дані, зорієнтовані на загальні межі криміналістичної характеристики окремих видів (груп) злочинів і умови їх розслідування; типова ситуація має «свій» закономірний набір ознак (про хід і стан розслідування), система яких індивідуалізує її, робить стійкою, фіксованою на даний момент розслідування, що дозволяє групувати ситуації за різними, раніше названими, положеннями [34, с. 243-244].

З огляду на це цікавою є думка С.В. Веліканова, який акцентує, що слідча ситуація – це сукупність сформованих на певному етапі умов – положення, стану й обстановки – розслідування, що сприймаються, оцінюються і використовуються слідчим для вирішення тактичних задач і досягнення загальних (стратегічних) цілей розслідування [27, с. 7].

А вже Є.С. Хижняк акцентує, що досліджувана складова розслідування, як і криміналістична характеристика, є одним із найважливіших інструментів у руках слідчого, що дає змогу максимально підвищити ефективність діяльності з розслідування злочинів, а володіння типовими слідчими ситуаціями дає змогу слідчому визначити коло пріоритетних завдань, уникнути непотрібної витрати часу та сил. На основі зіставлення типової слідчої ситуації й ситуації, що сталася під час розслідування конкретного злочину, використовуючи взаємозв'язки між елементами криміналістичної характеристики цієї групи злочинів, слідчий зможе оптимально спланувати процес розслідування та найефективніше вирішити завдання встановлення особи, яка вчинила злочин [198, с. 197].

Підсумовуючи, вважаємо за необхідне визначити типову слідчу ситуацію як абстраговану штучну модель, в якій відображено найбільш значущі властивості та ознаки процесу розслідування, що розкривають його перебіг і стан на початковому, подальшому чи заключному етапі.

Стосовно типізації слідчих ситуацій, то, наприклад, М.С. Качковський зауважив таке: типізація слідчих ситуацій можлива за умови виділення інформації про окремі найбільш значущі елементи і таких компонентів, що часто зустрічаються, які науковець поділяє на дві групи. До першої належать відомості про окремі обставини злочинної діяльності (особу, котра вчинила злочин, спосіб, сліди злочину, предмет посягання і розмір заподіяної злочином шкоди, зв'язки з іншими злочинами). Другу групу складає сукупність інформації про найбільш значущі обставини розслідування (стан доказової бази, можливості слідства, лінію поведінки підозрюваних та інших учасників розслідування, сторонніх осіб, котрі намагаються втручатися у процес розслідування тощо). Типові слідчі ситуації, на нашу думку, несуть основне інформаційне й організаційно-методичне навантаження у побудові методики розслідування кримінальних правопорушень, пов'язаних із умисним введенням на ринок України небезпечної продукції, а самі типові слідчі ситуації початкового та подальшого етапів розслідування – взаємопов'язаними [77].

Інші науковці наголошують на тому, що основними елементами початкової слідчої ситуації є:

- першочергова інформація, отримана в ході перевірки заяв, повідомлень і відразу після порушення кримінальної справи, про подію, що містить ознаки злочину, і про осіб, причетних до цієї події;

- об'єктивні умови, що характеризують отримання цієї інформації (місце, час, кліматичні умови, використання науково-технічних засобів тощо);

- сили та засоби, що має в своєму розпорядженні слідчий для подальшої роботи щодо використання початкової інформації в цих умовах;

– позиція підозрюваного, потерпілого, свідків, а також результати їх протидії встановленню істини на початковому етапі розслідування та потенційна можливість протидії;

– інші фактори, що перешкоджають чи сприяють успішному вирішенню криміналістичних завдань (втрата речових доказів, виявлених під час огляду, явка з повинною тощо) [219, с. 142].

Спробуємо визначити типові слідчі ситуації початкового етапу розслідування незаконного заволодіння зброєю та бойовими припасами, вчиненого військовослужбовцем у складі групи осіб. З приводу цього І.Ю. Рагулін, досліджуючи організаційні аспекти методики розслідування незаконного обігу зброї і боєприпасів, сформулював 14 типових слідчих ситуацій: 1) незаконне носіння, перевезення зброї і боєприпасів виявлено при проведенні рейдів або загороджувальних заходів, під час охорони громадського порядку, при огляді транспортних засобів та перевірці підозрюваних осіб; 2) під час досудового розслідування інших злочинів у процесі допиту потерпілих, підозрюваного (обвинуваченого), свідків отримано інформацію про носіння, перевезення або зберігання зброї і боєприпасів громадянином; 3) у ході проведення СРД та НСРД в інших кримінальних провадженнях виявлено та вилучено зброю і боєприпаси; 4) у ході здійснення СРД (допиту, одночасного допиту двох чи більше вже допитаних осіб, слідчого експерименту, обшуку та ін.) у кримінальному провадженні про незаконний обіг зброї або в іншому кримінальному провадженні встановлено, що в особи виявлено спеціальну літературу з виготовлення вогнепальної зброї, з обробки і гартування металу, спеціальні інструменти з обробки металу (алмазні надфілі, шліфувальний матеріал, алмазні свердла тощо) і гравіювання поверхні металу, креслення окремих вузлів і частин зброї; 5) особа вчинила незаконне зберігання, носіння, перевезення, пересилання, передачу та збут зброї і боєприпасів, але не забезпечила при цьому приховування слідів злочину і сама не сховалася; 6) особа порушила встановлені правила виробництва, зберігання, обліку,

відпуску, перевезення зброї і боєприпасів, але не забезпечила при цьому приховування слідів злочину або не забезпечила знищення слідів злочину або при цьому втекла або не зникла; 7) особа вчинила незаконне виготовлення, зберігання, перевезення або збут зброї і боєприпасів, при цьому вона зникла, не залишивши слідів злочину; 8) особа вчинила незаконне виготовлення, зберігання, перевезення, збут зброї, але на момент транспортування була затримана; 9) встановлено факт незаконного заволодіння вогнепальною зброєю в результаті недбалого зберігання вогнепальної зброї, яке створило умови для її використання іншою особою, якщо це спричинило тяжкі наслідки; 10) виявлено факт відсутності вогнепальної зброї за відсутності явно виражених слідів злочину або інших слідів проникнення в приміщення; 11) при вчиненні вимагання зброї та боєприпасів потерпілий звернувся із заявою відразу після вчинення вимагання, при цьому не виконуючи вимоги злочинців; 12) злочинцеві повністю або частково передано зброю, проводяться дії, аналогічні одинадцятій слідчій ситуації; 13) потерпілий звернувся із заявою після повного або часткового задоволення вимог злочинців та не бажає заявляти про вимагання; 14) досудове розслідування розпочато за ініціативою правоохоронних органів [151, с. 149-156].

На нашу думку, означена класифікація – досить складна система, яку працівникам практичних підрозділів буде досить складно використовувати під час безпосереднього розслідування кримінальних правопорушень.

У свою чергу, С.П. Мельниченко, досліджуючи проблеми розслідування незаконного переміщення вогнепальної зброї, виокремлював такі слідчі ситуації початкового етапу: 1) виявлено вогнепальну зброю під час незаконного переміщення із використанням транспортного засобу (автомобіля, потягу, річкового судна, літака та ін.), шляхом поштових відправлень, але осіб, підозрюваних у вчиненні злочину (кур'єра), не затримано або не встановлено; 2) затримано особу (осіб), яка (які) незаконно переміщувала (-ли) вогнепальну зброю із використанням транспортного засобу (автомобіля, потягу, річкового судна, літака та ін.), шляхом поштових

відправлень; 3) затримано особу, яка незаконно переміщувала вогнепальну зброю особисто при собі без використання будь яких засобів пересування (носіння); 4) у процесі СРД та НСРД під час досудового розслідування інших злочинів отримано інформацію про незаконне переміщення вогнепальної зброї, яке вже відбулося; 5) у процесі СРД та НСРД під час досудового розслідування інших злочинів отримано інформацію про незаконне переміщення вогнепальної зброї особою (групою осіб), яке відбудеться чи періодично відбувається, або особу чи групу осіб, які періодично вчинюють зазначені діяння шляхом незаконного носіння вогнепальної зброї; б) виявлено об'єкти та речі, які свідчать про вже вчинене переміщення вогнепальної зброї (упаковки, коробки, контейнери, цинкові ящики, коробки, обгортки, підземні тунелі для переправлення, дистанційно керовані літаючі та плаваючі засоби або їх частини та ін.) [129].

А вже Г. О. Бойко зазначав, що слідчі ситуації, пов'язані із затриманням особи при зберіганні або носінні нею зброї, як правило, належать до простих ситуацій. У свою чергу, складні ситуації, що утворюються при розслідуванні злочинів у сфері незаконного обігу зброї, характеризуються надзвичайною різноманітністю. Як правило, вони обумовлені відсутністю достовірної інформації про осіб, причетних до злочинної діяльності. Подібні ситуації автор поділяє на такі: 1) вчинення невідомою особою розкрадання зброї; 2) виявлення зброї, власник якої невідомий. Розкрадання, вчинені шляхом таємного проникнення до місць зберігання зброї, фактично не відрізняються від ситуацій при крадіжках інших об'єктів, що знаходяться на складах та інших сховищах. Становлять інтерес найбільш характерні типові ситуації, що виникають при нападі з метою заволодіння зброєю. Вони можуть здійснюватися у приміщенні, поза приміщенням, у транспортному засобі [17, с. 116-117].

У свою чергу, В.В. Єфіменко здійснив класифікацію ситуацій, що характерні для розслідування розкрадань зброї, боєприпасів, вибухових речовин і вибухових пристроїв, за ознаками очевидності і неочевидності

злочину, способу скоєння злочину (крадіжки, грабежу, розбою), виду сховища й місця знаходження зброї та боєприпасів (склад, підрозділ, караул, сейф, стрільбище, полігон і та ін.), зв'язку зброї з військовослужбовцем (табельної, виданої для несення служби, зброї дезертира). Зокрема, до найбільш суттєвих типових ситуацій віднесено випадки втрати, розкрадання зброї зі складів арттехозброєння чи інших сховищ, при її транспортуванні, проведенні вантажно-розвантажувальних робіт, в результаті пожежі, урагану, землетрусу та інших стихійних лих з руйнуванням складів, інших сховищ, за участю військовослужбовців та інших осіб, її незаконним володінням і розпорядженням тощо [52, с. 151].

Тобто систематизація слідчих ситуацій залежить від повноти інформації про злочину подію, ступеня протидії розслідуванню, рівня конфліктності між учасниками кримінального процесу та їх процесуального статусу.

Також доречною є позиція С.О. Тарасенка, який на основі дослідження судово-слідчої практики виокремив такі типові слідчі ситуації розслідування: 1) особу (осіб) затримано за незаконне поводження з вогнепальною зброєю, наявною є доказова інформація про факти вчинення протиправних діянь – 27 %; 2) встановлено учасників злочинного об'єднання, але доказів про протиправну діяльність недостатньо для повідомлення про підозру у вчиненні злочину – 26 %; 3) встановлено Інтернет-ресурси, за допомогою яких здійснюється незаконна діяльність, що пов'язана із продажем вогнепальної зброї – 14 %; 4) виявлено вогнепальну зброю, але злочинець невідомий – 10 %; 5) виявлено об'єкти, пристосовані для доставки, зберігання, виготовлення, переробки вогнепальної зброї, але особу злочинця (-ців) не встановлено – 11 %; 6) встановлено факт недостачі (викрадення, привласнення, втрати) вогнепальної зброї – 12 % [183, с. 111-115].

Ми підтримуємо позицію Л.І. Аркуші, яка, досліджуючи основи методики виявлення і розслідування організованої злочинної діяльності при наявності корумпованих зв'язків, зазначає, що на первісному етапі

розслідування слідчі ситуації залежать від таких факторів: а) чи перебувало ОЗФ (або особа, підозрювана в скоєнні посадових злочинів) якийсь час під оперативним контролем правоохоронних органів, чи про його існування стало відомо лише в результаті виявлення факту злочину; б) при порушенні кримінальної справи затримані головні учасники невідомого раніше ОЗФ (інформація про наявність корумпованих зв'язків відсутня); в) ознаки організованої злочинної діяльності виявлені наприкінці цього етапу [4, с. 144-145].

На основі аналізу матеріалів кримінальних проваджень [Додаток А] та анкетування працівників правоохоронних органів [Додаток Б] нами було виокремлено на початковому етапі розслідування незаконного заволодіння зброєю та бойовими припасами, вчиненого військовослужбовцем у складі групи осіб, такі типові слідчі ситуації:

- а) злочинців затримано, вилучено речові докази, наявними є свідки – 2 %;
- б) встановлено учасників злочинної групи, наявними є свідки й речові докази – 13 %;
- в) наявний факт викрадення зброї та бойових припасів, злочинців не встановлено, наявна матеріальна доказова інформація, свідки відсутні – 71 %;
- г) виявлено об'єкти, пристосовані для доставки, зберігання, виготовлення, переробки вогнепальної зброї та боєприпасів, наявними є сліди злочину, злочинців встановлено, але вони переховуються від слідства й суду – 12 %;
- д) інші ситуації – 2 %.

Підсумовуючи, слід наголосити, що типова слідча ситуація – це абстрагована штучна модель, в якій відображено найбільш значущі властивості та ознаки процесу розслідування, що розкривають його перебіг і стан на початковому, подальшому чи заключному етапі. Але основним для розслідування є не саме визначення типових слідчих ситуацій, а створення певної програми слідчих (розшукових) дій та інших заходів, характерної для кожної з них. При розслідуванні незаконного заволодіння зброєю та бойовими припасами, вчиненого військовослужбовцем у складі групи осіб,

ми визначили такі алгоритми дій працівників правоохоронних органів залежно від типових ситуацій початкового етапу розслідування.

Зокрема, перша ситуація є не досить розповсюдженою (2 % випадків), оскільки злочинців необхідно затримати безпосередньо на місці вчинення незаконного заволодіння або в іншому місці, пов'язаному з цією діяльністю.

Так, 16 серпня 2017 року, враховуючи особливості проходження військової служби старшим сержантом гр. Б. та молодшим сержантом гр. Ж. та можливість використання закріпленого за ними автомобіля ЗІЛ-131, реалізуючи свій злочинний умисел, направлений на таємне викрадення іншого військового майна, пересвідчившись, що за їх незаконними діями ніхто із військовослужбовців не спостерігає, завантажили в подвійне дно кузова автомобіля ЗІЛ-131, військового номеру 1096 А2, брухт кольорових металів – донні частини 152 мм гільз у кількості 217 одиниць та кумулятивні воронки від 125 мм кумулятивних снарядів у кількості 57 одиниць, загальною масою 773 кг 765 г, які знаходились на технічній території військової частини А1352, поверх якого, завантажили вибухові матеріали, які підлягали утилізації 17 серпня 2017 року на території знищення вибухово-небезпечних матеріалів поблизу села Борщівка Балаклійського району Харківської області. Після цього 17 серпня 2017 року приблизно о 10 години 25 хвилин зазначені військовослужбовці на автомобілі ЗІЛ-131, з прихованим у подвійному дні кузова автомобіля брухтом кольорових металів, а також вибуховими матеріалами, які підлягали утилізації, у складі колони інших військових автомобілів, через КПП № 2 залишили технічну територію військової частини, а в подальшому – через КПП № 1 і саму військову частину та рушили до місця знищення вибухонебезпечних матеріалів. В подальшому, розвантаживши вибухові матеріали на вказаній території, з прихованим у подвійному дні кузова автомобіля брухтом кольорових металів, не повертаючись до військової частини, рушили в напрямку села Вербівка Балаклійського району Харківської області. Однак здати їм нічого не вдалося, оскільки вони були затримані працівниками СБУ [174].

З огляду на зазначене обов'язковими СРД, а також іншими заходами у визначеній слідчій ситуації будуть такі:

- тактична операція «затримання військовослужбовців та інших учасників злочинної групи»;
- огляд місця події;
- допит свідків та підозрюваних;
- призначення і проведення балістичної експертизи.

Слід наголосити, що на кожному етапі розслідування важливе значення має алгоритмізація процесу здійснення відповідних дій працівниками правоохоронних органів відповідно до типових слідчих ситуацій. Тому ми підтримуємо позицію А.В. Іщенка з цього приводу, який зазначає, що вивчення питання слідчої ситуації як криміналістичної категорії має теоретичне та прикладне значення. Теоретичне значення розроблення цієї проблеми в загальному полягає в об'єктивній необхідності конкретизації змісту та поняття цієї наукової категорії; практичне – що визначення змісту слідчих ситуацій, їх класифікація, аналіз і оцінка дають можливість об'єктивно обґрунтувати вибір варіантів методики розслідування, які найбільшою мірою відповідали б обставинам і завданням розслідування на певному етапі [69, с. 57].

У другій ситуації встановлено учасників злочинної групи, наявними є свідки й речові докази. У цій ситуації, окрім вищезазначених, обов'язковим є проведення обшуку у різних місцях (проживання, роботи або перебування підозрюваного). Крім того слід провести такі СРД:

- огляд місця події для вилучення наявних доказів;
- орієнтування працівників правоохоронних органів на встановлення осіб, які можуть бути очевидцями діяння, а потім їх допит в якості свідків;
- виявлення та дослідження слідів правопорушення, призначення та проведення експертиз.

У третій ситуації наявний факт викрадення зброї та бойових припасів, злочинців не встановлено, наявна матеріальна доказова інформація, свідки

відсутні. За цієї ситуації особливого значення набуває виявлення й збирання матеріальної доказової інформації шляхом проведення огляду та призначення відповідних експертиз з метою ідентифікації злочинця. Обов'язковою є тактична операція «розшук військовослужбовця та інших учасників злочинної групи». З приводу розшуку злочинів ми підтримуємо думку В.О. Малярової щодо послідовного рішення таких завдань:

- виявлення джерел інформації про ознаки шуканого злочинця;
- побудова гіпотетичної моделі злочинця (шуканої особи) та встановлення його належності до: широкої сукупності (класу) осіб за загальними ознаками; вузької сукупності (групи) осіб за окремими ознаками;
- встановлення обмеженої, кількісно визначеної групи осіб, що перевіряються;
- встановлення особи, що перевіряється, тобто особи, яка згідно з обставинами кримінального провадження може бути шуканим злочинцем, та за необхідності – отримання від неї зразків для експертизи, згідно зі ст. 245 КПК України;
- ідентифікація конкретної особи;
- встановлення шуканого злочинця [124, с. 131].

Крім того, у даній типовій слідчій ситуації необхідно провести такі слідчі (розшукові) дії та інші заходи:

- огляд місця події;
- допит свідків;
- розшук правопорушника за «гарячими» слідами;
- призначення і проведення експертиз.

У четвертій ситуації виявлено об'єкти, пристосовані для доставки, зберігання, виготовлення, переробки вогнепальної зброї та боєприпасів, наявними є сліди злочину, злочинців встановлено, але вони переховуються від слідства й суду. Тому, крім вищезазначених, додається комплекс заходів щодо реалізації тактичної операції з виявлення свідків та очевидців даного кримінального правопорушення.

Підсумовуючи, можемо дійти висновку, що визначені типові слідчі ситуації при розслідуванні незаконного заволодіння зброєю та бойовими припасами, вчиненого військовослужбовцем у складі групи осіб, є обов'язковими для формування відповідного порядку дій працівників правоохоронних органів. Також нами було сформульовано її поняття як абстрагованої штучної моделі, в якій відображено найбільш значущі властивості та ознаки процесу розслідування, що розкривають його перебіг і стан на початковому, подальшому чи заключному етапі.

2.2. Взаємодія слідчих і оперативних підрозділів у кримінальних провадженнях досліджуваної категорії

Взаємодія різних підрозділів завжди є необхідною для найбільш ефективного застосування всіх наявних сил та засобів, направлених на вирішення нагальних задач. Розслідування військових злочинів загалом, а також незаконного заволодіння зброєю та бойовими припасами, вчиненого військовослужбовцем у складі групи осіб зокрема також вимагає чіткої організації взаємодії між підрозділами різноманітних структур. Серед них є і підрозділи Національної поліції України, і військові частини, і новоутворені підрозділи Державного бюро розслідувань, детективи Національного антикорупційного бюро України тощо. Кожна з названих державних структур має свої повноваження (права, обов'язки та відповідальність) відповідно до чинного законодавства. В той же час окремо кожній з них досить важко проводити розслідування за досліджуваними кримінальними правопорушеннями. Тому на перший план виходять питання організації взаємодії між ними. Отже, актуальність дослідження зазначеного питання в розрізі цієї тематики не викликає сумнівів.

Розглядаючи взаємодію різних підрозділів, одразу слід зазначити, що вона є найбільш необхідною для ефективного та швидкого розслідування

незаконного заволодіння зброєю та бойовими припасами, вчиненого військовослужбовцем у складі групи осіб. Слідчий визначає необхідність спільної діяльності на основі наявних у його розпорядженні доказів та інших даних, обліку слідчої ситуації і стану процесу розслідування. Найбільш часто до спільної діяльності залучаються працівники карного розшуку, органи з боротьби з організованою злочинністю, криміналістичні підрозділи органів внутрішніх справ, різні відомчі й адміністративні інспекції. Важливим елементом взаємодії є оперативний обмін інформацією про стан і результати роботи. В обміні інформацією між слідчим та оперативним працівником органу дізнання виражається двосторонній характер їхньої взаємодопомоги. Взаємне інформування необхідне для коректування й узгодження планів слідчих дій та оперативно-розшукових заходів. Особливе значення це має при плануванні оперативно-тактичних комбінацій, успіх яких цілком залежить від того, наскільки точно дотримуються її учасники строків і черговості оперативно-розшукових заходів і слідчих дій [10, с. 493].

Під забезпеченням розслідування злочинів окремі науковці розуміють систему правових, наукових, організаційних заходів щодо розробки, впровадження і практичного використання криміналістичних засобів і методів з метою успішного розкриття, розслідування та попередження злочинів. Ця система містить у собі не тільки сукупність криміналістичних, кримінально-процесуальних, управлінських знань, засобів і методів, але також і діяльність правоохоронних органів, органів правосуддя та інших державних органів зі створення умов для ефективного використання зазначених засобів і методів у вирішенні завдань з розкриття, розслідування, попередження злочинів [110, с. 3]. Інші вказують на те, що взаємодія слідчих з оперативно-розшуковими органами – це заснована на законі і погоджена за всіма принциповими умовами діяльність зазначених осіб і органів, спрямована на розкриття злочинів і вирішення всіх інших завдань їхнього розслідування й попередження [91, с. 363].

Загалом, взаємодія носить об'єктивний й універсальний характер. Нею

охоплені всі форми буття і форми їхнього відображення. У силу універсальності взаємодія здійснює взаємний зв'язок всіх структурних рівнів буття, матеріальну єдність світу. Абсолютна ж природа взаємодії має вираз в обмежених кінцевих формах, і в цьому значенні вона відносна. Існує просторово-часова межа, поза якою безпосередня взаємодія даного об'єкта з іншими відсутня. Однак опосередковано вони можуть взаємодіяти з як завгодно віддаленими об'єктами. Ланцюг взаємодії ніде не обірваний, вона не має ні початку, ні кінця. Кожне явище – це лише ланка загального ланцюга взаємодії [18, с. 9].

Прийняття нового КПК змінило концепцію досудового розслідування кримінальних правопорушень шляхом розширення повноважень його суб'єктів. З цього приводу деякі автори зазначають, що правильне поєднання й ефективне використання цих повноважень становить швидше проміжну мету взаємодії, умову результативності, ніж її сутність. Визначати ж будь-яку діяльність тільки через її проміжний результат є недостатньо обґрунтованим. У таких визначеннях залишається нерозкритим механізм взаємодії, оскільки не зрозуміло, як, за рахунок чого досягається правильне поєднання й ефективне використання методів і форм діяльності різних суб'єктів [105, с. 183].

Доречно навести думку М.М. Маркова, що належна організація взаємодії слідчого з оперативними підрозділами у кримінальному провадженні є одним з напрямів підвищення ефективності виконання завдань із захисту особи, суспільства та держави від кримінальних правопорушень, охорони прав, свобод та законних інтересів учасників такого провадження, швидкого, повного та неупередженого розслідування і судового розгляду з тим, щоб кожний, хто вчинив кримінальне правопорушення, був притягнутий до відповідальності в міру своєї вини, жоден невинуватий не був обвинувачений або засуджений [125, с. 106].

Ряд авторів взаємодію слідчих і оперативних підрозділів вбачають в їхній погодженій діяльності із забезпечення успішного розкриття і

розслідування злочинів, здійснюваній кожною зі сторін у рамках своєї компетенції властивими їй силами і методами. Добре налагоджена і раціональна взаємодія слідчих та оперативних підрозділів служить однією з важливих умов, що забезпечують успішне розкриття і розслідування злочинів. Відомо, що слідчі та оперативно-розшукові підрозділи мають специфічні, тільки їм властивими сили і методи розкриття злочинів, тому надзвичайно важливо, щоб ці можливості були використані не розрізнено, а в комплексі [96, с. 252].

Інші науковці вважають, що взаємодія полягає в погодженій діяльності по забезпеченню успішного розкриття і розслідування злочинів, що здійснюється кожною зі сторін у рамках своєї компетенції властивими їй засобами і методами. Добре налагоджена і раціональна взаємодія слідчого з оперативним працівником служить однією з важливих умов, що забезпечує успішне розкриття і розслідування злочинів. Відомо, що слідчі і оперативні підрозділи мають специфічні, тільки їм властиві засоби і методи розкриття злочинів, тому надзвичайно важливо, щоб ці можливості були використані не розрізнено, а в комплексі [188, с. 252].

Тобто більшість авторів включає в поняття взаємодії такі критерії:

- відповідність вимогам Закону та відомчим нормативним актам;
- погодженість за часом, місцем та деякими іншими умовами;
- здійснення спільної діяльності з метою попередження та розслідування кримінальних правопорушень.

Крім того, багатоаспектність діяльності слідчого, його пізнавальні, засвідчувальні, організаційні, в тому числі й управлінські функції не дозволяють абстрагувати роботу з розслідування від дій з виявлення й попередження злочинів. Структура організаційної діяльності суб'єктів розслідування й оперативно-розшукової діяльності являє собою систему, яка складається із таких блоків (елементів): аналіз й перевірка отриманої вихідної інформації; оцінка на цій базі ситуації, яка склалася в цілому; цілеутворення, прийняття організаційних рішень; організація взаємодії

слідчого з оперативними й експертними підрозділами; координація дій і здійснення спільних дій; облік, контроль й аналіз результатів роботи [108, с. 176-177].

У свою чергу, В.М. Малюга наголошує, що у сучасній юридичній науці під взаємодією слідчого з оперативними підрозділами та іншими суб'єктами у кримінальному провадженні розуміється передбачене в законі, відомчих нормативних актах або ж рекомендоване криміналістичною наукою сумісне функціонування зовнішньо (юридично, організаційно, професійно) не підпорядкованих суб'єктів взаємодії з притаманною їм комунікативно-діяльнісною чи/та специфічно-професійною компетенцією, спеціалізацією, що спрямовується і узгоджується слідчим (прокурором – процесуальним керівником) за часом, місцем, формами, а також засобами і методами реалізації для вирішення конкретних завдань, обумовлених характером слідчої ситуації, з метою забезпечення швидкого, повного та неупередженого розслідування злочинів та їх запобігання [122, с. 9].

Ми підтримуємо позицію вчених, які визначають досліджувану наукову категорію як засновану на законі, погоджену за метою, місцем і часом діяльність незалежних один від одного в адміністративному відношенні органів, що виражається в найбільш доцільному сполученні властивих цим органам засобів і методів та спрямована при організуючій ролі слідчого на попередження, припинення, розкриття і всебічне, повне та об'єктивне розслідування злочинів, вчинення яких віднесено до компетенції слідчого [48, с. 5-7].

Тобто швидке розкриття фактів викрадення зброї й боєприпасів, встановлення усіх учасників злочинного групування є неможливим без чіткої скоординованої взаємодії між слідчим й іншими учасниками кримінального процесу та чіткої організації спланованих заходів.

Тому ми поділяємо думку В.В. Топчія, який взаємодію слідчого й оперативного підрозділу під час розслідування кримінального провадження визначив як засновану на законах і відомчих нормативних актах їх спільну

узгоджену (за метою, характером, місцем і часом) діяльність, спрямовану на вирішення завдань кримінального судочинства, за керівної та організаційної ролі слідчого й чіткого розмежування компетенції [193, с. 146].

У даному контексті нами сформульовано поняття взаємодії як складової організації кримінального провадження, що зводиться до здійснення сукупності процесуальних дій, об'єднаних єдиним керівництвом уповноваженої особи, які необхідні для вирішення завдань досудового розслідування.

Ми повністю поділяємо позицію О.С. Тарасенка, який наголошує на тому, що за суб'єктами взаємодію слідчих та оперативних підрозділів, яка здійснюється під час розкриття та розслідування незаконного поведження з вогнепальною зброєю, що вчиняється злочинними об'єднаннями, умовно можна поділити на: 1) внутрішньовідомчу взаємодію (слідчі та оперативні підрозділи (кримінальної поліції, ПОТЗ, ОТП, ПОС та ін.) Національної поліції); 2) міжвідомчу взаємодію слідчих та оперативних підрозділів Національної поліції, СБУ, Державної прикордонної служби України, органів і установ виконання покарань та слідчих ізоляторів Державної кримінально-виконавчої служби України, органів доходів і зборів, прокуратури (за необхідності – інші); 3) міжнародну взаємодію (співробітництво) між слідчими та оперативними підрозділами Національної поліції та відповідними підрозділами інших країн. Автор зазначає, що слідчо-оперативна практика протидії незаконному поведженню з вогнепальною зброєю, що вчиняється злочинними об'єднаннями, свідчить, що під час розкриття та розслідування даних злочинів, за вирахуванням підрозділів правоохоронних органів, які нами вже зазначені, з метою досягнення результатів у цій сфері виникає необхідність тісної співпраці (взаємодії) і з іншими підрозділами правоохоронних органів (підрозділів інформаційно-аналітичного забезпечення, кібербезпеки, патрульної поліції, кінологічних підрозділів, дільничних офіцерів поліції, спеціальних підрозділів «Корд», «Альфа»), Державною міграційною службою України, а також державними

органами, зокрема судом, державними службами і організаціями, громадськими організаціями, об'єднаннями і окремими громадянами, засобами масової інформації та ін. [186, с. 126-127].

Крім того, однією із засад взаємодії є спеціалізація. Так, В.І. Гурковський з цього приводу наголошує, що вона є способом підвищення ефективності суспільної праці, яка поширилася і на управлінську діяльність, остаточно закріпивши за координацією статус особливої функції управління, як і за іншими складовими функції адміністрування. Для їх розмежування деякі автори пропонують різні класифікації. За однією з них усі функції управління поділяються на основні, загальні і спеціальні. До основних відносять функції планування і координації [44, с. 56]. Також ми погоджуємось з думкою О.В. Грибовського, який виділив такі принципи взаємодії: взаємна відповідальність; активне застосування сучасних методик; оптимальне використання наявних можливостей; дотримання загальних засад оперативно-розшукового та кримінального провадження; забезпечення нерозголошення даних оперативно-розшукових заходів та негласних слідчих (розшукових) дій; відповідальність [42, с. 252].

З огляду на зазначене слід виокремити загальні умови взаємодії, зокрема:

- найсуворіше дотримання законності;
- плановість;
- швидкість, активність і широке застосування науково-технічних засобів у ході розслідування;
- обов'язкове залучення громадськості;
- правильне ставлення до оцінки доказів;
- знання кожним учасником взаємодії повноважень і форм діяльності органів слідства і дізнання;
- точне розмежування компетенції учасників взаємодії;
- врахування провідної ролі слідчого в процесі взаємодії;
- нерозголошення даних досудового слідства, а також засобів і методів, застосовуваних в ОРД;

– відносна самостійність органу дізнання у виборі засобів і методів, використовуваних для здійснення ОРЗ [37, с. 267].

Слід наголосити, що форми і принципи взаємодії оперативних підрозділів і слідчих під час проведення слідчих (розшукових) дій, оперативно-розшукових заходів та негласних слідчих (розшукових) дій не є тотожними поняттями. З цього приводу М.М. Марков зазначає, що обрання форми взаємодії пов'язане з характером слідчої або оперативно-розшукової ситуації, що склалася у зв'язку з кримінальним провадженням чи ОРС, залежить від слідчого й реалізується за його ініціативою та під його процесуальним контролем [125, с. 107].

Слід акцентувати на важливості залучення до процесу розслідування представників військової частини або інших підрозділів, де безпосередньо було викрадено вогнепальну зброю та бойові припаси. Це пояснюється тим, що дані особи чітко орієнтуються в обстановці відповідного військового підрозділу, відносинах серед членів його колективу, а також розумінні характеру й схильностей окремих військовослужбовців. На ефективність залучення даної категорії осіб вказали 92 % опитаних респондентів [Додаток Б].

Згідно з положеннями КПК України серед процесуальних форм взаємодії можна виокремити такі:

- надання допомоги слідчому під час проведення негласних слідчих (розшукових) дій (ст. 40 КПК України);
- доручення і вказівки слідчого щодо проведення негласних слідчих (розшукових) дій (ст. 40, 246 КПК України);
- фіксація та надання слідчому (прокурору) результатів проведення негласних слідчих (розшукових) дій (ст. 252 КПК України).

Окремі науковці у контексті визначення процесуальних форм взаємодії дещо розширюють їх перелік, зокрема:

- 1) організація взаємодії при надходженні до органу внутрішніх справ заяв і повідомлень про кримінальні правопорушення та реагуванні на них;

2) організація взаємодії у разі скерування оперативним підрозділом матеріалів за результатами оперативно-розшукової діяльності до слідчого підрозділу;

3) створення й організація роботи слідчо-оперативних груп (далі – СОГ) під час досудового розслідування кримінальних правопорушень;

4) виконання працівниками оперативного підрозділу письмових доручень про проведення слідчих (розшукових) дій та негласних слідчих (розшукових) дій під час досудового розслідування;

5) забезпечення взаємодії у разі зупинення досудового розслідування [168, с. 349].

У свою чергу, С.С. Чернявський серед них виділяє:

– спільний розгляд слідчим та оперативними працівниками первинних матеріалів про злочини і вирішення питання про порушення кримінальної справи;

– проведення оперативно-розшукових заходів у справах, у яких не встановлено особу, яка вчинила злочин, після передачі цієї справи слідчому;

– виконання доручень слідчого про проведення оперативно-розшукових заходів у кримінальній справі, що знаходиться у провадженні слідчого;

– проведення за дорученням слідчого окремих слідчих та процесуальних дій.

– вжиття заходів щодо встановлення особи, стосовно якої винесено постанову про притягнення як обвинувачуваного після зупинення слідства [213, с. 196-197].

Цікавою є позиція Д.Й. Никифорчука, який серед процесуальних форм взаємодії вирізняє такі:

– здійснення самостійно оперативними підрозділами ОРЗ і термінове інформування слідчого про результати;

– виконання органами дізнання ОРЗ і невідкладних СРД за дорученням слідчого;

- виконання оперативними підрозділами вимог слідчого, із метою сприяти виконанню СРД;
- виконання оперативними підрозділами доручень на проведення СРД в інших районах;
- виконання оперативними підрозділами запитів відповідних міжнародних правоохоронних організацій та правоохоронних органів, запитів повноважних державних органів, установ та організацій щодо проведення ОРЗ;
- здійснення оперативними підрозділами розшуку підозрюваного згідно з дорученням слідчого;
- участь спеціалістів правоохоронних органів у проведенні СРД;
- проведення експертиз в експертних установах;
- застосування заходів безпеки стосовно осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві;
- проведення ОРЗ щодо осіб, затриманих за вчинення злочину, та осіб, взятих під варту [137, с. 151-154].

Аналіз опитування працівників слідчих і оперативних підрозділів поліції [Додаток А] дав змогу виділити серед процесуальних форм їх взаємодії під час розслідування незаконного заволодіння зброєю та бойовими припасами, вчиненого військовослужбовцем у складі групи осіб, такі:

- надання слідчому матеріалів, зібраних у ході оперативно-розшукової діяльності, для вирішення питання щодо внесення відомостей до Єдиного реєстру досудових розслідувань – 62 %;
- реалізація окремих доручень слідчого – 65 %;
- сприяння слідчому при проведенні окремих слідчих (розшукових) дій – 58 %;
- взаємодія під час реалізації матеріалів оперативно-розшукової діяльності – 17 %;
- колективне чергування у складі слідчо-оперативної групи – 67 %.

Відповідно до новітніх положень КПК України, про що наголошує

Є. Скулиш, зміна концепції досудового розслідування кримінальних правопорушень передусім полягає у розширенні повноважень його суб'єктів з одночасним посиленням процесуальних гарантій дотримання конституційних прав і свобод особи, а також забезпеченням функціонування надійних механізмів захисту та правової допомоги. Найбільш істотних перетворень у новому кримінальному процесуальному законі зазнала система слідчих дій, що відбулися за рахунок уведення до її складу негласних (розшукових) дій. Ініціатива законодавця стосовно надання органам досудового розслідування правомочностей з володіння широким інструментарієм, який знаходиться у розпорядженні оперативно-розшукових підрозділів, ще пройде свою апробацію часом і підтвердить доцільність використання у розкритті та розслідуванні злочинів негласних дій, що провадяться у тому числі із використанням спеціальних технічних засобів фіксації інформації [163, с. 16].

Актуальною є думка М.С. Тюріна, який акцентує, що якщо процесуальні форми можна назвати способами співпраці, то організаційні форми будуть характеризуватися як способи зв'язку. Організаційні форми зв'язку існують поза межами процесуальної діяльності слідчого [194, с. 67-68]. Так, серед непроцесуальних форм взаємодії можна виділити такі:

- спільне чергування у складі слідчо-оперативної групи;
- колективне планування початкового етапу розслідування;
- взаємний обмін інформацією.

Крім того до них можуть належати:

- обмін оперативною і іншою інформацією;
- спільне планування, узгодження за часом та місцем та здійснення оперативно-розшукових заходів;
- допомога наявними силами та засобами; тимчасова передача негласних співробітників;
- обмін досвідом оперативно-розшукової діяльності; проведення спільних оперативно-тактичних операцій;

- участь керівників в нарадах та розборах проведених оперативно-заходів;

- спільне видання оглядів, методичних рекомендацій за результатами спільної діяльності у протидії злочинності [132, с. 1044].

Аналіз опитування працівників слідчих і оперативних підрозділів поліції [Додаток А] дав змогу виділити серед організаційних форм при незаконного заволодіння зброєю та бойовими припасами, вчиненого військовослужбовцем у складі групи осіб, такі:

- взаємний обмін інформацією між слідчим і працівниками оперативних підрозділів – 79 %;

- узгоджена діяльність у складі слідчо-оперативної групи – 89 %;

- спільні організація й планування слідчих (розшукових) дій та НСРД – 23 %;

- консультування – 71 %;

- спільне використання криміналістичних та оперативно-технічних засобів – 18 %.

З огляду на зазначене необхідно вказати, що непроцесуальна форма взаємодії полягає у безпосередній реалізації функціональних обов'язків слідчих та оперативних працівників під час розслідування незаконного заволодіння зброєю та бойовими припасами, вчиненого військовослужбовцем у складі групи осіб. Це пояснюється тим, що вона не має процесуального характеру і зазвичай регулюється відомчими нормативними актами.

Особливостями взаємодії у досліджуваній категорії кримінальних проваджень будуть:

- потреба з'ясування при взаємодії характеристик знарядь, що застосовувались для вчинення злочину;

- різна направленість проміжних завдань провадження;

- залежно від конкретної слідчої ситуації існує специфіка відповідних напрямків розслідування.

Тобто сутність взаємодії слідчого та оперативного працівника полягає в

тому, що це: а) передусім, активна цілеспрямована діяльність суб'єктів – слідчих та працівників оперативних підрозділів, до якої можуть залучатися негласні співробітники, представники громадськості, фахівці різних галузей знань тощо; б) кожен суб'єкт цієї діяльності вживає конкретних заходів (слідчі дії, оперативно-розшукові заходи) у межах, встановлених законом повноважень; в) це узгоджені за місцем, часом і метою спільні дії двох чи більше суб'єктів, спрямовані на впровадження одержаних результатів оперативно-розшукових заходів, відомостей у кримінальне судочинство; г) у спільних планах необхідно передбачати комплекс оперативно-розшукових та інших заходів і слідчих дій у такому порядку, щоб їх проведення було несподіване для осіб, дії яких перевіряються, їхніх співучасників і мало якнайбільший ефект у закріпленні процесуальним шляхом обставин, що підлягають доказуванню; д) у процесі проведення конкретних оперативно-розшукових заходів та слідчих дій потрібно суворо дотримуватися вимог Конституції України, чинного законодавства, принципів оперативно-розшукового законодавства та кримінального судочинства – шляхом провадження відповідних слідчих дій та процесуальних рішень [121, с. 126].

Важливим елементом організаційної взаємодії є складання плану. Погоджений план, на основі якого будується взаємодія, як зазначав Р.С. Белкін, повинен містити:

- виклад слідчих і розшукових версій;
- перелік обставин, що підлягають встановленню і з'ясуванню, – у кожній з висунутих версій;
- перелік необхідних заходів, за допомогою яких повинні бути встановлені та досліджені всі обставини і порядок таких дій;
- перелік обставин, що підлягають встановленню оперативно-розшуковим шляхом (самі оперативно-розшукові заходи, шляхи встановлення цих обставин у плані не вказуються);
- терміни виконання, у тому числі проміжні: обмін інформацією,

корегування плану (при необхідності);

– виконавці щодо кожного пункту плану [95, с. 494].

Слід наголосити, що для викриття глибоко законспірованих груп військовослужбовців, які систематично викрадають зброю і боєприпаси, доцільно використовувати оперативно-розшукові підрозділи для фіксації додаткових фактичних даних про протиправні діяння окремих осіб або злочинних угруповань. Така діяльність повинна бути спрямована на збирання відомостей, які засвідчують наявність у діях конкретних військовослужбовців ознак злочину.

Інші науковці доцільно вказують на те, що на початку розслідування кримінального провадження виникає потреба у активному проведенні розшукових і процесуальних дій для якомога найшвидшого заволодіння даними про сліди вчиненого злочину і встановлення причетності до його вчинення конкретної особи. Необхідність розшукової діяльності обумовлюється також протидією з боку зацікавлених осіб. Процесуальний закон покладає обов'язок в кожному випадку виявлення ознак злочину вжити всіх передбачених законом заходів до встановлення події злочину, осіб, винних у вчиненні злочину, і до їх покарання. Виконати даний припис – вимогу закону можливо лише в органічній взаємодії розшукових і процесуальних дій. Розшукова діяльність тісно пов'язана зі слідчими діями. Як правило, фактичні підстави обшуків, виїмок, оглядів, затримання формуються в межах розшукової діяльності. Необхідність домінуючої переваги розшукової діяльності на початковому етапі розслідування пояснюється і тим, що особа, яка вчинила злочин, має переваги перед суспільством, в тому числі перед органами кримінального переслідування. [222, с. 272–273].

Серед типових недоліків в організації та здійсненні взаємодії слідчих та працівників оперативних підрозділів під час розслідування незаконного заволодіння зброєю та бойовими припасами, вчиненого військовослужбовцем у складі групи осіб, слід виділити такі:

– здійснення окремих процесуальних дій оперативними працівниками без участі слідчого та без узгодження з ним способів одержання і перевірки доказів;

– несвоєчасний початок взаємодії;

– припинення взаємодії після завершення початкового етапу досудового розслідування у конкретному провадженні.

Констатуючи вищезазначене, слід акцентувати, що взаємодія при розслідуванні під час розслідування незаконного заволодіння зброєю та бойовими припасами, вчиненого військовослужбовцем у складі групи осіб, – це заснована на законодавстві погоджена та колективна діяльність відповідних підрозділів, за керівної ролі певної особи, послідовно направлена на вирішення окремих завдань кримінального провадження шляхом реалізації слідчих (розшукових) дій та інших заходів. Розслідування незаконного заволодіння зброєю та бойовими припасами, вчиненого військовослужбовцем у складі групи осіб, вимагає чіткої організації взаємодії між підрозділами різноманітних структур. Серед них є і підрозділи Національної поліції України, і військові частини, і новоутворені підрозділи Державного бюро розслідувань, детективи Національного антикорупційного бюро України тощо. Взаємодія між ними може здійснюватися у непроцесуальній та процесуальній формі.

Висновки до розділу 2

Констатуючи сказане у розділі, можемо підсумувати зазначене таким чином:

З'ясовано, що початкові відомості, які є підставою для внесення відомостей в ЄРДР за фактом учинення кримінального правопорушення, кваліфікованого за ч. 2 ст. 410 КК України, надходять до правоохоронних органів з таких джерел: а) повідомлення працівників військових частин з приводу незаконного заволодіння майном – 72 %; б) заяви, листи та

повідомлення, що надійшли від громадян, які отримали інформацію про вчинене правопорушення, – 15 %; в) заяви, листи й повідомлення від громадян, які стали свідками злочинної події, – 9 %; г) повідомлення працівників установ й організацій – 2 %; д) матеріали слідства, виділені з інших кримінальних проваджень, – 1 %; е) матеріали, отримані під час проведення НСРД та розшукових заходів, – 1 %.

Наголошено, що підгрунттям для розроблення типових слідчих ситуацій повинно бути: 1) встановлення слідів злочину; 2) докладне вивчення обстановки, в якій відбувалося незаконне заволодіння зброєю та бойовими припасами; 3) визначення способів викрадення зброї й боєприпасів; 4) ступінь обізнаності працівників правоохоронних органів про подію злочину та військовослужбовця, що його здійснив; 5) наявність вихідних відомостей, на підставі яких вносяться відомості до Єдиного реєстру досудових розслідувань.

Зроблено висновок, що систематизація слідчих ситуацій залежить від повноти інформації про злочину подію, ступеня протидії розслідуванню, рівня конфліктності між учасниками кримінального процесу та їх процесуального статусу.

На основі аналізу матеріалів кримінальних проваджень та анкетування слідчих виокремлено типові слідчі ситуації початкового етапу розслідування незаконного заволодіння зброєю і бойовими припасами, учиненого військовослужбовцем у складі групи осіб. Відповідно до кожної з них визначено алгоритм дій працівників правоохоронних органів.

У даному контексті формулюється поняття взаємодії як складової організації кримінального провадження, що зводиться до здійснення сукупності процесуальних дій, об'єднаних єдиним керівництвом уповноваженої особи, які необхідні для вирішення завдань досудового розслідування.

Зосереджено увагу на важливості залучення до процесу розслідування представників військової частини або інших підрозділів, де безпосередньо

було викрадено вогнепальну зброю та бойові припаси. Це пояснюється тим, що дані особи чітко орієнтуються в обстановці відповідного військового підрозділу, відносинах серед членів його колективу, а також розумінні характеру й схильностей окремих військовослужбовців. На ефективність залучення даної категорії осіб вказали 92 % опитаних респондентів.

Розглянуто зміст процесуальної й непроцесуальної форм взаємодії у справах про незаконне заволодіння зброєю й бойовими припасами, що здійснюються військовослужбовцями.

На підставі аналізу кримінальних проваджень виокремлено організаційні форми взаємодії, зокрема: взаємний обмін інформацією між слідчим і працівниками оперативних підрозділів – 79 %; узгоджена діяльність у складі слідчо-оперативної групи – 89 %; спільні організація й планування слідчих (розшукових) дій та НСРД – 23 %; консультування – 71 %; спільне використання криміналістичних та оперативно-технічних засобів – 18 %.

Серед процесуальних форм виділено такі: надання слідчому матеріалів, зібраних у ході оперативно-розшукової діяльності, для вирішення питання щодо внесення відомостей до Єдиного реєстру досудових розслідувань – 62 %; реалізація окремих доручень слідчого – 65 %; сприяння слідчому при проведенні окремих слідчих (розшукових) дій – 58 %; взаємодія під час реалізації матеріалів оперативно-розшукової діяльності – 17 %; колективне чергування у складі слідчо-оперативної групи – 67 %.

Наголошено, що для викриття глибоко законспірованих груп військовослужбовців, які систематично викрадають зброю і боєприпаси, доцільно використовувати оперативно-розшукові підрозділи для фіксації додаткових фактичних даних про протиправні діяння окремих осіб або злочинних угруповань. Така діяльність повинна бути спрямована на збирання відомостей, які засвідчують наявність у діях конкретних військовослужбовців ознак злочину.

Основні результати розділу опубліковано у працях [127; 129; 131].

Розділ 3

ТАКТИКА ПРОВЕДЕННЯ ОКРЕМИХ СЛІДЧИХ (РОЗШУКОВИХ) ДІЙ

3.1. Організаційно-тактичне забезпечення проведення огляду

Огляд місця події є першочерговою слідчою (розшуковою) дією в більшості кримінальних проваджень. Своєчасне та ефективне його проведення надасть працівникам правоохоронних органів достатню кількість доказової інформації для подальшого планування розслідування та висунення слідчих версій. Якщо ж звертатися до конкретного правопорушення – незаконного заволодіння зброєю та бойовими припасами, вчиненого військовослужбовцем у складі групи осіб, – то слід наголосити, що огляд місця події забезпечить не просто належну кількість доказової інформації, але надасть можливість слідчому на початковому етапі висунути версію щодо ймовірної участі військовослужбовця у вчиненні зазначеного суспільно небезпечного діяння. Тому актуальність дослідження зазначеного питання в розрізі цієї тематики не викликає сумнівів.

Аналіз матеріалів кримінальних проваджень за ч. 2 ст. 410 КК України, дозволив дійти висновку, що на початковому етапі розслідування досліджуваних суспільно небезпечних діянь проводяться такі СРД: огляд місця події – 84 % випадків, допит потерпілих та свідків – 100 %, допит підозрюваного – 12 %, обшук – 19 %. Як бачимо, огляд місця події займає достатній відсоток від загальної кількості СРД.

Узагальнення матеріалів кримінальних проваджень за ч. 2 ст. 410 КК України дозволило дійти висновку, що на початковому етапі розслідування викрадення військовослужбовцем зброї та бойових припасів слідчому особливу увагу потрібно приділяти огляду.

В розрізі цього наголосимо на позиції М.І. Карпенка, який акцентує, що

розслідування фактів незаконного заволодіння військовим майном зазвичай розпочинається з огляду місця події, допиту очевидців чи свідків, яким відомі певні обставини вчиненого злочину, допиту підозрюваного, встановлення майнової шкоди, завданої державі, чи ступеня насильства щодо потерпілого. Огляд місця події необхідний у тих випадках, коли відомі лише місце заподіяння матеріальної шкоди і знайдені чи вилучені предмети та елементи військового майна. У ході цієї слідчої дії фіксується місце події, предмети військового майна, що стали об'єктом злочинних дій, які оглядаються і додаються до протоколу огляду, що проводиться з дотриманням вимог ст. 237 КПК України 2012 р. У разі заподіяння тілесних ушкоджень потерпілому проводять його освідування [73, с. 86].

Доречною в цьому розрізі є думка Б.М. Дердюка, який зазначає, що у ході досудового розслідування злочинів доволі розповсюдженими є ситуації, коли слідчому доводиться самому вибирати, яку саме процесуальну дію потрібно провести. У таких випадках важливо визначити, чи зможе певна дія сприяти досягненню пізнавальної мети на тому або іншому етапі досудового розслідування. Правильний вибір процесуальної дії, необхідної в кожному конкретному випадку, сприятиме оптимізації процесу розслідування злочинів під час провадження кримінально-процесуальної діяльності [45, с. 173], що ми підтримуємо.

Розпочинаючи розгляд огляду місця події, слід зазначити, що, наприклад, В.П. Колмаков сформулював його визначення як невідкладної слідчої дії, що полягає в безпосередньому сприйнятті, дослідженні, оцінці і фіксації дізнавачем (слідчим) обстановки місця події, слідів та об'єктів, які мають відношення до справи, їх ознак, властивостей, станів та взаємозв'язків з метою з'ясування суті події, що сталася, механізму злочину і його обставин, які мають значення для встановлення істини у справі [85, с. 18].

У свою чергу, Є.П. Іщенко визначив досліджувану СРД як невідкладну слідчу дію, що складається в безпосередньому сприйнятті, дослідженні і фіксації слідчим обстановки цього місця, що відносяться до нього слідів і

предметів, їх взаємозв'язків і характерних особливостей з метою з'ясування істоти події, що сталася, механізму злочину та інших обставин, що мають значення для правильного вирішення кримінальної справи судом [67, с. 206].

Відповідно до ч. 3 ст. 214 КПК України огляд місця події у невідкладних випадках може бути проведений до внесення відомостей до Єдиного реєстру досудових розслідувань. З огляду на наведені положення, ми підтримуємо позицію науковців, які пропонують включити огляд місця події до переліку видів огляду, який наведено в ч. 1 ст. 237 КПК України [118, с. 268].

Також вважаємо доречною позицію М.П. Хилобока, який визначає його як невідкладну слідчу дію, що полягає в безпосередньому сприйнятті слідчим місця події з метою вивчення, фіксації, вилучення й дослідження слідів злочину та інших речових доказів, висунення й перевірки версій про подію злочину, його механізм, учасників, а також для вирішення питань, що можуть мати значення для справи [199, с. 251].

Наостанок наведемо надане В.П. Поповим визначення ОМП як комплексу слідчих і розшукових заходів, спрямованих на виявлення й закріплення речових доказів та слідів злочину, встановлення механізму й мотивів злочину, використання даних огляду з метою розшуку за гарячими слідами [147, с. 8-9].

Також слід зазначити, що ми підтримуємо думку О. Зарубенко стосовно того, що з визначення огляду видно, що ця слідча (розшукова) дія має ряд ознак, за якими вона може бути відмежована від інших суміжних процесуальних дій, при проведенні яких також має місце огляд місцевості чи окремих об'єктів. Необхідність такого розмежування має як теоретичне, так і практичне значення. Адже процесуальні дії відрізняються між собою за метою, складом учасників, процесуальним порядком, тактичними прийомами проведення. Автор зазначає, що саме тому визначення їх сутності має важливе значення насамперед для практичної діяльності з розслідування злочинів, зокрема, при вирішенні слідчим питання, яку саме слідчу дію і з

якою метою необхідно провести, який при цьому можливо одержати результат і як його використати у майбутньому [63, с. 48].

Як прийнято вважати в криміналістиці, будь-яка СРД складається з трьох взаємопов'язаних етапів: підготовки, безпосереднього проведення та заключного етапу. Серед організаційно-підготовчих заходів найбільш характерними для розслідування досліджуваної категорії діянь, на нашу думку, є такі:

- вжиття заходів (через органи поліції або адміністрацію установи) щодо охорони місця події та надання допомоги потерпілим;
- забезпечення безпеки громадян на ділянках, які межують із місцем події;
- приготування необхідних науково-технічних засобів;
- визначення коло осіб, які братимуть участь в огляді, згідно з характером злочину (судово-медичний експерт, експерт-криміналіст, кінолог);
- вирішення питання про запрошення понятих тощо;
- упевнення в наданні допомоги потерпілому;
- проведення короткого опитування свідків; надання доручення працівникам поліції щодо проведення необхідних оперативно-розшукових заходів;
- усунення з місця події сторонніх осіб; визначення функції кожного учасника огляду та роз'яснення їм їхніх прав та обов'язків [99, с. 220-221].

У свою чергу, В.В. Степанов в підготовчому етапі огляду вирізняє такі організаційно-підготовчі заходи:

- встановлення меж місця події, в процесі якого виявляється характер вчинених дій;
- з урахуванням характеру місцевості та інших факторів визначення порядку просторового охоплення місця події і пересування учасників огляду;
- вирішення питання про організацію роботи учасників огляду, розподілу їх обов'язків;

- вжиття заходів, спрямованих на збереження слідів на місці події;
- вирішення питання про застосування технічних засобів, які доцільно використовувати на місці події [177, с. 90-91].

Враховуючи специфіку об'єкта (складське приміщення, військова частина з обмеженим доступом), де проводиться огляд, слідчий може розширити його межі, що дозволяє виявити місця засідки, тимчасового приховування зброї чи боєприпасів (схованку) або очікування завершення кримінальної операції.

З огляду на це зазначимо завдання, які вирішуються працівниками правоохоронних органів під час проведення досліджуваної СРД, зокрема:

- встановлення часу вчинення передбачуваного злочину, часу, протягом якого злочинець знаходився на місці події;
- визначення місця вчинення злочину;
- встановлення потерпілого, даних, що характеризують його особу;
- встановлення осіб, які вчинили хуліганство;
- визначення мотивів і цілей злочину;
- встановлення способу і знарядь вчинення хуліганства;
- встановлення предметів, що зникли (які віднесли злочинці);
- виявлення шляху підходу й відходу злочинців з місця події;
- виявлення шляхів підходу потерпілого;
- встановлення можливих слідів, що могли залишитися на злочинцях [140, с. 165].

Відсутність спеціаліста-криміналіста під час огляду призводить до того, що не виявляються та не вилучаються об'єкти, які в подальшому могли б бути визнані речовими доказами та щодо яких є необхідність призначення судових експертиз. Крім того, несвоєчасне вилучення таких об'єктів у ході повторного огляду місця події та несвоєчасне призначення необхідних судових й криміналістичних експертиз щодо вилучених об'єктів призводить до втрати слідів на цих об'єктах та унеможлиблює їх використання у подальшому як доказів [66].

Невідкладне проведення огляду дозволяє слідчому виявити очевидців злочинної події, встановити механізм злочину, зібрати матеріальні сліди злочину, визначитися із основними напрямки встановлення особи злочинців (військовослужбовців).

При вирішенні завдань під огляду місця події при розслідуванні незаконного заволодіння зброєю та бойовими припасами, вчиненого військовослужбовцем у складі групи осіб, працівники правоохоронних органів повинні виявляти та збирати інформацію про:

- подію, що сталася;
- наявність на місці події очевидців та самого правопорушника;
- наявність на місці події працівників міліції та вжиті заходи щодо охорони місця події та збереження слідів;
- наявність на місці події постраждалих осіб [164, с. 226].

На основі дослідження судово-слідчої практики було встановлено, що нерідко між часом викрадення зброї чи бойових припасів і прибуття слідчо-оперативної групи проходить значний проміжок. Це зумовлено несвоєчасним виявленням недостачі вогнепальної зброї, значною територією військового об'єкта або складністю проникнення на військовий об'єкт тощо. Все це дозволяє злочинцям знищити сліди злочинної діяльності, переховати або збути зброю чи боєприпаси.

При огляді різних об'єктів під час розслідування досліджуваної категорії проваджень, як зазначають окремі науковці необхідно: отримання необхідних даних, що дозволяють розв'язати питання про віднесення вилучених (виявлених) предметів до зброї, боєприпасів, вибухових речовин і вибухових пристроїв; виявлення родових, групових, а за можливістю – й індивідуальних особливостей предмета, який оглядається; встановлення способу виготовлення предмета, який оглядається (заводський, кустарний, саморобний); вирішення питання про необхідність відповідного експертного дослідження, проведення інших слідчих дій; встановлення ознак достовірності дозвільних документів (ліцензій, мисливських квитків тощо);

встановлення можливості (неможливості) належним чином виконувати обов'язки з охорони довіреного підозрюваному зброї, боєприпасів, вибухових речовин або вибухових пристроїв; виявлення ознак, якостей і властивостей досліджуваних предметів, які дозволяють припускати певні особистісні якості злочинця; виявлення ознак предметів або матеріалів, які дозволяють встановити, наприклад, ознаки саморобного або кустарного виготовлення та їх способів (встановлюється наявність (відсутність) маркувальних позначень; особлива увага звертається на поверхні деталей зброї, внутрішню поверхню ствола зброї); б) при огляді складських приміщень: розташування будинку, його типові характеристики та планування; наявність і розташування постів охоронної сигналізації, її стан; для зберігання якого саме озброєння призначалося складське приміщення, яке озброєння і в яких умовах воно там зберігалось; як злочинці проникли в приміщення і як його залишили; що викрадено: найменування і характеристика викраденого, встановлене або очікуване кількість викраденого; які предмети були залишені злочинцями на місці події; використовувалися злочинцями транспортні засоби, які саме, де вони перебували при вчиненні злочину; чи є в приміщенні місця, спеціально пристосовані для таємного зберігання (тимчасового) окремих об'єктів незаконного обігу зброї [223, с. 117].

Аналіз напрацювань вчених з приводу специфіки та особливостей проведення огляду під час розслідування злочинів у сфері незаконного обігу зброї дозволив визначити ряд специфічних завдань, що вирішуються під час нього. Зокрема, при огляді об'єктів: отримання необхідних даних, що дозволяють розв'язати питання про віднесення вилучених (виявлених) предметів до зброї, боєприпасів, вибухових речовин і вибухових пристроїв; виявлення родових, групових, а за можливості – й індивідуальних особливостей предмета, який оглядається; встановлення способу виготовлення предмета, який оглядається (заводський, кустарний, саморобний); вирішення питання про необхідність відповідного експертного

дослідження, проведення інших слідчих дій; встановлення ознак достовірності дозвільних документів (ліцензій, мисливських квитків тощо); встановлення можливості (неможливості) належним чином виконувати обов'язки з охорони довірених підозрюваному зброї, боєприпасів, вибухових речовин або вибухових пристроїв; виявлення ознак, якостей і властивостей досліджуваних предметів, які дозволяють припускати певні особистісні якості злочинця; виявлення ознак предметів або матеріалів, які дозволяють встановити, наприклад, ознаки саморобного або кустарного виготовлення та їх способів (встановлюється наявність (відсутність) маркувальних позначень; особлива увага звертається на поверхні деталей зброї, внутрішню поверхню ствола зброї). Під час огляду місця події: виявлення слідів злочину та інших речових доказів для вирішення питань про те, чи мав місце злочин, ким, з якою метою і за яких обставин його вчинено; виявлення предметів, які можливо є зброєю, боєприпасами, вибуховими речовинами і вибуховими пристроями; з'ясування обстановки злочину, усіх інших обставин аналізованого діяння; висунення версій про подію злочину і його учасників; отримання вихідних даних для проведення заходів з розшуку злочинця (якщо він на початковому етапі невідомий) і провадження подальших СРД; виявлення можливих порушень встановлених правил і приписів зберігання вогнепальної зброї (так, часто у ході огляду виявляється відсутність печатки, пломбування, відсутність сталевих ґрат на вентиляційних люках та інші порушення встановлених правил); встановлення наявності перешкод, що заважають функціонуванню контрольно-перепускних пунктів (блокпостів) (захарашення території, несанкціонована стоянка автомобілів перед КПП) [143, с. 126-140].

Тому одразу після підготовчих дій повинен розпочинатися безпосередній огляд місця події, під час якого діяльність слідчого набуває дослідницького характеру, який складається з оглядової та детальної стадій. Як зазначають окремі науковці, слідчий під час оглядової стадії повинен уявити характер події, а також встановити положення предметів і явищ

шляхом визначення їх взаємозв'язок. Після чого визначає межі огляду, порядок руху учасників огляду та методи дослідження окремих елементів та обстановки в цілому. На робочому етапі слідчий повинен пам'ятати, що його діяльність повинна бути спрямована на вирішення таких завдань: 1) виявити ознаки, що свідчать про вчинення саме цього правопорушення; 2) встановити спосіб вчинення кримінального правопорушення; 3) встановити конкретний предмет кримінального правопорушення, його кількість, а також його власника (розповсюджувача); 4) організувати пошук і фіксацію слідів, які можуть вказувати на особу правопорушника чи про спосіб вчинення кримінального правопорушення; 5) встановити осіб, які могли бачити як відбувалося кримінальне правопорушення; 6) якнайповніше вивчити та зафіксувати в протоколі і додатках до нього обстановку місця події [76, с. 139].

Як наголошує М.В. Щеголева, при огляді складських приміщень необхідно звертати увагу і вносити в протокол такі аспекти:

- розташування будинку, його типові характеристики та планування;
- наявність і розташування постів охоронної сигналізації, її стан;
- для зберігання якого саме озброєння призначалося складське приміщення, яке озброєння і в яких умовах там зберігалось;
- як злочинці проникли у приміщення і як його залишили;
- що викрадено: найменування і характеристика викраденого, встановлена або очікувана кількість викраденого;
- які предмети були залишені злочинцями на місці події;
- використовувалися злочинцями транспортні засоби, які саме, де вони перебували при вчиненні злочину;
- чи є в приміщенні місця, спеціально пристосовані для таємного зберігання (тимчасового) окремих об'єктів незаконного обігу зброї [223, с. 117].

Крім того, прибувши на місце події, слідчий повинен здійснити такі дії: вжити заходів щодо охорони місця події, надати допомогу потерпілим (у разі

заволодіння вогнепальною зброєю або інсценування останнього), скласти план огляду; перевірити зміни, що відбулися на місці події до його прибуття; визначитися з колом учасників огляду і провести інструктаж; встановити особу потерпілого (у разі викрадення зброї із застосуванням насильства) або свідків і за необхідності опитати їх, дати завдання оперативним працівникам щодо встановлення зазначених осіб; отримати оперативну інформацію для висунення слідчих і розшукових версій; видалити з місця події сторонніх осіб, які не пов'язані з проведенням огляду; забезпечити збереження речових доказів та охорону обстановки місця події; організувати переслідування злочинців за «гарячими» слідами; оповістити територіальні органи про характер злочину та прикмети злочинців; організувати спостереження у місцях можливої появи членів злочинного об'єднання; використовувати (за необхідності) ЗМІ [92].

Серед тактичних прийомів, що забезпечують найбільшу ефективність його проведення, окремі науковці розглядають такі:

- правильне визначення меж слідчого огляду;
- розстановка сил та засобів (їх використання);
- обрання найдоцільнішого порядку (методу) пересування місцем події під час огляду;
- визначення тактичних прийомів огляду обстановки місця події та окремих її елементів [133, с. 63].

Найбільш характерними тактичними прийомами, що надають можливість максимально ефективно проводити процесуальну дію в досліджуваній категорії кримінальних проваджень, є такі: правильне встановлення меж огляду; вірне визначення методу пересування на місці злочинної події; всебічне дослідження усіх елементів обстановки злочину.

Серед зазначених прийомів головною особливістю аналізованої дії є визначення її меж. Помилки у їх визначенні, на що наголошує К.О. Чаплинський, припускаються у випадках механічного фіксування слідів і обстановки на місці події, хоча саме характер події та обстановка

визначають у кожному конкретному випадку межі території, яку потрібно ретельно оглянути. Через необґрунтоване звуження меж залишаються без огляду ті ділянки місцевості, на яких можуть бути об'єкти, безпосередньо пов'язані зі злочином [203, с. 25].

Тобто встановлення меж території (місцевості), яку необхідно оглянути, повинно здійснюватися таким чином, щоб охопити усю місцевість, на якій можуть бути виявлені сліди або предмети, що можуть мати доказове значення. Це є основоположним принципом огляду місця події, дотримання якого забезпечує виконання завдань не лише досліджуваної слідчої (розшукової) дії, але й кримінального провадження в цілому (ст. 2 КПК України). Тому не слід побоюватися розширення меж огляду, оскільки нерідко саме на ділянках, віддалених від місця події, вдається виявити цінні для розслідування докази: встановити звідки прибули злочинці, скільки їх було та інше [116, с. 52].

За визначенням М.В. Салтевського, правоохоронці мають надавати перевагу у проведенні огляду за тими місцями, де відображення злочинця мають найбільшу вірогідність псування чи знищення. Надалі вилучатимуться сліди там, де можливість їх псування чи знищення є меншою. Наведене забезпечує принцип невідкладності, котрий полягає у проведенні дій, спрямованих на збирання доказової інформації і нейтралізацію фактів, що впливають на її втрату [157, с. 271]. Тобто загальним оглядом доказів не можна обмежуватися, необхідно здійснювати докладний аналіз місця події.

З огляду на це було виокремлено вузлові місця, які підлягають найбільш детальному огляду, зокрема:

- 1) місця, де знаходилась зброя чи боєприпаси;
- 2) місця, де були підходи до місця зберігання зброї (вікна, двері);
- 3) місця зі слідами проникнення.

Крім того, як доречно наголошує О.С. Тарасенко, у цих випадках існують певні особливості, які повинні враховувати слідчі та працівники оперативних підрозділів під час проведення огляду, зокрема:

а) сліди злочинної діяльності лідера та інших членів злочинного об'єднання, що займаються незаконним поводженням з вогнепальною зброєю, можуть мати вигляд так званих «енергозалежних даних», тобто цифрових даних, щодо яких існує дуже висока ймовірність, що у короткий проміжок часу вони будуть видалені, перезаписані або змінені внаслідок людського або автоматичного втручання;

б) «енергозалежні дані» можуть знаходитися у різних країнах (наприклад, інформація розміщена на сервері, розташованому в іншій країні або на кількох серверах);

в) лідер може здійснювати керівництво злочинним об'єднанням дистанційно, перебуваючи поза межами держави, як й інші члени ОГ чи ЗО можуть перебувати поза межами країни, але не в тій, де знаходиться організатор, а всі фізичні переміщення вогнепальної зброї на території України здійснюються підставними особами – «мулами», які отримують вказівки через мережу Інтернет чи за допомогою засобів комп'ютерної техніки з функцією телефону;

г) отримання доходів відбувається у безконтактний спосіб за допомогою електронних систем грошових переказів (наприклад, «Western Union», «Contac», «Unistream», «Анелік», «Золота корона» та ін.), як визнаних у нашій країні грошей (валют), так й інших [185].

Слід наголосити, що, як зазначають окремі науковці, при огляді (вогнепальної зброї, її частин та механізмів) в першу чергу виявляються традиційні сліди (відбитки пальців, сліди крові, мікрволокна, мікрочастинки іншої речовини). На місці події визначається калібр, система, модель, зразок. Огляд вогнепальної зброї, її частин та механізмів здійснюється з дотриманням правил безпеки. Необхідно встановити, чи заряджена зброя, чи зведений курок (ударник, затвор), чи ударно-спусковий механізм на запобіжнику. Звертають увагу на особливості її конструкції і зовнішній стан механізмів. Вимірюють довжину, висоту (пістолетів і револьверів), діаметр каналу ствола та патронника. Особливе значення мають заводські

маркувальні позначення і клейма. На нарізну зброю зазвичай наносяться: державні збройові знаки – емблеми країни-виробника; емблеми фірми-виробника; емблеми заводу-виробника; тексти різного змісту – найменування фірми або заводу-виробника, країни, в якій виготовлено зброю, її номер і рік випуску, калібр [52], що ми підтримуємо.

При вивченні кримінальних проваджень, розпочатих за ч. 2 ст. 410 КК України, було встановлено, що під час проведення огляду місця події, дійсно, припускаються таких помилок. Вони мають місце здебільшого внаслідок фіксування слідів та обстановки на місці події без їх осмислення, тоді як характер подій і обстановка визначають у кожному конкретному випадку межі території, яка повинна ретельно оглядатися. Адже специфіка розслідування незаконного заволодіння військовослужбовцем зброєю, бойовими припасами та вибуховими речовинами полягає у тому, що злочинці іноді переміщуються досить значною територією протягом певного проміжку часу.

В цьому ракурсі актуальною є думка Є.П. Іщенка, який наголошує, що підготовчий етап ОМП складається з двох стадій. Автор зазначає, що в першу включаються дії слідчого до виїзду на місце події, в другу – підготовчі дії, здійснювані після прибуття. На першій стадії слідчий піклується про інформаційно-тактичному і матеріально-технічному забезпеченні роботи на місці події. Він робить все можливе, щоб отримати максимально повну інформацію про те, що саме і де сталося, які умови для огляду. Одночасно він контролює, чи всі невідкладні заходи вжито: до усунення шкідливих наслідків події, надання медичної допомоги потерпілому, до охорони місця події при виході, що гарантує збереження слідів злочинця, й ін. [67, с. 209].

Тобто під час оглядової стадії слідчий отримує уявлення про характер події, встановлює положення предметів і явищ, аналізуючи їх взаємозв'язок. Після цього визначає він межі огляду, порядок руху учасників огляду та методи дослідження окремих елементів та обстановки в цілому. По закінченні загального огляду слідчий переходить до детального, під час

якого: об'єкти (кожний окремо) ретельно і детально оглядаються; вживаються усі заходи щодо виявлення і вилучення слідів злочину; перевіряються дані загального огляду.

Базуючись на проведеному дослідженні (узагальненні наукової літератури, слідчої практики та результатів опитування працівників слідчих підрозділів), Д.Г. Заброта дійшов висновку, що до виїзду на місце події слідчий повинен здійснити такі підготовчі дії: одержати вичерпну інформацію про обставини учиненого злочину; забезпечити до свого прибуття охорону місця події, зокрема силами патрульно-постової служби або пересувної міліцейської групи, які знаходяться неподалік від місця злочину, або адміністрації установи [58, с. 28].

Як наголошує В.Д. Поливанюк, для проведення огляду місця події залежно від конкретної слідчої ситуації до складу СОГ повинні входити такі особи:

- обов'язкові учасники – слідчий, що спеціалізується на розслідуванні кримінальних правопорушень конкретної категорії (керівник СОГ); оперативні співробітники;

- факультативні учасники – інспектор криміналіст, що знає особливості роботи зі слідами у злочинах даної категорії; інспектор служби охорони або служби безпеки об'єкта, що оглядається [146, с. 245].

Тому важливим аспектом також є залучення до проведення ОМП інспектора-криміналіста, який може виконувати такі завдання:

- визначати межі території, що підлягає огляду;
- установити спосіб огляду місць найбільш ймовірного відступу злочинця;

- обирати та використовувати технічні засоби відповідно до об'єкта огляду;

- проводити пошукові дії з метою виявлення слідів, у тому числі і мікрооб'єктів (наприклад, у кишнях одязі підозрюваного);

- проводити необхідні найпростіші геометричні, вагові та інші

вимірювання (наприклад, установлення розміру об'єктів, зважування знайдених об'єктів та ін.);

- проводити попередніх досліджень слідів;
- вилучати та упаковувати виявлені сліди та об'єкти-носії;
- роз'яснювати особливості щодо виявлених об'єктів або слідів;
- надавати консультації щодо подальшого експертного дослідження вилучених об'єктів [139, с. 6].

Згідно з Інструкцією про порядок залучення працівників органів досудового розслідування поліції та Експертної служби МВС України як спеціалістів для участі в проведенні ОМП, а також при проведенні ОМП працівники правоохоронних органів повинні дотримуватися таких вимог:

- перед виїздом для участі в ОМП спеціалісти, у тому числі спеціалізованої пересувної лабораторії, повинні отримати інформацію про подію, інші відомі обставини та підготувати необхідне технічне обладнання, пристрої та прилади;

- відомості про спеціалістів, які беруть участь у проведенні ОМП, про результати ОМП, а також інформація про застосування технічних засобів фіксації, характеристики технічних засобів фіксації та носіїв інформації, які застосовуються при проведенні процесуальної дії, повинні вноситись до протоколу ОМП;

- при виготовленні оригіналу документа в електронній формі (його відображення) після завершення ОМП спеціалістом за дорученням слідчого у довільній формі складається письмове пояснення, у якому зазначаються дата проведення процесуальної дії, дата виготовлення документа (відображення), номер та/або параметри технічних носіїв інформації, а також прізвище особи, яка виготовила копію запису. Письмове пояснення та відображення запису процесуальної дії приєднуються як додатки до протоколу ОМП;

- забезпечити контроль керівництву слідчих підрозділів за якістю роботи підлеглих та спеціалістів під час проведення ОМП і вжити заходів, спрямованих на підвищення ефективності використання ними техніко-

криміналістичних засобів [149].

Серед інших важливих тактичних прийомів, що мають значення при проведенні ОМП при розслідуванні досліджуваного правопорушення, слід визначити його послідовність. Ми погоджуємося з позицією М.В. Салтевського, який методи огляду за послідовністю класифікував залежно від способів пересування під час нього таким чином [156, с. 236-237]:

- ексцентричний спосіб (рух по спіралі від центра до периферії);
- концентричний (рух від периферії до центра);
- фронтальний (дослідження об'єктів, розташованих на одній лінії);
- секторний (вивчення території за секторами);
- вузловий (об'єкт поділяється на ділянки, вузли, квадрати).

У свою чергу, С.П. Мельниченко наголошує, що нерідко трапляються слідчі ситуації, коли виявлено незаконне переміщення вогнепальної зброї з використанням транспортного засобу або поштових відправлень, або інших заборонених предметів чи речей, чи місць схованки таких предметів (у тому числі у транспортних засобах) [129, с. 118-122].

На нашу думку, слідчий, залежно від ситуації, що склалася, повинен самостійно вирішувати питання про застосування того чи іншого методу огляду місця події. Однак під час огляду місця події при розслідуванні незаконного заволодіння зброєю та бойовими припасами, вчиненого військовослужбовцем у складі групи осіб, найбільш доречним та поширеним є концентричний метод огляду місця події. Зазначений метод логічно поєднується з визначенням меж огляду, які повинні встановлюватись з самого його початку. А так як в більшості випадків конкретний центр місця події не можна визначити (його або немає, або їх декілька), то якраз після визначення меж огляду інспектор-криміналіст може починати від них огляд по спіралі до центру. В той же час працівники оперативних підрозділів можуть дослідити територію за межами місця події. Адже так можна визначити сліди пересування злочинців, загублені чи покинуті знаряддя вчинення кримінально караного діяння та інші його відбитки.

Так, молодший сержант О. у період з 23 год. 30 хв. 13 березня 2014 року до 02 год. 00 хв. 14 березня 2014 р., будучи начальником патруля тилового комплексу (об'єднаних складів тилу) військової частини, тобто військовою службовою особою, діючи умисно за попередньою змовою групою осіб з молодшим сержантом Д. та старшим солдатом П., у порушення вимог ст. 4, 11, 16, 49 Статуту внутрішньої служби Збройних Сил України, затвердженого Законом України від 24.03.1999 № 548-XIV, та ст. 1, 4 Дисциплінарного статуту Збройних Сил України, затвердженого Законом України від 24.03.1999 № 551-XIV, інструкції черговому об'єднаних складів тилу, затвердженої командиром військової частини, зловживаючи службовим становищем, вчинив викрадення військового майна, яке зберігалось в об'єднаних складах тилу військової частини, а саме зі складу № 3 (майно продовольчої служби) – 351 банку консерви м'ясної по 525 г, та 2 бутлі з олією ємністю по 5 літрів, зі складу № 12 (майно речової служби) – речові мішки у кількості 8 шт., футболки натільні – 15 шт., ковдри напівбавовняні – 3 шт., бронежилет панцерний (корсар), пару черевиків хромових, подушку, костюм тренувальний – 2 комплекти, а також зі складу № 9 (майно служби радіаційного хімічного та біологічного захисту) – димові гранати РДГ-2Б у кількості 37 шт. та РДГ-П у кількості 41 шт., а всього на загальну суму 8829 грн. 73 коп. Під час огляду місця події був застосований концентричний метод, завдяки чому були виявлені речові докази, які вказали на одного з учасників правопорушення [175].

При розслідуванні незаконного заволодіння зброєю та бойовими припасами, вчиненого військовослужбовцем у складі групи осіб, результати ОМП будуть залежати від того, чи правильно працівники поліції визначили його межі. З приводу цього К.О. Чаплинський акцентує, що узагальнення слідчої практики, свідчить, що помилки у визначенні меж огляду допускалися саме у випадках механічного фіксування слідів і обстановки на місці події, без їх осмислення. Але саме характер події і обстановка визначають у кожному конкретному випадку межі території, яка повинна

ретельно оглядатися. Через необґрунтоване звуження меж залишаються без огляду ті ділянки місцевості, на яких можуть знаходитися об'єкти, які безпосередньо пов'язані зі злочином [208, с. 76].

Як наголошує М.І. Єнікеев, під час безпосереднього огляду місця події слідчий повинен забезпечити з'ясування таких умов:

- чи вчинено злочин і, якщо так, то якого виду;
- чи є дана місцевість місцем вчинення злочину;
- скільки осіб брало участь у вчиненні злочину;
- на якій основі, з якою метою, коли вчинено злочин;
- які механізм та спосіб вчиненого, які дії вчинив злочинець, до яких наслідків вони призвели;
- що знищено чи пошкоджено;
- які предмети використовувалися як знаряддя злочину, чи було у правопорушника транспортний засіб;
- які сліди на тілі, одязі, взутті, інших речах злочинця могли утворитися, в якому напрямку він відбув з місця події;
- хто міг бути свідком скоєного, приходу і відходу злочинця [50, с. 21].

Тому під час огляду при розслідуванні досліджуваної категорії кримінальних правопорушень необхідно виявляти та вилучати:

- 1) сліди вогнепальної зброї та боєприпасів;
- 2) об'єкти, які містять на собі сліди транспортування вогнепальної зброї чи бойових припасів (збройове мастило, порохові частинки);
- 3) записи з камер зовнішнього відеоспостереження, розташованих на об'єктах неподалік від місця, де було викрадено зброю;
- 4) сліди протектора автомобільних шин або взуття та ін.

Крім того, необхідно детально оглядати предмети, що були виявлені на місці події. Якщо ж для огляду предметів потрібно багато часу чи за наявності інших підстав (наприклад, предмет надав слідчому під час допиту свідок), слідчий проводить огляд за місцем провадження слідства. В цьому випадку огляд предмета буде самостійною слідчою дією. Огляд предметів

повинен проводитися так, щоб поза увагою слідчого не залишились ознаки і якості предмета, які мають значення для справи. Огляд предметів починається з вивчення їхнього загального виду. Слідчий встановлює стан предмета, його назву і призначення, за необхідності – правила використання. У подальшому в ході огляду виявляються індивідуальні ознаки предмета, його дефекти і особливості, що вказують на зв'язок із подією, що розслідується [98, с. 158].

З огляду на це доречною є позиція Ф.В. Глазиріна, який наголошує на тому, що ОМП дозволяє одержати дані про кількість осіб, що діяли при вчиненні злочину. Перспективу установлення, одним або декількома особами був вчинений злочин, науковець визначає такими основними обставинами: 1) вчинення деяких злочинів передбачає участь декількох осіб; 2) застосування цілого ряду прийомів, способів вчинення злочину передбачає своєрідний розподіл функцій між його учасниками; 3) вчинення деяких злочинів із використанням певних способів вимагає фізичних зусиль або фахових прийомів, неможливих для однієї людини; 4) вчинення деяких злочинів пов'язано з необхідністю для злочинців подолання опору з боку потерпілих і осіб, що охороняють об'єкт посягання; 5) про участь однієї або кількох осіб у вчиненні злочину можна судити і за кількістю і характером залишених слідів [40, с. 53], що ми підтримуємо.

Слідчому під час огляду необхідно спостерігати за поведінкою чи реакцією військовослужбовців, які знаходяться неподалік від місця події або які беруть безпосередню участь у проведенні процесуальної дії (наприклад, під час лінійного чи фронтального огляду).

Для максимально швидкого й ефективного розслідування злочину необхідно висувати версії щодо окремих фактів, які спрямовані на:

- а) визначення події злочину;
- б) виявлення особистісних характеристик й властивостей особи злочинця для його встановлення й розшуку серед військовослужбовців та працівників відповідної військової частини (установи);

в) з'ясування кола осіб, які можуть мати інформацію (відомості) про незаконне заволодіння зброєю чи бойовими припасами.

Щодо помилок, яких припускаються при виконанні СРД, то, наприклад, О.О. Попова класифікує їх таким чином:

- 1) помилки, характерні для виконання слідчих дій, спрямованих на виявлення, фіксацію, вилучення і дослідження матеріальних слідів злочину;
- 2) помилки, характерні для виконання слідчих дій, спрямованих на отримання показань про обставини розслідуваної події;
- 3) помилки, характерні для виконання слідчих дій, що поєднують у собі елементи першої і другої груп [148, с. 11].

А вже на основі вивчення матеріалів кримінальних проваджень О.С. Тарасенко визначив такі помилки, яких припускаються слідчі під час проведення огляду:

- неповний опис обстановки місця події (32 %);
- неповне зазначення виявлених слідів злочину (19 %);
- відсутність єдиного керівництва оглядом (29 %);
- несвоєчасне (62 %) і поверхневе (43 %) проведення огляду;
- проведення огляду неповним складом СОГ – відсутність кінолога зі службовим собакою, вибухотехніка, спеціаліста та ін. (33 %);
- відсутність науково-технічних засобів (35 %);
- відсутність додатків до протоколу (відеозаписів, фотографій) – 4 %;
- часткове або неповне проведення опитування свідків, потерпілих (25 %) [186, с. 161-162].

У свою чергу, В.П. Крамаренко серед помилок, що допускаються слідчими в процесі підготовки, проведення та оцінки результатів СРД, виводить такі:

- помилки в оцінці вихідних даних, на яких будується модель майбутньої слідчої дії;
- помилки при визначенні цілей слідчої дії, тобто ймовірність отримання протилежних результатів при одних і тих самих вихідних даних, з

одними і тими самими засобами їх пошуку, виявлення і фіксації;

– помилки в плануванні майбутньої дії, що безпосередньо пов'язані з неправильним визначенням цілей слідчої дії або його структурного елементу;

– помилки в об'єкті дії, а саме неправильний вибір об'єкта, на який спрямована тактична дія слідчого;

– помилки в характері дії, що проявляють себе в необранні найбільш оптимальних прийомів і методів провадження операціональних піддій, що спричиняє негативні результати слідчої дії у цілому;

– помилки в обранні місця проведення слідчої дії;

– помилки у визначенні і виборі часових параметрів виконання послідовності тих чи інших дій, спрямованих на пошук і закріплення доказової інформації;

– помилки у визначенні ключових складових слідчої дії, що виявляються у неправильній організації початку і послідовності виконання дії або виборі прийомів обраної дії [90, с. 32-34].

Аналіз судово-слідчої практики [Додаток А] дозволив виявити найбільш типові тактичні помилки слідчого під час проведення огляду:

а) відсутність єдиного керівництва оглядом;

б) неповне й поверхневе проведення огляду;

в) проведення огляду неповним складом слідчо-оперативно групи;

г) відсутність техніко-криміналістичних засобів фіксації й виявлення слідів злочину;

д) ігнорування оперативно-розшукової інформації.

Підсумовуючи, слід наголосити, що досягнення мети огляду місця події при розслідуванні незаконного заволодіння зброєю та бойовими припасами, вчиненого військовослужбовцем у складі групи осіб, можливе лише за умови своєчасного його проведення, використання різноманітних тактичних прийомів та методів. Необхідно наголосити, що він є обов'язковою початковою слідчою (розшуковою) дією під час розслідування зазначених правопорушень.

3.2. Організація і тактика слідчого експерименту

На подальшому етапі розслідування кримінальних правопорушень проводиться ряд процесуальних дій. Дані заходи в основному направлені на перевірку отриманої в ході кримінального провадження інформації, хоча, звичайно, великою є і ймовірність отримання нових доказів. Серед СРД подальшого етапу розслідування важливе місце займає слідчий експеримент. Адже під час його проведення перевіряється майже вся отримана інформація в сукупності: показання свідків та підозрюваних, результати огляду місця події та експертиз. Тому зазначена процесуальна дія потребує детальної підготовки та правильного проведення з використанням усіх можливих у конкретній ситуації тактичних прийомів.

Обов'язковою метою слідчого експерименту також слід вважати перевірку та оцінку слідчих версій. Зокрема, Г.Н. Александров зазначає, що перевірка доказів або сукупності доказів не завжди тотожна перевірці версії, оскільки між доказом і версією не можна поставити знак рівності. Версія виникає на основі доказів і їх пояснює. Але зміст версії може бути ширше тих доказів, на яких вона ґрунтується, інакше вона не грала б такої важливої ролі в процесі розслідування [2, с. 23].

При розслідуванні незаконного заволодіння зброєю та бойовими припасами, вчиненого військовослужбовцем у складі групи осіб, в багатьох випадках об'єктивна перевірка і оцінка отриманих доказів можлива лише шляхом проведення слідчого експерименту. Він дозволяє уповноваженій особі перевірити достовірність отриманих в кримінальному провадженні відомостей, переконатися в правильності своїх гіпотез та висновків. Крім того, його проведення дає можливість відтворити в цілому обстановку та обставини події з урахуванням взаємних зв'язків, різноманітних деталей і особливостей. Від того, наскільки грамотно слідчий спланує експериментальні дії, багато в чому залежить успіх слідчих дій в цілому,

оскільки доказовою базою слугуватимуть оформлені протоколом результати експерименту (як позитивні, так і негативні) [155, с. 18].

З приводу формулювання слідчого експерименту, то, наприклад, Т. М. Балицький зазначає, що аналіз визначень досліджуваної СРД, поданих у процесуальній і криміналістичній літературі, засвідчує, що всі вони характеризують слідчий експеримент насамперед як відтворення – відтворення обстановки або обставин події, відтворення тих чи інших фактів, ознак, сторін досліджуваного явища. Ще одним істотним недоліком запропонованих у літературі визначень слідчого експерименту є обмеження цілей цієї слідчої (розшукової) дії, як правило, перевіркою зібраних у справі доказів [8, с. 25].

Зі свого боку, В.Г. Лукашевич формулює його як досудову слідчу дію, яка полягає в зіставленні показань і порівнянні змісту сліду пам'яті суб'єкта кримінального процесу (свідка, потерпілого, підозрюваного) з реальною обстановкою на місці [119, с. 79].

А вже згідно з КПК України, слідчий експеримент – це слідча (розшукова) дія, що проводиться з метою перевірки і уточнення відомостей, які мають значення для встановлення обставин кримінального правопорушення, слідчий, прокурор має право провести слідчий експеримент шляхом відтворення дій, обстановки, обставин певної події, проведення необхідних дослідів чи випробувань [104].

Також слід зазначити про аспект поєднання слідчого експерименту з оглядом. Так, Б.М. Дердюк акцентує, що огляд як самостійна СРД в багатьох аспектах подібна до слідчого експерименту. Адже під час його проведення можна не лише вилучити сліди чи інші матеріальні об'єкти, які при цьому підлягають обов'язково огляду. У цих випадках слідчий може виїхати на місце й у присутності понятих, а в необхідних випадках з участю спеціаліста, свідка, потерпілого, підозрюваного відтворити дії, обстановку, обставини певної події, провести необхідні дослідів чи випробування [45, с. 173].

При розслідуванні незаконного заволодіння зброєю та бойовими

припасами, вчиненого військовослужбовцем у складі групи осіб, досить важливою є роль слідчого експерименту стосовно окремих аспектів провадження. Вона досягається шляхом встановлення причин і умов, що сприяли вчиненню суспільно небезпечного діяння. На думку деяких вчених, вона полягає у з'ясуванні таких обставин:

- які обставини полегшили або зробили можливим вчинення злочину;
- які заходи організаційно-адміністративного або технічного характеру повинні бути вжиті, щоб в даних умовах ускладнити чи зробити неможливим вчинення аналогічних злочинів [13, с. 54-56].

Крім визначення завдань слідчого експерименту, важливим моментом є здійснення його організаційно-підготовчих заходів. Серед них, наприклад, О.М. Васильєв вирізняє такі:

- прийняття рішення про проведення слідчого експерименту;
- визначення мети та обрання способів слідчої (розшукової) дії;
- визначення часу і місця проведення експерименту;
- забезпечення умов, максимально наближених до тієї обстановки, що перевіряється;
- добір учасників слідчого експерименту;
- підготовка об'єктів, необхідних для постановки дослідів;
- складання плану експерименту і забезпечення охорони місця його проведення [25, с. 35].

А вже В.В. Негребецький, провівши аналіз опитування слідчих прокуратури та МВС України, встановив, що доцільними елементами підготовки є такі:

- попередній допит особи, чиї показання перевірятимуться, з метою одержання детальної інформації про обстановку й пов'язані з нею обставини події;
- вивчення матеріалів кримінальної справи;
- підготовка допоміжних засобів (манекен, трафарети, макети предметів тощо);

- підготовка технічних засобів;
- добір допоміжного технічного персоналу;
- добір учасників слідчої дії;
- підготовка транспортних засобів;
- допити інших очевидців та учасників події;
- забезпечення безпеки під час проведення перевірки показань на місці;
- складання плану слідчої дії;
- одержання інформації про обстановку місця процесуальної дії;
- вибір місця збору учасників слідчої дії;
- проведення оперативно-розшукових заходів із метою отримання додаткової інформації про обстановку й обставини події;
- попередній огляд території (приміщення), де передбачається провести цю слідчу дію [136, с. 94–95].

В даному розрізі ми погоджуємося з позицією Ю.А. Чаплинської, що спільним для слідчого експерименту й огляду місця події є те, що ці обидві слідчі (розшукові) дії проводяться на місці, розташування та обстановка якого має значення для кримінального провадження, а також те, що під час їх проведення широко застосовується такий пізнавальний прийом, як спостереження. Відмінність між цими слідчими (розшуковими) діями виявляється як у підставах їх проведення, так і у процесуальному порядку. Так, якщо для проведення огляду місця події достатньо відомостей про те, що в певному місці відбулась певна подія, яка має ознаки кримінального правопорушення, то підставами слідчого експерименту є достатні відомості, що вказують на необхідність перевірки й уточнення відомостей, які мають значення для кримінального провадження. При цьому якщо огляд місця події в невідкладних випадках може бути проведений до внесення відомостей до Єдиного реєстру досудових розслідувань, то слідчий експеримент – тільки після такого внесення. Очевидно, саме цей факт, а також підстави проведення стали підставою для висновку про те, що слідчий експеримент належить до похідних слідчих (розшукових) дій [202, с. 251].

У свою чергу, О.К. Чернецький серед загальних підготовчих дій до проведення слідчого експерименту визначає такі:

- визначення мети слідчого експерименту;
- вивчення матеріалів справи;
- визначення часу, місця та обстановки слідчого експерименту;
- підготовка науково-технічних, сигнальних та транспортних засобів; засобів зв'язку та фіксації;
- підготовка предметів, знарядь, засобів та речових доказів;
- визначення змісту та послідовності дослідів (дослідних дій);
- визначення кола осіб, які будуть брати участь;
- прогнозування дослідних дій, результатів, а також моделювання кінцевих висновків у вигляді версій;
- складання письмового плану [212, с. 348-349].

Наголосимо, що на підготовчому етапі слідчого експерименту при розслідуванні незаконного заволодіння зброєю та бойовими припасами, вчиненого військовослужбовцем у складі групи осіб, працівникам Національної поліції обов'язково доцільно виїхати на місце майбутньої слідчої (розшукової) дії з метою з'ясування таких даних: зберіглася обстановка на цьому місці, частково змінена або взагалі знищена. Виїзд слідчого на місце його проведення здійснюється також із метою рекогносцировки місця події, для того щоб визначити кількість необхідних учасників експерименту, яку, можливо, спеціальну техніку необхідно буде використовувати (трактори, машини, екскаватори та ін.) тощо [81, с. 76].

Найбільш вірною є позиція В.Ю. Шепітька, який серед підготовчих заходів до проведення слідчого експерименту виділив дві групи: до проведення слідчого експерименту та безпосередньо на місці його проведення. Автором до першої групи були віднесені:

- визначення завдань слідчої дії;
- визначення місця і часу її проведення;
- визначення змісту дослідів та їх послідовності;

- підготовка науково-технічних засобів;
- визначення учасників слідчої дії та допоміжного персоналу;
- у складних випадках складання письмового плану експерименту.

До другої групи віднесено:

- здійснення перевірки відповідності обстановки і умов тим, що мали місце, коли відбувалася подія;
 - перевірка наявності реквізиту для проведення дослідів;
 - проведення реконструкції обстановки місця події;
 - здійснення інструктажу учасників експерименту про зміст дослідів та тих дій, які вони мають виконати;
 - забезпечення охорони місця, де проводиться слідчий експеримент;
 - вжиття заходів, що забезпечують безпеку учасників слідчої дії
- [218, с. 352].

З огляду на проведені підготовчі заходи виникає можливість для отримання достовірних даних під час проведення слідчого експерименту. Як зазначає В.П. Колмаков, результати експерименту можуть бути як достовірними, так і ймовірними. Питання про оцінки результатів слідчого експерименту нерозривно пов'язані з поняттями достовірності й імовірності висновків слідчого й суду в процесі дослідження обставин справи й установлення об'єктивної істини. При цьому слід розрізняти достовірність результатів слідчого експерименту й достовірність висновків, які роблять слідчий і суд з результатів слідчого експерименту» [86, с. 48].

На основі аналізу позицій зазначених вчених та ґрунтуючись на вивченні матеріалів кримінальних проваджень за фактами незаконного заволодіння зброєю та бойовими припасами, вчиненого військовослужбовцем у складі групи осіб, нами було визначено такі організаційно-підготовчі заходи до проведення слідчого експерименту:

- повне, всебічне та ретельне вивчення матеріалів кримінального провадження;
- прийняття рішення про проведення слідчого експерименту;

- з'ясування його мети та способу проведення;
- забезпечення умов, максимально наближених до обстановки вчинення конкретного незаконного позбавлення волі чи викрадення людини;
- визначення умов проведення СРД (місце, час, обстановка);
- визначення складу учасників СРД та допоміжного персоналу (кількість понятих, необхідність залучення спеціаліста чи експерта, свідків, очевидців, потерпілих);
- забезпечення явки учасників;
- складання плану експерименту
- забезпечення охорони місця, де проводиться слідчий експеримент;
- проведення інструктивної наради стосовно змісту дослідів та тих дій, які повинні виконати учасники СРД.

Кожен із зазначених заходів має своє значення, що визначає важливість його здійснення. Їх відсутність негативно відображається на проведенні даної дії та її остаточних результатах.

Доречною в ракурсі визначених заходів є позиція С.О. Шейфера, який зазначає, що досліджувану СРД можна класифікувати за характером прийому її проведення таким чином:

- правильність показань перевіряється шляхом пошуку ще не виявлених слідів події, які повинні бути, якщо в показаннях правильно відтворено хід події;
- правильність показань перевіряється шляхом виявлення таких об'єктів на місцевості, наявність яких може вплинути на хід події, що робить її можливою чи неможливою;
- правильність показань перевіряється шляхом виявлення «конкретної поінформованості» допитуваного;
- правильність показань перевіряється за допомогою протиставлення та поєднання деталей злочинного діяння, вказаного різними його учасниками [216, с. 121-126].

Загалом, завчасне проведення підготовчих заходів дозволяє слідчому

проводити експериментально-дослідницькі дії досить ефективно, отримуючи при цьому відомості, що доводять причетність військовослужбовців до учинення злочину.

Слід зазначити, що важливе значення при проведенні досліджуваної слідчої (розшукової) дії є застосування засобів фіксації її ходу, основним із яких є протокол. У ньому, на думку Д.Д. Зайця, повинні відображатися такі дані: маршрути прибуття на місце проведення слідчої дії; зміст і характер дій учасників та їхні результати [61, с. 219-222]. З цього приводу О.В. Ковальова зазначає, що під науково-технічними засобами слід розуміти сукупність приладів, пристроїв, апаратури, інструментів та матеріалів, які застосовуються відповідно до чинного законодавства спеціально уповноваженими особами для досягнення науково обґрунтованого результату, який би сприяв захисту прав і законних інтересів учасників кримінального провадження, повному та швидкому розкриттю і розслідуванню злочинів та викриттю винних осіб, і щоб жодна невинна особа не була піддана покаранню [81, с. 194].

Встановлено, що переважна більшість експериментальних дій (93 %) проводилася за місцем зберігання зброї та бойових припасів (військові склади, воєнізовані частини).

З огляду на означене, для найбільш точного та ефективного його проведення необхідно дотримуватись певних тактичних умов, серед яких окремі науковці виділяють такі:

- проведення слідчого експерименту в умовах, максимально наближених до тих, у яких відбувалася подія, факт або явище;
- використання під час експерименту тих же приладів, механізмів, пристроїв та матеріалів, що використовувалися під час злочинної події;
- неодноразове (багатократне) проведення дослідів;
- поетапне (стадійне) проведення дослідів та повторення випробувальних дій у змінюваних умовах;
- проведення необхідних експериментально-дослідницьких дій

(випробувань), максимально схожих з тими, що мали місце у дійсності;

– обмежена кількість учасників слідчої дії;

– залучення свідка, потерпілого, підозрюваного або обвинуваченого до проведення експерименту;

– проведення слідчого експерименту з кожним підозрюваним окремо;

– забезпечення безпеки учасників слідчого експерименту [206, с. 438-439].

Аналіз судово-слідчої практики дозволив визначити ключові тактичні умови слідчого експерименту в досліджуваній категорії кримінальних проваджень, зокрема:

а) багаторазове проведення пробних дій у відповідних умовах;

б) здійснення слідчого експерименту в обстановці, максимально наближеній до тих, у яких здійснювалось незаконне заволодіння зброєю чи боєприпасами;

в) максимальне зменшення кількості учасників процесуальної дії.

Для забезпечення їх максимальної відповідності при проведенні слідчого експерименту повинні бути спеціалісти. З приводу цього В.С. Бондар зазначає, що вони надають допомогу слідчому на всіх етапах слідчого експерименту: а) виявити ключові та вказати небезпечні для здоров'я учасників моменти; б) відтворити обстановку та умови проведення дослідів, максимально наближених до події вбивства; в) розробити план, організувати дослід та здійснити контроль за їх виконанням; г) надати максимальне сприяння в підборі аналогів, виготовленні макетів та муляжів знарядь та предметів, що були об'єктами; д) оцінити отримані результати.

Допомога слідчому може бути конкретизована такими завданнями:

1) участь у контролі за правильним виконанням умов проведення слідчого експерименту, тобто забезпеченні адекватності критеріїв порівняння обставин, що потребують уточнення чи перевірки; 2) участь у виборі серед характеристик і параметрів, які перевіряються, тих що відображають суттєві сторони досліджуваної обставини чи факту; 3) формулювання рекомендацій

щодо врахування максимально можливого діапазону змін даних характеристик та самих обставин; 4) науково-технічне та консультативне супроводження експериментальної перевірки даних обставин; 5) участь у встановленні характеру, закономірності та стійкості зв'язку між раніш встановленими достовірними та знову отриманими в експерименті параметрами ситуації, що аналізується; 6) участь в отриманні даних, які будуть вихідними для вирішення конкретних експертних завдань; 7) участь у відборі експериментальних зразків при проведенні ідентифікаційних експертних досліджень; 8) участь у фіксації результатів експерименту [19, с. 5].

З огляду на це обов'язковою тактичною умовою проведення слідчого експерименту є використання технічних засобів фіксації (наприклад, відеокамери). Адже їх застосування під час проведення значно підвищує його інформаційну цінність. При проведенні слідчого експерименту закон надає право слідчому, прокурору або за їх дорученням залученому спеціалісту проводити вимірювання, фотографування, звуко- чи відеозапис, складати плани і схеми, виготовляти графічні зображення, відбитки та зліпки, які додаються до протоколу. Треба зазначити, що фіксація покликана не лише описувати та засвідчувати результати слідчого експерименту, а й процесуального порядку його проведення, отже гарантії дотримання прав учасників процесу, та, як наслідок – факту допустимості доказів, отриманих внаслідок його проведення [78, с. 233].

Стосовно загальної картини проведення слідчого експерименту Ю.В. Гаврилін наголошує, що максимальна подібність обставин проведення слідчого експерименту з умовами вчиненого правопорушення забезпечується:

– реконструкцією обстановки для проведення дослідів (розташування предметів на місці проведення експерименту у тій кількості і в тому порядку, в якому вони знаходились на момент вчинення злочину; проведення експерименту у тому ж місці, де відбувалась подія, що перевіряється;

проведення дослідів у той час доби, що і подія, яку розслідують; у необхідних випадках – забезпечення схожості метеорологічних, кліматичних умов, характеру освітлення та шуму);

- використанням оригінальних чи подібних (аналогічних) предметів;
- врахуванням тих умов, що змінилися та не підлягають реконструкції;
- відтворюванням (моделюванням) суб'єктивних психофізіологічних факторів [35, с. 74].

Завдяки дотриманню зазначених умов забезпечується встановлення можливості існування того чи іншого факту. В той же час негативне рішення, про що наголошують деякі науковці, означає його неможливість у момент розслідуваного події, якщо результати експерименту достовірні. Тобто, якщо експериментом встановлено неможливість проникнення дорослої людини в пролам, виявлений у стелі магазину, те це буде означати, що при здійсненні крадіжки доросла людина не пролізла в цей пролам [111, с. 150].

Так, 15.08.2014 близько 03 год. молодший сержант гр. О. ОСОБА_5, перебуваючи в стані алкогольного сп'яніння, зловживаючи службовим становищем чергового роти, без дозволу чергового частини, командира роти чи старшини роти відкрив кімнату зберігання зброї в/частини А2099, привласнив з неї 4 магазини з 120 набоями калібру 5,45 мм, 1 багнет (№639), після чого залишив територію в/частини А2099. Загалом, шляхом зловживання службовим становищем гр. О. було привласнено та винесено за межі в/частини зброї та боєприпасів: автомат АКС-74У, 2 багнети (№№ 050, 639) та 6 магазинів з 180 набоями калібру 5,45 мм на загальну суму 660 грн. 09 коп. У подальшому, гр. О., маючи намір зустрітись із знайомою гр. Ю., о 3 год. 25 хв. на таксі прибув до неї. Перебуваючи на прибудинковій території даного будинку, гр. О. за телефоном попросив гр. Ю. впустити його всередину будинку, а отримавши відмову, приблизно о 3 год 30 хв. вдався до застосування насильства, яке полягало у здійсненні 2 пострілів з вогнепальної зброї – автомату АКС-74У у скло вікна кухні та 1 пострілу у замок вхідних дверей будинку, після чого силоміць відкрив двері до будинку

та незаконно проник до житла. У подальшому приблизно о 3 год 30 хв. гр. О., перебуваючи у середині будинку, діючи способом, небезпечним для життя та здоров'я потерпілих, із застосуванням зброї – автомата АКС- 74У, яке полягало у здійсненні з нього пострілів чергами перед потерпілими у підлогу, завданні одного удару прикладом вказаного автомату у голову потерпілій гр. Ю., обмежив їх пересування будинком, тим самим незаконно позбавивши волі. Крім цього, гр. О. було вчинено ряд інших незаконних дій в даному будинку, до моменту його затримання групою швидкого реагування [169].

На підставі опитування працівників оперативних і слідчих підрозділів органів внутрішніх справ і прокуратури К.О. Чаплинський відніс до найбільш розповсюджених видів слідчі експерименти зі встановлення:

- можливості спостереження або сприйняття якого-небудь факту чи явища – 14 %;
- можливості існування якого-небудь факту чи явища – 6 %;
- можливості здійснення якої-небудь дії в певних умовах – 21 %;
- наявності або відсутності у конкретної особи певних професійних вмінь та навичок – 7 %;
- можливості учинення тих або інших дій за визначений час – 12 %;
- послідовності розвитку певної події та механізму злочину чи окремих його елементів – 13 %;
- меж поінформованості особи про факти, що цікавлять слідство, – 27 % [204, с. 235].

Аналіз опитування респондентів дозволив дійти висновку, що серед найбільш розповсюджених цілей слідчого експерименту при розслідуванні незаконного заволодіння зброєю та бойовими припасами, вчиненого військовослужбовцем у складі групи осіб, були виокремлені такі:

- зі встановлення механізму викрадення чи окремих елементів правопорушення – 53 %;
- зі встановлення послідовності дій щодо незаконного позбавлення волі чи викрадення людини – 19 %;

– зі встановлення можливості здійснення якої-небудь дії в певних умовах – 11 %;

– зі встановлення меж поінформованості особи про факти, що цікавлять слідство – 15 %;

– зі встановлення можливості учинення тих або інших дій за визначений час – 1 %;

– зі встановлення можливості спостереження або сприйняття якого-небудь факту чи явища – 1 %.

Також К.О. Чаплинський наголошує, що доцільно обов'язково проводити цю слідчу дію на місцях вчинення найбільш складних і значних для кримінальної справи епізодів злочинної діяльності групи, а за іншими епізодами — обмежитися ретельним слідчим оглядом, додаючи до нього схеми (креслення, графіки, діаграми), власноруч виконані злочинцями, в яких відображаються усі суттєві риси та особливості місць подій і динаміка окремих злочинних дій. Графічні зображення ретельно перевіряються показаннями потерпілих, свідків, співучасників злочинної діяльності. Однак ця рекомендація може бути реалізована лише у виняткових випадках [207, с. 425].

На останок зазначимо, що в 34 % випадків слідчий експеримент при розслідуванні незаконного заволодіння зброєю та бойовими припасами, вчиненого військовослужбовцем у складі групи осіб, проводився у конфліктній ситуації [Додаток Б], зокрема:

– відмова військовослужбовця від участі в експериментальних діях безпосередньо після прибуття на місце їх проведення – 9 %;

– надання військовослужбовцем відносно неповних чи неправдивих показань для внесення неточностей у кримінальне провадження – 24 %;

– спроба військовослужбовця втекти з місця проведення слідчого експерименту – 1 %.

Для її вирішення необхідним є застосування тактичних прийомів. Аналіз опитування респондентів [Додаток Б] дозволив дійти висновку, що

найбільш ефективними тактичними прийомами під час проведення процесуальної дії є такі:

- проведення експериментальних дій та випробувань з кожним військовослужбовцем (членом злочинної групи) окремо – 82 %;
- встановлення психологічного контакту та його підтримання з усіма учасниками процесуальної дії протягом усього часу її проведення – 93 %;
- порівняння з реальною обстановкою на місці події дій, які здійснює військовослужбовець, під час проведення дослідницьких дій – 41 %;
- спостереження за поведінкою осіб, за участю яких проводиться експеримент – 37 %.

Під час вчинення досліджуваного діяння групою осіб обов'язковим тактичним прийомом є проведення слідчого експерименту окремо з кожною особою. В даному випадку Ю.А. Чаплинська зазначає, що проведення експериментальних дій за участю кількох злочинців одночасно є неприпустимим, оскільки тягне за собою можливість узгодження між ними своїх позицій та дій. Крім того, пояснення одного учасника експерименту матимуть навідний характер стосовно інших [201, с. 55]. З огляду на значний час проведення процесуальної дії та велику кількість залучених до неї осіб необхідно її проводити у два етапи (до виїзду на місце проведення експерименту та безпосередньо на місці експериментальних дій).

З огляду на проведене дослідження опитування респондентів [Додаток Б] нами також виявлено тактичні помилки, яких припускаються слідчі під час проведення слідчого експерименту:

- відсутність (непідтримання) психологічного контакту з військовослужбовцем – 59 %;
- відсутність або неналежність умов, максимально наближених до тих, у яких здійснювалося викрадення зброї та бойових припасів – 52 %;
- проведення експериментальних дій за участю декількох підозрюваних (військовослужбовців) одночасно – 17 %.

Констатуючи вищенаведене, необхідно зазначити, що слідчий

експеримент є досить важливою СРД при розслідуванні досліджуваного кримінального правопорушення. Максимальна ефективність та надійність його проведення забезпечується докладним проведенням організаційно-підготовчих заходів, дотриманням відповідних тактичних умов та використанням найбільш раціональних тактичних прийомів.

3.3. Особливості використання спеціальних знань

Під час розслідування кримінальних правопорушень виникають ситуації, в яких необхідно використовувати спеціальні знання. Іноді їх достатньо у самого слідчого, але в багатьох випадках для максимально ефективного проведення слідчих (розшукових) дій необхідно залучати відповідних професіоналів відповідного профілю. Кримінально-процесуальний статус їх під час проведення СРД – спеціалісти, а вході проведення ними експертиз – експерти. Розслідування незаконного заволодіння зброєю та бойовими припасами, вчиненого військовослужбовцем у складі групи осіб, також має свої особливості в розрізі використання спеціальних знань. Тому актуальність дослідження зазначеного питання в розрізі цієї тематики не викликає сумнівів.

Використання спеціальних знань є ефективним способом виявлення нових доказів. Так, 94 % респондентів вказали на незамінність цього методу перевірки та отримання доказів. Під час кримінального провадження на стадії як досудового розслідування, так і в суді можуть виникнути питання, вирішення яких через їхню вузьку спеціалізацію і неправовий характер може виявитися не під силу слідчому й суду. У таких випадках залучаються інші учасники кримінального процесу – особи, які володіють спеціальними знаннями, достатніми для кваліфікованого рішення виниклої проблеми, а саме експерти, спеціалісти, консультанти [135, с. 105].

Стосовно поняття спеціальних знань, то, наприклад, Є.І. Зуєв зазначає, що спеціальними є професійні пізнання, що відповідають сучасному рівню розвитку (виключаючи галузі процесуального та матеріального права) у науці, техніці, мистецтві або ремеслі, використання яких у боротьбі зі злочинністю сприяє виявленню доказової та оперативно-розшукової інформації, а також які сприяють розробці технічних засобів і тактичних прийомів виявлення і фіксації слідів або інших ознак злочинних діянь [64, с. 72].

У свою чергу, В.М. Ревака акцентує на використанні терміна «спеціальні пізнання», під якими він розуміє сукупність будь-яких пізнань на сучасному етапі їхнього розвитку в галузі науки, техніки, мистецтва, ремесла, отриманих у результаті професійної підготовки і фахової освіти, за винятком професійних правових пізнань суб'єкта доказування (органу дізнання, слідчого, прокурора, суду), використовуваних з метою виявлення і розслідування злочинів у порядку, передбаченому кримінально-процесуальним законом [154, с. 177].

Інші автори стосовно досліджуваної категорії вказують на те, що вона поєднує у собі, по-перше, наукові знання, що дозволяють розкрити (власне, «пізнати») природу досліджуваних явищ, їхню сутність; по-друге, життєвий досвід – найбільш раціональні, ефективні алгоритми практичної діяльності; по-третє, знання з галузі техніки, що акумулюють сучасну науково-технічну інформацію і досвід її практичної реалізації. У системі «спеціальні знання» вони виступають у діалектичній єдності [43, с. 37]. Більш стисло спеціальні знання характеризує В.І. Шиканов, формулюючи їх як знання та практичний досвід, що необхідні для всебічного, повного й об'єктивного встановлення обставин, що входять в предмет доказування [220, с. 4].

Доречною є позиція В.Н. Махова, який акцентує, що в кримінальному процесі досліджувана категорія є знаннями, які властиві різним видам професійної діяльності, за винятком знань, що є професійними для слідчого і судді, та використовуються під час розслідування злочинів і розгляді

кримінальних справ у суді з метою сприяння встановленню істини в справі у випадках, формах і порядку, визначених кримінально-процесуальним законодавством [127, с. 131].

Щодо суб'єктів застосування спеціальних знань, то доречно навести думку І.В. Пирога, який чітко їх визначив – слідчий, спеціаліст, експерт [144, с. 37]. У свою чергу, О.В. Фролов до суб'єктів застосування спеціальних знань при розслідуванні злочинів відніс такі категорії: експерта; спеціаліста; педагога; психолога; перекладача; безпосередньо особу, що проводить розслідування [197, с. 82].

Наприклад, серед головних цілей використання спеціальних знань експертом під час експертизи К.О. Чаплинський визначає сприяння повному і швидкому розкриттю та розслідуванню злочинів, встановлення істини у кримінальній справі, дослідження певних об'єктів і явищ, отримання необхідних відомостей для встановлення обставин, що мають значення для правильного та обґрунтованих рішень у справі; сприяння виявленню, фіксації і вилученню доказів та з'ясуванню спеціальних питань, що виникають при проведенні слідчих дій [209, с. 236].

Ми поділяємо позицію авторів, які до основних процесуальних форм застосування спеціальних знань і технічних засобів відносять: 1) безпосереднє використання їх слідчим, прокурором (у тому числі криміналістом) і складом суду при виконанні своїх процесуальних функцій збирання, дослідження й оцінки доказів; 2) участь спеціалістів при провадженні слідчих дій; 3) призначення і провадження судових експертиз [113, с. 50-51].

Аналіз матеріалів кримінальних проваджень [Додаток А] дозволив визначити, що під час розслідування незаконного заволодіння зброєю та бойовими припасами, вчиненого військовослужбовцем у складі групи осіб, основними формами використання спеціальних знань були:

а) безпосереднє використання слідчим спеціальних знань при проведенні окремих слідчих (розшукових) дій, зокрема огляду, слідчого експерименту та обшуку;

б) призначення судових експертиз;

в) залучення відповідних спеціалістів до здійснення окремих процесуальних дій.

Стосовно залучення відповідних спеціалістів до проведення СРД ми висловили свою думку у відповідних підрозділах, що висвітлювали їх проведення. Лише зазначимо, що ми підтримуємо позицію Є.П. Іщенко, який акцентує, що спеціалісти залучаються до участі в слідчих діях у разі:

1) відсутності спеціальних знань і навичок у слідчого;

2) недостатнього оволодіння слідчим прийомами і засобами швидкого і доброякісного виконання тієї чи іншої роботи, що вимагає спеціальних знань і навичок;

3) необхідності з етичних чи тактичних точок зору доручити здійснення визначених дій саме спеціалістові;

4) одночасного застосування ряду НТЗ;

5) необхідності виконати великий обсяг роботи, що вимагає спеціальних знань і навичок [68, с. 12].

Загалом, найбільш розповсюдженою формою використання спеціальних знань у досліджуваній категорії кримінальних проваджень є судова експертиза. Як зазначає В.Ю. Шепітько, судова експертиза має бути старанно підготовлена. У той же час автор наголошує на тому, що процес призначення експертизи містить такі основні елементи:

- збір необхідних матеріалів;
- вибір моменту призначення експертизи;
- визначення предмета судової експертизи;
- формулювання питань експерту;
- вибір експертної установи або експерта [217, с. 128].

У цілому, судова експертиза, або експертиза в кримінальному процесі, – це науково-практичне дослідження, процес пізнання, яке провадить експерт, і обґрунтування висновку відповідно до встановленого законом порядку. У спеціальній літературі експертом називають особу, котра має спеціальні знання і залучається до кримінального процесу: для пізнання і дослідження об'єкта, яким цікавиться суд; для вирішення і висвітлення поставлених перед ним питань; для обґрунтування стосовно цих питань висновку, який має значення доказу в справі. Загальні положення цих норм стосуються і судово-психологічної експертизи [225, с. 83].

Загалом, як зазначає ряд науковців, предмет судової експертизи – це фактичні дані та обставини справи (провадження), встановлювані судовим експертом на підставі використання спеціальних знань шляхом застосування відповідних засобів (методів) при дослідженні матеріальних та матеріалізованих носіїв інформації з метою вирішення завдань судової експертизи [141, с. 25].

Аналіз матеріалів кримінальних проваджень дозволив сформулювати перелік судових експертиз, що можуть призначатися при розслідуванні незаконного заволодіння зброєю та бойовими припасами, вчиненого військовослужбовцем у складі групи осіб, зокрема:

а) встановлення ідентифікуючих ознак військовослужбовця, транспортних засобів та слідів злочину;

б) діагностика різних аспектів кримінального правопорушення.

На підставі узагальнення судово-слідчої практики [Додаток А] сформульовано перелік судових експертиз, що можуть призначатися у кримінальних провадженнях вказаної категорії, зокрема:

– балістична (78 %);

– судово-психіатрична (27 %);

– дактилоскопічна (45 %);

– судово-медична (7 %);

– судово-біологічна експертиза речових доказів (19 %);

– інші види експертиз (4 %).

Кожен з експертних напрямків має свої можливості, які використовуються у процесі дослідження відповідно до поставлених слідчими й судовими органами завдань. При цьому такі можливості розширюються у зв'язку з розвитком наукових досліджень, з новими досягненнями в тій чи іншій галузі знань. Це, у свою чергу, впливає на обсяг завдань, які можуть бути вирішені при дослідженні особливостей учиненого злочину, механізму його вчинення, прийомів приховування, інсценування тощо [134, с. 164-166].

Тепер більш детально розглянемо деякі види експертиз, що можуть призначатися при розслідуванні незаконного заволодіння зброєю та бойовими припасами, вчиненого військовослужбовцем у складі групи осіб. Так, при розслідуванні незаконного заволодіння зброєю та бойовими припасами, вчиненого військовослужбовцем у складі групи осіб, судово-балістична експертиза призначається для вирішення ряду питань. Одним з них є вирішення проблеми того, чи не стріляна куля, витягнута з тіла потерпілого, або що виявлена на місці події гільза зі зброї, наявної у розпорядженні органів досудового розслідування з місця події, тобто з'ясування того, чи саме воно було зняряддям злочину. Відповідь на це питання дає змогу встановити зв'язок зброї з подією злочину, що розслідується. За цих же умов зв'язок особи, що володіла зброєю, з вчиненим злочином залишається передбачуваною. Разом із тим висновок експерта, що успішно здійснив ідентифікацію зброї, є доказом не передбачуваного, а дійсного існування такого зв'язку. І свідчить про необхідність пошуку фактів, що пов'язують вогнепальну зброю з суб'єктом злочину [160, с. 155].

Об'єктами дослідження судової балістики, як зазначає В.Є. Бергер, є стрілецька вогнепальна зброя (військова, службово-штатна, цивільна), її окремі вузли і деталі, боєприпаси та компоненти їх спорядження, стріляні гільзи і снаряди (кулі, картеч, дріб), інструменти та матеріали для виготовлення зброї і боєприпасів, вогнепальні пошкодження та інші сліди

пострілу (полум'я, кіптява, сліди мастил, металів тощо), а також пристрої спеціального призначення, які не є вогнепальною зброєю, але мають з нею спільні риси: пневматична зброя, будівельно-монтажні пістолети, пристрої для підводного полювання, сигнальні та імітаційні піротехнічні засоби, газова зброя самозахисту тощо. Тут з'ясовуються конструкція вогнепальної зброї та боєприпасів, їхній технічний стан, причини несправностей і можливі наслідки їх; особливості механізмів пострілу зі зброї різних видів і систем; утворення слідів від деталей зброї на снарядах і гільзах, закономірності виникнення вогнепальних пошкоджень і слідів пострілу на різноманітних об'єктах; розробляються спеціальні методи досліджень вогнепальної зброї, боєприпасів, слідів пострілу на снарядах і гільзах тощо [15, с. 186].

Так, 29.03.2014 близько 15-ї години солдат Л., бажаючи викрасти зброю після звільнення із лав Збройних Сил України, під час господарських робіт дістав із ящика із зброєю пістолет системи Макарова, який під форменою курткою зимовою переніс із охоронюваного приміщення до суміжного приміщення СФС, де його сховав. Близько 17-ї години того ж дня здійснено перевірку наявності зброї та боєприпасів, під час якої виявлено нестачу пістолету системи Макарова. Близько 2-ї години 30 хвилин, 31.03.2014 солдат Л. переховав пістолет в кулеулавлювачі у коридорі СФС. За результатами пошукових заходів близько 3-ї години 31.03.2014 вказаний пістолет виявлено в кулеулавлювачі, тобто у місці, де його сховав солдат Л. При цьому Л. з причин, що не залежали від його волі, не отримав реальної можливості розпоряджатися пістолетом як своїм власним, тобто не вчинив усіх дій, які вважав необхідним для доведення цього злочину до кінця, оскільки його злочинна діяльність була викрита правоохоронними органами та 31 березня 2014 року вказану зброю виявлено у вказаній схованці [173].

В досліджуваній категорії проваджень найчастіше на експертизу слід ставити такі питання, які визначаються різними науковцями:

- чи являється конкретний об'єкт вогнепальною зброєю;
- чи справна та придатна для стрільби зброя;

- який спосіб виготовлення даної зброї чи окремих її частин;
- чи можливо здійснити постріл з конкретної зброї представленими патронами;
- чи являється представлений предмет бойовим припасом до вогнепальної зброї;
- чи придатні надані боеприпаси для стрільби (в тому числі з конкретної зброї);
- чи вистріляна куля (гільза) з конкретної зброї, яка перевіряється;
- чи є пошкодження на конкретному предметі вогнепальними;
- де знаходиться місце з якого зроблений постріл та який напрямок проведеного пострілу [89, с. 127].

Інші науковці зазначають, що під час судово-балістичної експертизи вирішенню підлягають такі питання:

- 1) чи належить цей предмет до вогнепальної зброї, чи є його деталлю;
- 2) до якого виду і зразка (моделі) належить дана вогнепальна зброя;
- 3) яким є її калібр;
- 4) частиною вогнепальної зброї якого виду і зразка (моделі) є дана деталь;
- 5) яким способом (промисловим, саморобним) виготовлено дану зброю або її окремі деталі;
- 6) чи внесено зміни в пристрій зброї, які саме, з якою метою, яким способом;
- 7) чи відрізняється представлений екземпляр зброї від стандартного зброї цієї моделі, чому саме, з якої причини і які наслідки цих відмінностей;
- 8) яка пробивна дія цієї зброї (або дальність прицільної стрільби забійної дії, або максимальна дальність польоту);
- 9) яким порохом, капсулем, снарядом (куля суцільна дріб, картеч) споряджений представлений на дослідження патрон;
- 10) які матеріали, предмети, інструменти та технічні засоби використовувалися при виготовленні саморобної зброї або переробки

знаряддя промислового виготовлення;

11) якими могли бути професійні навички особи, яка провела виготовлення або переробку зброї, тощо [223].

Криміналістичні експертизи вирішують, досліджуючи сліди злочину і злочинця, звичайні питання діагностичного та ідентифікаційного характеру: ким, за яких обставин, яким об'єктом залишені сліди, який механізм їх утворення тощо. У справі може виникнути необхідність судово-психіатричної експертизи. На її дозвіл ставляться питання про те, чи не перебував обвинувачений у момент злочину в стані короткочасного розладу психічної діяльності (афект, патологічне сп'яніння) [1, с. 641].

Зважаючи на неоднорідність і специфічність об'єктів експертних досліджень у кримінальних провадженнях вказаної категорії, найбільш доцільно проводити комплексні експертні дослідження.

З цього приводу окремі автори доречно наголошують, що для комплексної експертизи характерним є використання різних спеціальних знань для розв'язання спільного завдання, котре експерт лише однієї спеціальності розв'язати не може. В таких випадках застосовують суміжні, різногалузеві експертні знання, а висновок формулюється на підставі спільного узагальнення та спільної оцінки результатів дослідження. Комплексне експертне дослідження вогнепальної зброї та слідів її застосування може провадитися у формі міжродової комплексної експертизи. У таких випадках інтеграція спеціальних знань проходить між традиційними криміналістичними експертизами (трасологічною, судово-балістичною) та криміналістичними експертизами матеріалів, речовин та виробів. Комплексну міжвидову експертизу комбінованої зброї необхідно провадити для встановлення її справності, особливостей функціональної дії, ідентифікації конкретного екземпляра зброї за сукупності залишених нею слідів [138].

Підсумовуючи, слід наголосити, що використання спеціальних знань при розслідуванні незаконного заволодіння зброєю та бойовими припасами,

вчиненого військовослужбовцем у складі групи осіб, є запорукою максимально детального збирання доказів у досліджуваних кримінальних провадженнях. За досліджуваною категорією кримінальних проваджень найбільш характерними є проведення дактилоскопічної та судово-балістичної експертизи.

Висновки до розділу 3

Констатуючи викладене у розділі, спробуємо підсумувати зазначене таким чином.

На підставі аналізу судово-слідчої практики конкретизовано організацію й тактику проведення огляду із урахуванням слідчих ситуацій, що виникають на початковому етапі розслідування.

Невідкладне проведення огляду дозволяє слідчому виявити очевидців злочинної події, встановити механізм злочину, зібрати матеріальні сліди злочину, визначитися із основними напрямками встановлення особи злочинців (військовослужбовців). Встановлено, що нерідко між часом викрадення зброї чи бойових припасів і прибуття слідчо-оперативної групи проходить значний проміжок. Це зумовлено несвоєчасним виявленням недостачі вогнепальної зброї, значною територією військового об'єкта або складністю проникнення на військовий об'єкт тощо. Все це дозволяє злочинцям знищити сліди злочинної діяльності, переховати або збути зброю чи боєприпаси.

Враховуючи специфіку об'єкта (складське приміщення, військова частина з обмеженим доступом), де проводиться огляд, слідчий може розширити його межі, що дозволяє виявити місця засідки, тимчасового приховування зброї чи боєприпасів (схованку) або очікування завершення кримінальної операції.

Виокремлено основні вузлові місця, які підлягають ретельному огляду. Під час огляду необхідно виявляти та вилучати: 1) сліди вогнепальної зброї

та боєприпасів; 2) об'єкти, які містять на собі сліди транспортування вогнепальної зброї чи бойових припасів (збройове мастило, порохові частинки); 3) записи з камер зовнішнього відеоспостереження, розташованих на об'єктах неподалік від місця, де було викрадено зброю; 4) сліди протектора автомобільних шин або взуття та ін.

Акцентовано, що слідчому під час огляду необхідно спостерігати за поведінкою чи реакцією військовослужбовців, які знаходяться неподалік від місця події або які беруть безпосередню участь у проведенні процесуальної дії (наприклад, під час лінійного чи фронтального огляду).

Встановлено, що для максимально швидкого й ефективного розслідування злочину необхідно висувати версії щодо окремих фактів, які спрямовані на: а) визначення події злочину; б) виявлення особистісних характеристик й властивостей особи злочинця для його встановлення й розшуку серед військовослужбовців та працівників відповідної військової частини (установи); в) з'ясування кола осіб, які можуть мати інформацію (відомості) про незаконне заволодіння зброєю чи бойовими припасами.

Розкрито організаційно-підготовчі заходи до проведення огляду та охарактеризовано найбільш ефективні його тактичні прийоми. Зосереджено увагу на типових тактичних помилках й прорахунках, що допускають слідчі під час огляду.

Зосереджено увагу на організаційно-підготовчих заходах процесуальної дії. Доведено, що завчасне проведення підготовчих заходів дозволяє слідчому проводити експериментально-дослідницькі дії досить ефективно, отримуючи при цьому відомості, що доводять причетність військовослужбовців до учинення злочину.

Встановлено, що переважна більшість експериментальних дій (93 %) проводилися за місцем зберігання зброї та бойових припасів (військові склади, воєнізовані частини).

Виокремлено умови проведення слідчого експерименту. З'ясовано чинники, що значно ускладнюють проведення слідчого експерименту. За

даними опитування слідчих, у 34 % випадків процесуальна дія проводилася у конфліктних ситуаціях, зокрема: відмова військовослужбовця від участі в експериментальних діях безпосередньо після прибуття на місце їх проведення – 9 %; надання військовослужбовцем відносно неповних чи неправдивих показань для внесення неточностей у кримінальне провадження – 24 %; спроба військовослужбовця втекти з місця проведення слідчого експерименту – 1 %.

Виявлено тактичні помилки й прорахунки, що допускаються слідчими під час проведення процесуальної дії: відсутність (непідтримання) психологічного контакту з військовослужбовцем – 59 %; відсутність або неналежність умов, максимально наближених до тих, у яких здійснювалося викрадення зброї та бойових припасів – 52 %; проведення експериментальних дій за участю декількох підозрюваних (військовослужбовців) одночасно – 17 %.

Виокремлено основні форми використання спеціальних знань, зокрема: безпосереднє використання слідчим спеціальних знань під час розслідування; залучення спеціаліста до проведення процесуальних дій або НСРД; призначення судових експертиз.

На підставі узагальнення судово-слідчої практики сформульовано перелік судових експертиз, що можуть призначатися у кримінальних провадженнях вказаної категорії, зокрема: балістична (78 %), судово-психіатрична (27 %), дактилоскопічна (45 %), судово-медична (7 %), судово-біологічна експертиза речових доказів (19 %), інші види експертиз (4 %).

Зважаючи на неоднорідність і специфічність об'єктів експертних досліджень у кримінальних провадженнях вказаної категорії, обґрунтовано доцільність проведення комплексних експертних досліджень.

Основні результати розділу опубліковано у працях [127; 129; 131].

ВИСНОВКИ

У дисертації здійснено теоретичне узагальнення й запропоновано нове вирішення наукового завдання, яке полягає у проведенні комплексного аналізу особливостей розслідування незаконного заволодіння зброєю та бойовими припасами, вчиненого військовослужбовцем у складі групи осіб, а також розроблено й обґрунтовано на цій основі рекомендації, спрямовані на його удосконалення. Найсуттєвішими науковими та практичними результатами дослідження є такі:

1. Сформульовано поняття криміналістичної характеристики як інформаційної моделі певної групи суспільно небезпечних діянь, яка включає в себе найбільш вагомі в криміналістичному плані ознаки та кореляційні зв'язки між ними, завдяки яким ефективніше використовуються засоби й методи розслідування кримінальних правопорушень. Система криміналістичної характеристики незаконного заволодіння зброєю та бойовими припасами, вчиненого військовослужбовцем у складі групи осіб, складається з таких елементів: спосіб учинення злочину, предмет злочинного посягання, обстановка злочину, слідова картина, особа злочинця (військовослужбовця).

2. Виокремлено типові способи підготовки, вчинення й приховування незаконного заволодіння зброєю та бойовими припасами. Визначено основні заходи, яких вживають військовослужбовці при підготовці та безпосередньому здійсненні злочину. Серед способів приховування злочину виявлено такі: знищення слідів злочину – 45 %, зникнення з місця події – 92 %, дача неправдивих свідчень у разі виявлення факту незаконного заволодіння зброєю – 76 %, висунення неправдивого алібі – 17 %, відмова від дачі показань – 31 %.

Розкрито специфіку предмета злочинного посягання. Виокремлено предмет злочинного посягання, зокрема: а) зброя (пістолети, револьвери, автомати, карабіни, снайперські гвинтівки, гранатомети) – 78 %; б) бойові

припаси (патрони до нарізної вогнепальної зброї різних калібрів, артилерійські снаряди, міни, гранати, бойові частини ракет і торпед, інші вироби) – 22 %.

3. Окреслено обстановку та слідову картину незаконного заволодіння зброєю та бойовими припасами. З'ясовано типові умови учинення злочину. Виокремлено кореляційні взаємозв'язки між окремими елементами обстановки учинення злочину – часом, місцем та умовами.

На підставі аналізу судово-слідчої практики встановлено, що залежно від часу викрадення зброї і боєприпасів найбільша кількість таких злочинів відбувається удень (з 12 до 18 години), в місцях зберігання означених об'єктів у військових частинах. Визначено умови, що сприяють учиненню досліджуваних кримінальних правопорушень.

Виділено вузлові ділянки, де можуть бути зосереджені сліди злочину, зокрема: а) місця безпосереднього проникнення до місць зберігання зброї та бойових припасів (військовий склад, збройова кімната, чергова частина); б) місця знаходження викрадених об'єктів (місце проживання чи перебування військовослужбовця або його родичів, знайомих); в) тіло або одяг військовослужбовця, якого затримано під час (після) учинення злочину; г) інші об'єкти.

4. Визначено систему криміналістично значимих ознак особи злочинця (військовослужбовця), а також виокремлено структуру злочинного групування, що здійснює незаконне заволодіння зброєю та бойовими припасами.

Виявлено структуру злочинного об'єднання, яке складається з таких структурних одиниць: а) організатор групи; б) особи, які забезпечують збирання інформації про зброю й боєприпаси, умови їх зберігання, засоби охорони; в) безпосередні виконавці незаконного заволодіння зброєю і боєприпасами; г) особи, які забезпечують діяльність й систематичне функціонування злочинного об'єднання; д) особи, що здійснюють реалізацію (збут) викраденого майна.

Встановлено, що до складу групи входило: до 3-х осіб – 42 %, від 4 до 7 осіб – 48 %, від 7 до 10 осіб – 9 %, більше 10 осіб – 1 %.

Доведено, що до структури злочинних груп входять переважно чоловіки, віком від 18 до 25 років, які мають повну загальну середню або базову вищу освіту, неодружені, з яких 29 % – проходили строкову військову службу, 71 % – за контрактом.

5. Сформовано типові слідчі ситуації початкового етапу розслідування досліджуваних правопорушень, зокрема: а) злочинців затримано, вилучено речові докази, наявними є свідки – 2 %; б) встановлено учасників злочинної групи, наявними є свідки й речові докази – 13 %; в) наявний факт викрадення зброї та бойових припасів, злочинців не встановлено, наявна матеріальна доказова інформація, свідки відсутні – 71 %; г) виявлено об'єкти, пристосовані для доставки, зберігання, виготовлення, переробки вогнепальної зброї та боєприпасів, наявними є сліди злочину, злочинців встановлено, але вони переховуються від слідства й суду – 12 %; д) інші ситуації – 2 %.

6. Виокремлено форми взаємодії слідчих і оперативних підрозділів під час розслідування незаконного заволодіння зброєю та бойовими припасами, вчиненого військовослужбовцем у складі групи осіб, зокрема: взаємодія під час реалізації матеріалів ОРД – 17 %; колективне чергування у складі слідчо-оперативної групи – 67 %; консультування – 71 %; спільні організація й планування слідчих (розшукових) дій та НСРД – 23 %; реалізація окремих доручень слідчого – 65 %.

7. Конкретизовано організаційно-тактичні особливості проведення огляду. Охарактеризовано окремі тактичні прийоми, що надають можливість максимально ефективно проводити процесуальну дію, зокрема: правильне встановлення меж огляду; вірне визначення методу пересування на місці злочинної події; всебічне дослідження усіх елементів обстановки злочину. Виокремлено вузлові місця, які підлягають найбільш детальному огляду, зокрема: 1) місця, де знаходилась зброя чи боєприпаси; 2) місця, де були

підходи до місця зберігання зброї (вікна, двері); 3) місця зі слідами проникнення. Визначено найбільш типові тактичні помилки слідчого під час проведення огляду: а) відсутність єдиного керівництва оглядом; б) неповне й поверхневе проведення огляду; в) проведення огляду неповним складом слідчо-оперативно групи; г) відсутність техніко-криміналістичних засобів фіксації й виявлення слідів злочину; д) ігнорування оперативно-розшукової інформації.

Визначено особливості проведення слідчого експерименту. Серед тактичних прийомів, що є найбільш ефективними під час проведення процесуальної дії, виокремлено такі: проведення експериментальних дій та випробувань з кожним військовослужбовцем (членом злочинної групи) окремо – 82 %; встановлення психологічного контакту та його підтримання з усіма учасниками процесуальної дії протягом усього часу її проведення – 93 %; порівняння з реальною обстановкою на місці події дій, які здійснює військовослужбовець, під час проведення дослідницьких дій – 41 %; спостереження за поведінкою осіб, за участю яких проводиться експеримент – 37 %. Визначено ключові тактичні умови слідчого експерименту, зокрема: а) багаторазове проведення пробних дій у відповідних умовах; б) здійснення слідчого експерименту в обстановці, максимально наближеній до тих, у яких здійснювалось незаконне заволодіння зброєю чи боєприпасами; в) максимальне зменшення кількості учасників процесуальної дії.

8. З'ясовано особливості використання спеціальних знань у досліджуваній категорії кримінальних проваджень. Серед основних їх форм виділено такі: а) безпосереднє використання слідчим спеціальних знань при проведенні окремих слідчих (розшукових) дій, зокрема огляду, слідчого експерименту та обшуку; б) призначення судових експертиз; в) залучення відповідних спеціалістів до здійснення окремих процесуальних дій. За досліджуваною категорією кримінальних проваджень найбільш характерними є проведення дактилоскопічної та судово-балістичної експертизи.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Аверьянова Т.В., Белкин Р.С., Корухов Ю.Г., Российская Е.Р. Криминалистика: учебник для вузов / под ред. Засл. деятеля науки РФ, профессора Р.С. Белкина. М.: Изд-во НОРМА (Издательская группа НОРМА-ИНФРА•М), 2000. 990 с.
2. Александров Г.Н. Версия // Социалистическая законность. 1959. № 10. С. 21-28.
3. Аленин Ю.П. О структуре методики расследования преступлений // Юридична освіта і права держава (до 150-річчя юридичн. ін-ту ОДУ): зб. наук. праць. Одеса: Астропринт, 1997. С. 244-250.
4. Аркуша Л.І. Основи методики виявлення і розслідування організованої злочинної діяльності при наявності корумпованих зв'язків: дисс. ... канд. юрид. наук: 12.00.09 / Одеська нац. юрид. академія. Одеса, 2001. 218 с.
5. Ахмедшин Р.Я. Понятие и сущность психолого-криминалистической характеристики личности преступника // Личность преступника и преступная мотивация: сб. статей. Томск: Изд-во НТЛ, 1999.
6. Бажанов М.І. Кримінальне право України: Особлива частина: підручник. К.: Юрінком Інтер, 2005. URL: <http://www.ebk.net.ua/Book/KPravo/06-09/1085.htm>.
7. Баланюк О.В. Підготовка до злочину: поняття та криміналістична класифікація // Актуальні проблеми держави і права. 2006. С. 192-196.
8. Балицький Т.М. Слідчий експеримент в системі слідчих (розшукових) дій у кримінальному провадженні України: дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.09. Ірпінь, 2015. С. 25-26.
9. Бедь В.В. Юридична психологія: навчальний посібник. К.: Каравелла; Львів: Новий світ – 2000, Магнолі плюс, 2003. 376 с.
10. Белкин Р.С. Криминалистика: учебник для вузов. М.: Изд. группа НОРМА-ИНФРА, 1999. 693 с.

11. Белкин Р.С. Криминалистика: учебный словарь-справочник. М.: Юристъ, 1999. 268 с.
12. Белкин Р.С. Курс советской криминалистики. Т. 3. М., 1979.
13. Белкин Р.С., Белкин А.Р. Эксперимент в уголовном судопроизводстве: методологическое пособие. М.: Издательская группа ИНФРА-М-НОРМА, 1997. 160 с.
14. Белый И.Ю. Специально-криминологические меры предупреждения хищения оружия, боеприпасов, взрывчатых веществ и взрывных устройств Вооруженных силах Российской Федерации: дисс. ... канд. юрид. наук / Московский военный институт федеральной пограничной службы РФ. Москва, 2000. 198 с.
15. Бергер В.Є. Балістика судова // Юрид. енциклопедія: в 6 т. К., 1998. Т. 1: А–Г. 412 с.
16. Береза Ю.М. Слідова картина як елемент криміналістичної характеристики незаконного заволодіння військовослужбовцем зброєю, бойовими припасами та вибуховими речовинами // Актуальні проблеми розслідування злочинів в сучасних умовах: матер. Всеукр. наук.-практ. конф. з нагоди святкування 10-річчя факультету підготовки фахівців для підрозділів слідства (Дніпропетровськ, 24 верес. 2015 р.). Дніпропетровськ: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2015. С. 84-86.
17. Бойко Г. А. Проблемы методики расследования незаконного оборота оружия и боеприпасов (по материалам Северо-Кавказского региона): дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09. Краснодар, 2003. 246 с.
18. Большая советская энциклопедия / глав. ред. А.М. Прохоров. М.: Изд-во "Советская энциклопедия", 1971. 639 с.
19. Бондар В.С. Особливості проведення слідчого експерименту при досудовому розслідуванню кримінальних правопорушень, пов'язаних із застосуванням вогнепальної зброї // Часопис Академії адвокатури України. № 20. 2013. С. 1-6.
20. Брич Л. Місце вчинення злочину і його значення у розмежуванні

складів злочинів та відмежуванні їх від складів інших правопорушень // Вісник Львів. нац. ун-ту імені Івана Франка. Серія юрид. 2011. Вип. 52. С. 267–280.

21. Быков В.М. Лидерство в преступных группах // Законность. 1997. № 12. С. 37-40.

22. Валеев М.Х. Криминалистическая характеристика и особенности первоначального этапа расследования вымогательств: дисс. ... канд. юрид. наук. Уфа, 1997.

23. Васильев А.Н. Предмет, система и теоретические основы криминалистики / А.Н. Васильев, Н.П. Яблоков. М., 1984.

24. Васильев А.Н. Проблемы методики расследования отдельных видов преступлений. М.: Изд-во Моск. ун-та, 1978. 72 с.

25. Васильев А.Н. Тактика отдельных следственных действий. М.: Юрид. лит., 1981. 112 с.

26. Вдовин А.Н. Особенности методики расследования и поддержания государственного обвинения по уголовным делам о преступлениях, связанных с незаконным оборотом оружия и боеприпасов (по материалам приграничных регионов Сибирского федерального округа): дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.12. Новосибирск, 2015. 245 с.

27. Веліканов С.В. Класифікація слідчих ситуацій в криміналістичній методиці: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09 / Національна юридична академія України ім. Ярослава Мудрого. Х., 2002.

28. Весельський В.К. Криміналістична характеристика злочинів // Право України. 2001. № 5. Ст. 86-88.

29. Військові злочини: кримінально-правова, криміналістична та кримінологічна характеристика: колективна монографія / за заг. ред. В.М. Стратонова, Є.Л. Стрельцова. Херсон: Видавн. дім «Гельветика», 2015. 340 с.

30. Волобуєв А.Ф. Криміналістична характеристика розкрадань майна у сфері підприємницької діяльності // Вісник Університету внутрішніх справ.

Вип. 2. Харків, 1997. С. 26-37.

31. Волобуєв А.Ф. Наукові основи комплексної методики розслідування корисливих злочинів у сфері підприємництва: дис. ... докт. юрид. наук / Національний університет внутрішніх справ МВС України. Харків, 2001. 419 с.

32. Волчецкая Т.С. Криминалистическая ситуалогия: монография / под ред. проф. Н.П. Яблокова. Калининград, 1997. 248 с.

33. Волчок В.Г. Криминологическая характеристика и профилактика хищений огнестрельного оружия, боеприпасов, взрывчатых веществ и взрывных устройств, совершаемых военнослужащими: дисс. ... канд. юрид. наук / Московская академия МВД России. Москва, 2001. 256 с.

34. Гавло В.К. Теоретические проблемы и практика применения методики расследования отдельных видов преступлений. Томск, 1985. 333 с.

35. Гаврилин Ю.В. Криминалистическая тактика и методика расследования отдельных видов преступлений в определениях и схемах: учебное пособие. М.: Книжный мир, 2004. 332 с.

36. Гапанович Н.Н. Отказ в возбуждении уголовного дела. Мн.: Изд-во БГУ, 1967. 187 с.

37. Герасимов И.Ф. Взаимодействие органов предварительного следствия и дознания при расследовании особо опасных преступлений: автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Свердловск, 1966.

38. Герасимов И.Ф. Криминалистическая идентификация и особенности расследования преступлений в зависимости от места совершения преступных действий // Особенности расследования отдельных видов и групп преступлений: межвуз. сб. научн. тр. Свердловск, 1980.

39. Герасимов И.Ф. Криминалистические характеристики преступлений в структуре частных методик // Криминалистическая характеристика в методике расследования преступлений. Свердловск: УрГУ. 1978. С. 8-10.

40. Глазырин Ф.В. Изучение личности обвиняемого и тактика

следственных действий: учеб. пособие. Свердловск, 1973.

41. Гриб В.Г. Противодействие организованной преступности: учебное пособие для вузов / под ред. А.И. Гурова, В.С. Овчинского. М.: ИНФРА-М, 2001.

42. Грибовський О.В. Взаємодія оперативних і слідчих підрозділів під час виявлення, припинення та розслідування неправомірної вигоди // Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ. 2015. № 1. С. 246-254.

43. Грузкова В.Г. Об объеме специальных знаний судебного эксперта // Актуальные вопросы судебной экспертизы и криминалистики на современном этапе судебно-правовой реформы: сб. науч.- практ. материалов (к 75-летию основания Харьк. НИИСЭ им. Засл. проф. Н.С. Бокариуса). Х.: Право, 1998. С. 37-38.

44. Гурковський В.І. Організаційно-правові питання взаємодії органів державної влади у сфері національної інформаційної безпеки: дис. ... канд. наук з держ. управління: спец. 25.00.02 «Механізми державного управління». К., 2004. 205 с.

45. Дердюк Б.М. Співвідношення огляду з іншими слідчими (розшуковими) діями // Прикарпатський юридичний вісник. 2015. Випуск 2 (8). С. 173-176.

46. Дикунов А.И. Криминалистический анализ следовой картины расследуемого события с признаками преступления: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09. М., 2005. 186 с.

47. Драпкин Л.Я. Предмет доказывания и криминалистические характеристики преступлений // Межвуз. сб. науч. Трудов. Свердловск, 1978. Вып. 69. С. 17.

48. Дубинский А.Я. Організація і діяльність слідчо-оперативної групи / А.Я. Дубинский, Ю.І. Шостак. Київ: КВШ МВС СРСР, 1981. 49 с.

49. Духно Н.А. Расследование экологических преступлений: лекция / Н.А. Духно, Ю.Г. Корухов. М.: Юрид. ин-т МИИТа, 2001.

50. Еникеев М.И. Следственные действия: психология, тактика, технология / М.И. Еникеев, В.А. Образцов, В.Е. Эминов. М.: Проспект, 2011. 216 с.
51. Ермолович В.Ф. Криминалистическая характеристика преступлений. Мн., 2001.
52. Ефименко В.В. Расследование хищений огнестрельного оружия, боеприпасов, взрывчатых веществ и взрывных устройств (по материалам следственно-прокурорской практики военной прокуратуры Дальневосточного военного округа): дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09. Владивосток, 2002. 192 с.
53. Єфремов С. Організована злочинна діяльність як кримінально-правова проблема // Прокуратура, людина, держава. 2005. № 12 (54). С. 75-80.
54. Жабокрицький С.В. Судова психіатрія: навч. посібник / С.В. Жабокрицький, А.П. Чуприков. К.: МАУП, 2004. 176 с.
55. Жбанков В.А. Человек как носитель криминалистически значимой информации. Москва: УМЦ при ГУК МВД РФ, 1993. 149 с.
56. Жордания И.Ш. Психолого-правовая структура способа совершения преступления. Тбилиси: Изд-во «Сабчота Сакартвело», 1977. 233 с.
57. Журавель В.А. Криміналістичні методики: сучасні наукові концепції. Харків: Вид. агенція «Апостіль», 2012. 304 с.
58. Заброда Д.Г. Правові та організаційні основи діяльності патрульної служби МВС України: навч. посіб. / Д.Г. Заброда, Ю.В. Сіроштан. Дніпропетровськ: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2008. 148 с.
59. Зав'ялов С.М. Спосіб вчинення злочину: сучасні проблеми вивчення та використання у боротьбі зі злочинністю: автореф. дис. ... канд. юрид. наук (12.00.09). Київ, 2005. 20 с.
60. Задоян А.А. Уголовная ответственность военнослужащих за хищение и вымогательство огнестрельного оружия, боеприпасов, взрывчатых

веществ и взрывных устройств: дисс. ... канд. юрид. наук / Московский военный ин-т федеральной пограничной службы РФ. Москва, 2002. 219 с.

61. Заець Д.Д. Загальні правила підготовки і прийоми проведення перевірки показань на місці в умовах типових слідчих ситуацій // Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ ім. Е.О. Дідоренка. 2008. № 2. С. 211-223.

62. Зайцева Е.В. Уголовно-правовые средства противодействия незаконному обороту оружия и его применению при совершении преступлений: автореф. дисс. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.08 «Уголовное право, криминология, уголовно-исполнительное право». Омск, 2014. 22 с.

63. Зарубенко О. Співвідношення огляду з іншими процесуальними діями за КПК України // Закон и жизнь. 2013. № 3. С. 45-48.

64. Зуев Е.И. Совершенствование использования специальных познаний следственными аппаратами органов внутренних дел // Повышение эффективности использования криминалистических методов и средств расследования преступлений: труды Акад. МВД СССР. М., 1985. С. 65-78.

65. Зуйков Г.Г. Криминологическое учение о способе совершения преступления: автореф. дисс. ... д-ра юрид. наук. М., 1970. 41 с.

66. Иванчишин И.И. Особенности проведения следственного эксперимента при расследовании преступлений, совершенных организованными преступными группировками // Право и политика. 2015. № 2. С. 142-144.

67. Ищенко Е.П. Криминалистика: курс лекций. М.: Юридическая фирма «КОНТРАКТ»; АСТ-МОСКВА, 2007. 416 с.

68. Ищенко П.П. Специалист в следственных действиях (уголовно-процессуальные и криминалистич. аспекты). М.: Юрид. лит., 1990. 159 с.

69. Ищенко А. Проблема слідчих ситуацій, як складова навчального курсу криміналістики / А. Ищенко, Г. Щербаков // Вісник Одеського інституту внутрішніх справ. 2003. № 2. С. 57–63.

70. Ищенко А.В. Фундаментальні та прикладні криміналістичні

категорії // Актуальні проблеми розкриття та розслідування злочинів у сучасних умовах: міжнародна науково-практична конференція 5 листопада 2010 р., м. Запоріжжя: матеріали у 3 част. Запоріжжя, 2010. Ч. 1. С. 180-182.

71. Капустина И.В. Первоначальный этап расследования хищений огнестрельного оружия, боеприпасов, взрывчатых веществ и взрывных устройств: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09. СПб., 1999. 227 с.

72. Карпенко М.І. Злочини проти встановленого порядку несення військової служби (військові злочини): наук.-метод. посіб. / М.І. Карпенко; за заг. ред. В.К. Матвійчука. Х.: Право, 2016. 316 с.

73. Карпенко М.І. Окрема методика розслідування злочинів, передбачених ст. 410 Кримінального Кодексу України // Юридична наука. 2014. № 1. С. 78-91.

74. Карпов Н.С. Криміналістична характеристика торгівлі людьми // Університетські наукові записки. 2005. № 3 (15). С. 268-273.

75. Карпов Н.С., Євдокіменко С.В. Злочинна діяльність / наук. вид. за ред. В.П. Бахіна. К., 2001.

76. Качковський М.С. Особливості огляду місця події під час розслідування умисного введення в обіг на ринку України небезпечної продукції // Ученые записки Таврического национального университета им. В.И. Вернадского. Серия «Юридические науки». Том 27 (66). 2014. № 2. С. 136-142.

77. Качковський М.С. Типові слідчі ситуації початкового етапу розслідування умисного введення в обіг на ринку України небезпечної продукції. URL: <http://www.pravoznavec.com.ua/period/article/40748/%C4>.

78. Кірпач І.С. Завдання слідчих (розшукових) дій у кримінальному провадженні // Митна справа. 2013. № 3 (87). Ч. 2, кн. 1. С. 233-234.

79. Ковалев А.Г. Психологические основы исправления правонарушителей. М.: Юрид. лит., 1968. С. 49-51.

80. Ковальова Н.Г. Особливості тактики слідчого експерименту під час розслідування самовільного зайняття земельної ділянки та самовільного

будівництва // Вісник ХНУВС. 2014. № 2 (65). С. 74-80.

81. Ковальова О.В. Науково-технічні засоби розшукової роботи слідчого // Правове регулювання суспільних відносин в умовах демократизації Української держави: матеріали III Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 2013 р.). К.: НТТУ «КПІ», 2013. С. 193–194.

82. Когутич І.І. Типові ситуації початкового етапу розслідування вбивств та обумовлені ними алгоритми дій слідчого // Вісник Чернівецького факультету Національного університету «Одеська юридична академія». 2013. № 1. С. 233-247.

83. Колесниченко А.Н. Общие положения методики расследования отдельных видов преступлений: текст лекции. Харьков: Харьк. юрид. ин-т, 1976.

84. Колесниченко А.Н., Коновалова В.Е. Криминалистическая характеристика преступлений: учеб. пособие. Харьков: Юрид. ин-т, 1985. 93 с.

85. Колмаков В.П. Следственный осмотр. М.: Юрид. лит., 1969. 196 с.

86. Колмаков В.П. Тактика производства следственного осмотра и следственного эксперимента. Харьков, 1956. 48 с.

87. Коновалова В.О., Шепітько В.Ю. Юридична психологія: академічний курс. 2009. № 1. С. 357–361.

88. Коршик М.Г. Изучение личности обвиняемого на предварительном следствии / М.Г. Коршик, С.С. Степичев. М.: Юрид. лит., 1969. 20 с.

89. Кофанов А.В., Кобилянський О.Л., Кузьмічев Я.В. Криміналістика: питання і відповіді: навч. посібник. К.: Центр навчальної літератури, 2011. 280 с.

90. Крамаренко В.П. Организационно-тактические ошибки в структуре следственного действия // Теорія та практика судової експертизи і криміналістики: зб. наук. пр. Х., 2007. Вип. 7. С. 32–34.

91. Криминалистика / под. ред. Н.П. Яблокова и В.Я. Колдина. М.:

МГУ, 1990. 463 с.

92. Криминалистика: учеб. для вузов / под ред. Р.С. Белкина. М.: Изд. группа НОРМА-ИНФРА М, 2001. 998 с.

93. Криминалистика: учебник / под ред. Ю.Г. Корухова, В.Г. Коломацького. М.: Академия МВД СССР, 1984. 458 с.

94. Криминалистика: учебник для ВУЗов / отв. ред. проф. Н.П. Яблоков. М.: Изд-во БЕК, 1997. 704 с.

95. Криминалистика: учебник для вузов / под ред. Р.С. Белкина. М.: Издательство НОРМА, 2000. 990 с.

96. Криминалистика: учебник для вузов МВД России. Т. 2. Техника, тактика, организация и методика расследования преступлений / под ред. Р.С. Белкина, В.Г. Коломацкого, А.Г. Филиппова. Волгоград, ВСШ МВД России, 1994. 330 с.

97. Криминология / под ред. проф. Н.Ф. Кузнецовой, проф. Г.М. Миньковского. М.: Изд-во МГУ, 1994. 566 с.

98. Криміналістика: навч. посіб. / Р.І. Благута, Р.І. Сибірна, В.М. Бараняк та ін.; за заг. ред. Є.В. Пряхіна. К.: Атіка, 2012. 496 с.

99. Криміналістика: підруч. для студентів юрид. спец, вищих закладів освіти / В.М. Глібко, А.Л. Дудніков, В.А. Журавель та ін.; за ред. В.Ю. Шепітька. К.: Видавничий Дім «Ін Юре», 2001. 684 с.

100. Криміналістика: підручник / В.Ю. Шепітько, В.О. Коновалова, В.А. Журавель та ін. Х.: Право, 2008. 464 с.

101. Криміналістична профілактика економічних злочинів: наук.-практ. посіб. / С.В. Веліканов, А.Ф. Волобуєв, В.А. Журавель та ін.; за ред. В.А. Журавля. Х.: Харків юридичний, 2006. 236 с.

102. Кримінальне право України. Загальна частина: навчальний посібник / І.І. Митрофанов. Кременчук: Видавець «ПП Шербатих О.В.», 2009. 646 с.

103. Кримінальний кодекс України: науково-практичний коментар / Ю.В. Баулін, В.І. Борисов, С.Б. Гаврик та ін.; за заг. ред. В.В. Сташиса,

В.Я. Тація. К.: Концерн “Видавничий Дім “Ін Юре”, 2003. 1196 с.

104. Кримінальний-процесуальний кодекс України: № 4651-VI станом на 02.02.2014 // Відомості Верховної Ради України (ВВР). 2013. № 9-10, № 11-12, № 13. Ст. 88.

105. Кубарев І.В. Поняття взаємодії слідчого та оперативних підрозділів при розслідуванні злочинів // Наук. вісн. Дніпропетров. держ. ун-ту внутр. справ. 2010. № 2. С. 181–185.

106. Кудрявцев В.Н. Способ совершения преступления и его уголовно-правовое значение // Сов. государство и право. 1957. № 8. С. 60-69.

107. Кузьмічов В.С. Криміналістика: навч. посіб. / за заг. ред. В.Г. Гончаренка та Є.М. Моїсєєва. К.: Юрінком Інтер, 2001. 368 с.

108. Кучерук С.А. Тактика и взаимодействие органов следствия и дознания при раскрытии и расследовании преступлений в особо сложных условиях: дисс. ... канд. юрид. наук: 12.00.09. Краснодар, 2002. 218 с.

109. Лавров В.П. Исходные следственные ситуации и криминалистические методы их разрешения: сб. науч. тр. / отв. ред. В.П. Лавров. М.: ВЮЗШ, 1991. 152 с.

110. Лавров В.П. Криминалистическое обеспечение расследования как задача криминалистической тактики и методики расследования отдельных видов преступлений: рукопись лекции, прочтенной в Московском университете МВД России. М., 2004.

111. Лившиц Е.М. Тактика следственных действий / Е.М. Лившиц, Р.С. Белкин. М., 1997.

112. Лисенко В.В. Криміналістичне забезпечення діяльності податкової міліції (Теорія та практика): монографія. К.: Логос, 2004. 324 с.

113. Лисиченко В.К., Циркаль В.В. Использование специальных знаний в следственной и судебной практике: учеб. пособие. К.: КГУ, 1987. 100 с.

114. Личность преступника (уголовно-правовое и криминологическое исследование) / под ред. Б.С. Волкова. Казань: Изд-во Казан. ун-та, 1972. 187 с.

115. Лобанов А.И. Криминологическая характеристика и предупреждение хищений огнестрельного оружия, боеприпасов, взрывчатых веществ и взрывных устройств, совершаемых военнослужащими Внутренних войск МВД России: дисс. канд. юрид. наук / Московский университет МВД России. Москва, 2003. 176 с.

116. Лобойко Л.М. Актуальні проблеми визначення підстав і моменту початку досудового розслідування // Вісник кримінального судочинства. 2015. № 1. С. 87-92, с. 172-174.

117. Логінова В.В. Поняття та значення особи злочинця в методиці розслідування тілесних ушкоджень // Актуальні проблеми розкриття та розслідування злочинів у сучасних умовах: матер. Міжнар. наук.-практ. конф. (Запоріжжя, 5 листоп. 2010 р.). у 2-х ч. Ч. 1. Запоріжжя: ЗЮІ ДДУВС, 2010. С. 115-118.

118. Лук'янчиков Є.Д. Слідчий огляд: поняття та види / Є.Д. Лук'янчиков, Б.Є. Лук'янчиков // Юридичний часопис НАВС. 2013. № 1. С. 264–269.

119. Лукашевич В.Г. Тактика общения следователя с участниками отдельных следственных действий (допрос, очная ставка, предъявление для опознания, проверка показаний на месте): учеб. пособие. К.: НИ и РИО КВШ МВД СССР, 1989. 148 с.

120. Лунгу В.И. Первоначальный этап расследования преступлений: (процессуальный и организационный аспекты): автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09. К., 1991. 25 с.

121. Ляш А.О. Проблеми взаємодії слідчого з оперативними підрозділами органів внутрішніх справ у сучасних умовах: матеріали наук.-практ. конф. «Використання сучасних досягнень науки і практики у підвищенні ефективності боротьби зі злочинністю». К.: Національна академія внутрішніх справ України, 2000. С. 123–127.

122. Малюга В.М. Взаємодія слідчого з оперативними підрозділами та іншими суб'єктами в системі методики розслідування злочинів: дис. ... канд.

юрид. наук: 12.00.09 / Малюга Володимир Михайлович. Львів, 2016. 289 с.

123. Малярова В.О. Криміналістична методика: питання співвідношення криміналістичної характеристики з іншими // Науковий вісник Ужгородського національного університету. 2015. Серія Право. Випуск 35. Частина I. Том 3. С. 111-113.

124. Малярова В.О. Тактико-криміналістичні та процесуальні основи пошуку та затримання злочинця: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09 / Нац. ун-т внутр. справ. Харків, 2005. 262 с.

125. Марков М.М. Взаємодія оперативних та слідчих підрозділів при проведенні негласних слідчих (розшукових) дій // Актуальні питання організації та розвитку наукової, науково-технічної й науково-педагогічної діяльності в Україні: збірник тез за матеріалами Всеукр. наук.- практ. інтер.-конф. (м. Київ, 30 серп. 2016 р.). К.: ДНДІ МВС України, 2016. С. 106-108.

126. Матусовский Г.А. Экономические преступления: криминалистический анализ. Харьков: Консум, 1999. 480 с.

127. Махов В.Н. Использование знаний сведущих лиц при расследовании преступлений: монография. М.: Изд-во РУДН, 2000. 296 с.

128. Мельниченко С.П. Криміналістична характеристика способів незаконного переміщення вогнепальної зброї // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Юридичні науки». 2016. Том 3. Випуск № 2. С. 90-93.

129. Мельниченко С.П. Криміналістична характеристика та особливості розслідування незаконного переміщення вогнепальної зброї: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09 / ДДУВС. Дніпро, 2016. 223 с.

130. Методика розслідування окремих видів злочинів, підслідних органам внутрішніх справ: навч. посібник / О.В. Батюк, Р.І. Благута, О.М. Гумін та ін.; за заг. ред. Є.В. Пряхіна. Львів: ЛьвДУВС, 2011. 324 с.

131. Мешкова В.С. Криминалистическая характеристика организованной преступности и ее субъектов: учебно-практическое пособие. Калининград: Калининградский ЮИ МВД России, 1997.

132. Міжнародна поліцейська енциклопедія: у 8 т. / відп. ред.: В.В. Черней, В.Я. Тацій, Ю.С. Шемшученко, Ю.І. Римар-пенко. К.: Атіка, 2003. Т. 8: Інформаційно-аналітична, освітня та наукова діяльність, психологічні засади поліцейської служби, міжнародне співробітництво. 2010. 1132 с.

133. Мінка П.Я. Тактика розслідування злочинів, учинених організованими групами та злочинними організаціями: навч. посібник / П.Я. Мінка, К.О. Чаплинський. Дніпропетровськ: Дніпроп. гуманітарн. ун-тет, 2007. 176 с.

134. Мышков Я. Е. Назначение и производство экспертиз при расследовании взяточничества // Актуальні проблеми криміналістики: матер. міжнар. наук.-практ. конф. (25-26 вер. 2003 р.). Харків, 2003. С. 164-166.

135. Нагаев В.В. Основы судебно-психологической экспертизы. М.: Закон и право, 2000. 333 с.

136. Негребецький В.В. Перевірка показань підозрюваного на місці: тактика і психологія: дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.09 «Кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза» / Нац. юрид. академія України ім. Ярослава Мудрого. Х., 2005. 197 с.

137. Никифорчук Д.Й. Проблемні питання взаємодії в розкритті злочинів // Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика): науково-практичний журнал. К., 2002. № 2. С. 151-154.

138. Новак Я.В. Сучасний стан та перспективи розвитку криміналістичного дослідження вогнепальної зброї: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.09 «Кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза» / Ярослав Віталійович Новак. К., 2007. 20 с.

139. Огляд місця події: виявлення та вилучення об'єктів біологічного походження: методичні рекомендації / Міністерство внутрішніх справ України, Державний науково-дослідний експертно-криміналістичний центр; авт.-упоряд.: С.І. Перлін, С.О. Шевцов, Н.М. Косміна, В.В. Іонова. Х.: ФОП Чальцев О. В., 2009. 100 с.

140. Осмотр места происшествия: справочник следователя / рук. авт. кол. А.А. Леви. М.: Юрид. лит., 1979.

141. Основи судової експертизи: навчальний посібник для фахівців, які мають намір отримати або підтвердити кваліфікацію судового експерта / авт.-уклад.: Л.М. Головченко, А.І. Лозовий, Е.Б. Сімакова-Єфремян та ін. Х.: Право, 2016. 928 с.

142. Павликов С.Г. Криминалистическая характеристика и первоначальный этап расследования незаконного оборота оружия, боеприпасов, взрывчатых веществ и взрывных устройств: дисс. ... канд. юрид. наук; спец. 12.00.09 «Уголовный процесс; криминалистика и судебная экспертиза; оперативно-розыскная деятельность»; Моск. гос. ун-т им. М.В. Ломоносова. М., 2000. 195 с. URL: <http://www.dissercat.com/content/kriminalisticheskaya-kharakteristika-ipervonachalniyi-etap-rassledovaniya-nezakonno-go-oborot#ixzz2pVzoX3QD>.

143. Павликов С. Г. Криминалистическая характеристика и первоначальный этап расследования незаконного оборота оружия, боеприпасов, взрывчатых веществ и взрывных устройств: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09 / Павликов Сергей Герасимович. М., 2000. 195 с.

144. Пиріг І.В. Теорія і практика використання спеціальних знань при розслідуванні розкрадань вантажів на залізничному транспорті: дис. ... канд. юрид. наук.: спец. 12.00.09 «Кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза» / Ігор Володимирович Пиріг. К., 2006. 205 с.

145. Погорецький М.А. Докази у кримінальному процесі: проблемні питання // Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». 2011. № 1 (3). С. 1–53.

146. Поливанюк В.Д. Тактичні особливості проведення огляду місця події при розслідуванні злочинів, вчинених у банківській системі України з використанням сучасних інформаційних технологій // Вісник Запорізького національного університету. 2011. № 1. С. 243-248.

147. Попов В.П. Осмотр места происшествия / под ред. В.А. Хвана.

Алма-Ата: Казгосиздат, 1957. 68 с.

148. Попова О.А. Уголовно-процессуальные и организационно-тактические ошибки на стадии предварительного следствия и пути их предотвращения и устранения: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09 / Волгоград. акад. Волгоград, 2006. 280 с.

149. Про затвердження Інструкції про порядок залучення працівників органів досудового розслідування поліції та Експертної служби Міністерства внутрішніх справ України як спеціалістів для участі в проведенні огляду місця події: наказ Міністерства внутрішніх справ України від 3 листопада 2015 року № 1339. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z1392-15>.

150. Про судову практику в справах про викрадення та інше незаконне поводження зі зброєю, бойовими припасами, вибуховими речовинами, вибуховими пристроями чи радіоактивними матеріалами: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 26.04.2002 р. № 3 // Постанови Пленуму Верховного Суду України в кримінальних справах / упоряд. В.В. Рожнова, А.С. Сизоненко, Л.Д. Удалова. К.: ПАЛИВОДА А.В., 2010. 456 с.

151. Рагулин И. Ю. Организационные аспекты методики расследования незаконного оборота оружия и боеприпасов: дис. ... кандидата юрид. наук: 12.00.12 / Рагулин Игорь Юркевич. Краснодар, 2016. 269 с.

152. Радаев В.В. Криминалистическая характеристика преступлений и ее использование в следственной практике: лекция. Волгоград: ВСШ МВД СССР, 1987. 24 с.

153. Расследование отдельных видов преступлений: учебное пособие под ред. В.И. Комиссарова. Саратов: Изд-во Саратовской гос. акад. права, 2003. 232 с.

154. Ревака В.М. Форми використання спеціальних пізнань в досудовому провадженні: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09 / Ревака Віктор Миколайович; Національна юридична академія України ім. Ярослава Мудрого. Х., 2006. 206 с.

155. Рубан А.С. Следовательный эксперимент: теория и практика: автореф. дисс. ... канд. юрид. наук: 12.00.09 / Александр Сергеевич Рубан. Владимир, 2009. 26 с.
156. Салтевский М.В. Тактические основы организации и производства следственных действий и получение информации от вещей: специализированный курс криминалистики: учебник / отв. ред. М.В. Салтевский. К.: НИИРИО КВШ МВД СССР, 1987. 344 с.
157. Салтевський М.В. Криміналістика (у сучасному викладі): підручник. К.: Кондор, 2005. 588 с.
158. Селиванов Н.А. Криминалистическая характеристика преступлений и следственные ситуации в методике расследования // Соц. законность. 1977. № 2. С. 56-57.
159. Селиванов Н.А. Советская криминалистика: система понятий. М.: Юрид. лит., 1982. 152 с.
160. Семаков Г.С. Криміналістика: курс лекцій. МАУП, 2001. 206 с.
161. Сенчик Н.А. Криминалистическая характеристика преступлений // Криминалистика и судебная экспертиза. К., 1983. Вып. 26. С. 26-31.
162. Синчук В.Л. Кореляційні залежності між елементами криміналістичної характеристики та їх використання у методиці розслідування вбивств: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09 / Василь Людвигович Синчук. Х., 2004.
163. Скулиш Є. Негласні слідчі (розшукові) дії за кримінально-процесуальним законодавством України // Вісник Національної академії прокуратури України. 2012. № 2. С. 15-23.
164. Слідчі (розшукові) дії: навч. посібник / О.В. Авраменко, Р.І. Благута, Ю.В. Гуцуляк та ін.; за заг. ред. Р.І. Благути, Є.В. Пряхіна. Львів: ЛьвДУВС, 2014. 416 с.
165. Сова Ф.П. Криминалистическая техника. Методические указания и практикум. М., 1965. 118 с.
166. Советская криминалистика. Методика расследования отдельных

видов преступлений / В.К. Лисиченко, В.И. Гончаренко, М.В. Салтевский. К.: Вища шкла. Головное изд-во, 1988.

167. Солоницкая Э.В. Криминологическая характеристика незаконного оборота оружия и меры борьбы с ним: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08. Ростов-на-Дону: Ростовский юрид. ин-т, 2004. 185 с.

168. Сорока С.О. Взаємодія слідчого із співробітниками інших підрозділів під час досудового розслідування / С.О. Сорока, Г.С. Римарчук // Вісник Національного університету "Львівська політехніка". Юридичні науки. 2015. № 825. С. 347-354. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vnulpurn_2015_825_59.

169. Справа № 154/376/15-к, Архів Володимир-Волинський міський суд Волинської обл., 2015 р.

170. Справа № 183/7918/15, Архів Новомосковського міськрайонного суду Дніпропетровської обл., 2016 р.

171. Справа № 221/517/16-к, Архів Волноваського районного суду Донецької обл., 2016 р.

172. Справа № 520/6861/15-к, Архів Київського районного суду м. Одеси, 2015 р.

173. Справа № 521/6348/14-к, Архів Малиновського районного суду м. Одеси, 2014 р.

174. Справа № 610/1393/18, Архів Балаклійського районного суду Харківської обл., 2018 р.

175. Справа № 734/1114/14, Архів Козелецького районного суду Чернігівської обл., 2014 р.

176. Старушкевич А.В. Криміналістична характеристика злочинів: навч. посіб. К.: НВТ «Правник» НАВСУ, 1997. 42 с.

177. Степанов В.В. Современные проблемы осмотра места происшествия // Сборник материалов Международной научно-практической конференции «Влияние идей И. Н. Якимова на развитие современной криминалистики», посвященной 130-летию со дня рождения И. Н. Якимова.

М., 2014. С. 86–91.

178. Степанюк Р.Л. Ситуаційний підхід у формуванні методик розслідування злочинів, вчинених у бюджетній сфері України // Право і безпека. 2013. № 3 (50). С. 110–115.

179. Степанюк Р.Л. Сутність і практичне значення криміналістичної характеристики злочинів // Порівняльно-аналітичне право. 2014. № 5. С. 398-400.

180. Степанюк Р.Л. Структура окремих криміналістичних методик розслідування злочинів // Право і Безпека. 2011. № 4 (41). С. 154-158.

181. Талалаев В.А. Криминалистическое обеспечение расследования хищений огнестрельного оружия, боеприпасов или взрывчатых веществ, совершенных военнослужащими: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.09 «Уголовный процесс, криминалистика; оперативно-розыскная деятельность». Минск, 2012. 26 с.

182. Тарарухин С.А. Преступное поведение. Социальные и психологические черты. М.: Юрид. лит., 1974. 222 с.

183. Тарасенко О.С. Розслідування незаконного поводження з вогнепальною зброєю, що вчиняється злочинними об'єднаннями: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12. 00. 09 / Національна академія внутрішніх справ. Київ, 2017. 283 с.

184. Тарасенко О.С. Елементи криміналістичної характеристики незаконного поводження з вогнепальною зброєю, що вчиняється злочинними об'єднаннями // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право», 2016. Вип. № 41. Т. 3. С. 84-89.

185. Тарасенко О.С. Особливості тактики огляду під час розслідування незаконного поводження з вогнепальною зброєю, що вчиняється злочинними об'єднаннями // Актуальні питання протидії злочинності в сучасних умовах: реалізації, тенденції, перспективи: матеріали Міжнарод. наук.-практ. конф. (Дніпро, 30 черв. 2017). Дніпро, 2017. С. 54-55.

186. Тарасенко О.С. Розслідування незаконного поводження з

вогнепальною зброєю, що вчиняється злочинними об'єднаннями: дис. ... к.ю.н. Київ: Національна академія внутрішніх справ, 2017. 283 с.

187. Тесленко Е.С. Криминалистическое обеспечение предварительного расследования незаконного оборота боеприпасов и взрывчатых веществ периода Великой Отечественной войны: дисс. ... канд. юрид. наук; спец. 12.00.09 «Уголовный процесс; криминалистика и судебная экспертиза; оперативно-розыскная деятельность» / Краснодарск. ун-т МВД РФ. Краснодар, 2011. 21 с. URL: <http://lawtheses.com/kriminalisticheskoe-obespechenie-predvaritel'nogo-rassledovaniya-nezakonnogo-oborota-boepripasovi-vzryvchatyh-veschestv-p#ixzz2pifGW1Uk>.

188. Техника, тактика, организация и методика расследования преступлений / под ред. Р.С. Белкина, В.Г. Коломацкого, А.Г. Филиппова. Волгоград: ВСШ МВС России, 1994. 559 с.

189. Тихий В.П. Ответственность за хищение огнестрельного оружия, боевых припасов и взрывчатых веществ по советскому уголовному праву. Х.: Вища школа, Изд-во при Харьк. ун-те, 1976. 73 с.

190. Тіщенко В.В. Концептуальні основи розслідування корисливо-насильницьких злочинів: автореф. дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.09 / Національна юридична академія України імені Ярослава Мудрого. Х., 2003. 34 с.

191. Тіщенко В.В. Криміналістичні технології в теорії і практиці розслідування // Актуальні проблеми держави і права: зб. наук. праць. Вип. 44. Одеса: Юридична література, 2008. С. 18-24.

192. Тіщенко В.В. Теоретичні і практичні основи методики розслідування злочинів: монографія. Одеса: Фенікс, 2007. 260 с.

193. Топчій В.В. Взаємодія органів досудового слідства з оперативними підрозділами у розкритті та розслідуванні злочинів // Взаємодія оперативних підрозділів з іншими суб'єктами протидії злочинам: зб. матеріалів круглого столу (Київ, 12 груд. 2012 р.). К.: ФОП Кандиба, 2012. С. 49–53.

194. Тюрин Н.С. Формы оперативно-розыскной и следственной деятельности // Правовые проблемы укрепления российской государственности. Ч. 10: Проблемы уголовного процесса в свете нового Уголовно-процессуального кодекса Российской Федерации: сб. ст. / под ред. Ю.К. Якимовича. Томск: Изд-во Томс. ун-та, 2002.

195. Узунова О.В. Проблеми прийомів аналізу отриманої з місця події інформації та огрунтування припущень стосовно особи злочинця / Узунова О.В., Калюга К.В. URL: <http://bo0k.net/index.php?bid=18860&chapter=1&p=achapter>.

196. Филиппов А.Г. Криминалистика: учебник / А.Г. Филиппов, А.Ф. Вольнский. М.: Издательство «Спарк», 1998. 543 с.

197. Фролов О.В. Суб'єкти застосування спеціальних знань у кримінальному провадженні на стадії досудового розслідування // Часопис Академії адвокатури України. 2014. № 4 (25). С. 77-83.

198. Хижняк Є.С. Типові слідчі ситуації при розслідуванні статевих злочинів // Південноукраїнський правничий часопис. 2012. № 4. С. 197–199.

199. Хилобок М.П. Следственный осмотр // Криминалистика: учебник / под ред. Б.А. Викторова и Р.С. Белкина. М.: Юрид. лит., 1976.

200. Царегородцев А.М. Ответственность организаторов преступлений. Омск: Омская высшая школа МВД СССР, 1978.

201. Чаплинская Ю.А. Организация проведения следственного эксперимента // Журнал научных публикаций аспирантов и докторантов. Курск, 2014. № 2. С. 54-56.

202. Чаплинская Ю.А. Проблемні питання слідчого експеримента // Право і суспільство. 2014. № 1. С. 251.

203. Чаплинский К.О. Організаційно-тактичні основи проведення слідчого огляду // Криміналістичний вісник. 2011. № 1 (15). С. 22-29.

204. Чаплинский К.О. Організаційно-тактичні основи слідчого експерименту // Право і суспільство: зб. наук. праць. 2010. № 6 (44). С. 233–237.

205. Чаплинський К.О. Організація і тактика слідчих дій та оперативно-розшукових заходів при розслідуванні злочинів, вчинених організованими злочинними угрупованнями: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09 / НАВСУ. К., 2003. 16 с.

206. Чаплинський К.О. Тактичне забезпечення проведення слідчих дій: монограф. Дніпропетровськ: Дніпроп. держ. ун-тет внутр. справ; Ліра ЛТД, 2010. 560 с.

207. Чаплинський К.О. Тактичне забезпечення проведення слідчих дій: монографія. Дніпропетровськ: Дніпр. держ. ун-т внут. справ; Ліра ЛТД, 2011. 496 с.

208. Чаплинський К.О. Тактичне забезпечення розслідування діяльності злочинних угруповань: монограф. Дніпропетровськ: Дніпроп. держ. ун-тет внутр. справ; Ліра ЛТД, 2010. 304 с.

209. Чаплинський К.О. Тактика використання спеціальних знань у системі тактичного забезпечення досудового розслідування // Навчальний вісник ДДУВС. Спец. випуск. № 57. 2011. С. 232-238.

210. Чаплинський К.О., Мінка П.Я. Розслідування злочинів, вчинених злочинними угрупованнями: навчальний посібник. Дніпропетровськ: Видавництво «Свідлер А.Л.», 2009. 225 с.

211. Чельшева О.В. Механизм преступления и криминалистическая характеристика // Вестник криминалистики. М.: Спарк, 2004. № 2. С. 11-17.

212. Чернецький О.К. Підготовка до проведення слідчого експерименту // Ученые записки Таврического национального университета им. В.И. Вернадского. Серия «Юридические науки». 2011. Том 24 (63). № 1. С. 345–350.

213. Чернявський С.С. Методика розслідування злочинів у сфері банківського кредитування: дис. ... кандидата юридичних наук. Київ, 2001. 240 с.

214. Чернявський С.С. Теоретичні та практичні основи методики розслідування фінансового шахрайства: дис. ... д-ра юрид. наук: спец.

12.00.09. К., 2010. 610 с.

215. Шаповалова В.С. Поняття, співвідношення та класифікація кримінальної зброї (криміналістичний аспект): дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09 «Кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність». Кривий Ріг, 2015. 267 с.

216. Шейфер С.А. О познавательной сущности и пределах применения проверки показаний на месте // Вопросы борьбы с преступностью. Москва, 1978. № 28. С. 116-133.

217. Шепітько В.Ю. Довідник слідчого. К.: Видавничий Дім «Ін Юре», 2001. 208 с.

218. Шепітько В.Ю. Криміналістична тактика (системно-структурний аналіз): монографія. Харків: Харків юридичний, 2007. 432 с.

219. Шершньова В.О. Типові слідчі ситуації і програма дій слідчого на початковому етапі розслідування податкових злочинів // Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика). № 21. 2009. С. 141-148.

220. Шиканов В.И. Использование специальных познаний при расследовании убийств: учеб. пособие. Иркутск: Изд-во Иркут. гос. ун-та, 1976. 92 с.

221. Шмонин А.В. Методика расследования преступлений: учеб. пособие. М.: ЗАО Юстицинформ, 2006. 464 с.

222. Шумило М.Є. Основні напрями реформування досудового провадження в новому КПК України // Досудове розслідування: актуальні проблеми та шляхи їх вирішення: матеріали постійно діючого наук.-практ. семінару. Вип. 2. Хар-ків: Оберіг, 2010. С. 269–276.

223. Щеголева М.В. Противодействие расследованию незаконного оборота оружия и криминалистические методы его преодоления: дисс. ... канд. юрид. наук; спец. 12.00.09 «Уголовный процесс; криминалистика и судебная экспертиза; оперативно-розыскная деятельность»; Московский юридический институт МВД Российской Федерации. М., 2001. 190 с. URL:

<http://www.dissercat.com/content/protivodeistvie-rassledovaniyu-nezakonnogooborota-oruzhiya-i-kriminalisticheskie-metody-ego#ixzz2pVxrzIMa>.

224. Эксархопуло А.А. Криминалистика в схемах и иллюстрациях: учебное пособие. СПб.: Издательство «Юридический центр Пресс», 2002. 450 с.

225. Юрична психологія / за заг. ред. Я.Ю. Кондратьєва. К.: Ін Юре, 1999. 352 с.

226. Яблоков Н.П. Криминалистическая методика расследования. М.: Издат-во МГУ, 1985. 120 с.

227. Яблоков Н.П. Совершенствование методических основ расследования преступлений // Советское государство и право. 1976. № 2. С. 68.

ДОДАТКИ

Додаток А

Зведені результати вивчення

54 кримінальних справ та 112 проваджень

№	Досліджувані питання	%
	КРИМІНАЛІСТИЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ЗЛОЧИНУ	
1	Способи вчинення військовослужбовцем у складі групи осіб незаконного заволодіння зброєю та бойовими припасами	
	Повноструктурні	97
	Підготовка до вчинення	
	1) планування незаконного заволодіння зброєю чи бойовими припасами	78
	2) вибір об'єкта злочинного посягання	91
	3) добір учасників злочинної групи	100
	4) розподіл ролей між співучасниками злочину	74
	5) збирання інформації про об'єкт злочинного посягання	41
	Способи безпосереднього вчинення	
	1) викрадення	84
	2) привласнення	11
	3) вимагання	4
	4) заволодіння шляхом шахрайства	1
	Способи приховування військовослужбовцем у складі групи осіб незаконного заволодіння зброєю та бойовими припасами	
	1) знищення слідів злочину	45
	2) зникнення з місця події	92
	3) дача неправдивих свідчень у разі виявлення факту незаконного заволодіння зброєю	76
	4) висунення неправдивого алібі	17
	5) відмова від дачі показань	31
2	Обстановка вчинення злочину	
	Місце вчинення військовослужбовцем у складі групи осіб незаконного заволодіння зброєю та бойовими припасами	
	1) військові частини	67
	2) складські приміщення	29
	3) місця несення військовослужбовцем служби	4
	Час вчинення злочину	
	1) з 24 до 6 години	14

	2) з 18 до 24 годин	24
	3) з 6 до 12 години	11
	4) з 12 до 18 години	51
	5) будні дні	36
	6) у вихідні дні, у період зміни добового наряду або послабленого режиму охорони військового об'єкта чи несення служби	64
	6) влітку	27
	7) восени	28
	8) взимку	23
	9) навесні	22
	Умови учинення кримінально караних діянь	
	1) проживання військовослужбовців (членів групування) в одному районі	
	2) спільні інтереси військовослужбовця з іншими членами групи (проведення дозвілля чи роботи)	
	3) родинні чи інші зв'язки	
	4) відсутність належної охорони військового об'єкта, на який спрямовано умисел	
	5) незадовільний стан несення служби	
3	Предмет незаконного заволодіння зброєю та бойовими припасами, вчиненого військовослужбовцем у складі групи осіб	
	1) зброя	78
	пістолети	56
	револьвери	1
	автомати	37
	карабіни	1
	снайперські гвинтівки	3
	гранатомети	2
	2) бойові припаси	22
	патрони до нарізної вогнепальної зброї різних калібрів	89
	гранати	5
	інші вироби	6
4	Відомості про слідову картину злочину	
	Наявність слідів:	
	1) сліди рук і взуття	15
	2) транспортних засобів	3
	Відносно об'єкта їх знаходження:	
	1) виявлялися безпосередньо на місці злочину	74
	2) за місцем мешкання військовослужбовця	16
	3) в місцях проживання родичів і знайомих правопорушника	8
	4) в інших місцях	4
	Вилучення слідів-предметів під час проведення окремих процесуальних дій (обшуку, огляду):	

	1) зброї	65
	2) окремих її частин	11
	3) бойових припасів	9
	4) слідів їх використання (пошкодження навколишніх предметів)	15
	5) документів	1
	Наявність слідів-речовин:	
	1) сліди біологічного походження	3
	2) збройне мастило	5
	Наявність «ідеальних слідів»:	
	1) у пам'яті очевидців злочинної події та свідків	12
	2) підозрюваних	81
	Вузлові ділянки, де можуть бути зосереджені сліди означеного злочинного діяння:	
	1) місця безпосереднього проникнення до місць зберігання зброї та бойових припасів (військовий склад, збройова кімната, чергова частина)	
	2) місця знаходження викрадених об'єктів (місце проживання чи перебування військовослужбовця або його родичів, знайомих)	
	3) тіло або одяг військовослужбовця, якого затримано під час (після) учинення злочину	
5	Дані про особи військовослужбовця:	
	стать:	
	1) чоловіча	100
	2) жіноча	0
	вік:	
	1) від 18 до 25 років	65
	2) від 25 до 35 років	21
	3) від 40 і старші	14
	освіта:	
	1) середня	37
	2) середня спеціальна	14
	3) базова вища	33
	4) вища	12
	5) інша	4
	сімейний стан:	
	1) у шлюбі	33
	2) ні	67
	Військовослужбовці проходили військову службу:	
	1) за контрактом	71
	2) строкову службу	29
	Злочин вчинено у стані алкогольного сп'яніння	16
	Структура злочинної групи:	

	1) організатор групи	
	2) особи, які забезпечують збирання інформації про зброю й боєприпаси, умови їх зберігання, засоби охорони	
	3) безпосередні виконавці незаконного заволодіння зброєю і боєприпасами	81
	з них – військовослужбовці	97
	4) особи, які забезпечують діяльність й систематичне функціонування злочинного об'єднання	
	5) особи, що здійснюють реалізацію (збут) викраденого майна	
	До складу групи входило:	
	1) до 3-х осіб	42
	2) від 4 до 7 осіб	48
	3) від 7 до 10 осіб	9
	4) більше 10 осіб	1
	ОСОБЛИВОСТІ РОЗСЛІДУВАННЯ	
6	Початкові відомості, які є підставою для внесення відомостей в ЄРДР за фактом учинення кримінального правопорушення, кваліфікованого за ч.2 ст.410 КК України, надходять до правоохоронних органів з таких джерел:	
	1) повідомлення працівників військових частин з приводу незаконного заволодіння майном	72
	2) заяви, листи та повідомлення, що надійшли від громадян, які отримали інформацію про вчинене правопорушення	15
	3) заяви, листи й повідомлення від громадян, які стали свідками злочинної події	9
	4) повідомлення працівників установ й організацій	2
	5) матеріали слідства, виділені з інших кримінальних проваджень	1
	6) матеріали, отримані під час проведення НСРД та розшукових заходів	1
7	Типові слідчі ситуації початкового етапу розслідування незаконного заволодіння зброєю та бойовими припасами, вчиненого військовослужбовцем у складі групи осіб:	
	1) злочинців затримано, вилучено речові докази, наявними є свідки	2
	2) встановлено учасників злочинної групи, наявними є свідки й речові докази	13
	3) наявний факт викрадення зброї та бойових припасів, злочинців не встановлено, наявна матеріальна доказова інформація, свідки відсутні	71
	4) виявлено об'єкти, пристосовані для доставки, зберігання, виготовлення, переробки вогнепальної зброї та боєприпасів, наявними є сліди злочину, злочинців встановлено, але вони	12

	переховуються від слідства й суду	
	5) інші ситуації	2
8	Організація взаємодії підрозділів Національної поліції України під час розслідування незаконного заволодіння зброєю та бойовими припасами, вчиненого військовослужбовцем у складі групи осіб:	
	Процесуальні форми взаємодії:	
	1) надання слідчому матеріалів, зібраних у ході оперативно-розшукової діяльності, для вирішення питання щодо внесення відомостей до Єдиного реєстру досудових розслідувань	62
	2) реалізація окремих доручень слідчого	65
	3) сприяння слідчому при проведенні окремих слідчих (розшукових) дій	58
	4) взаємодія під час реалізації матеріалів оперативно-розшукової діяльності	17
	5) колективне чергування у складі слідчо-оперативної групи	67
	Непроцесуальні форми взаємодії:	
	1) взаємний обмін інформацією між слідчим і працівниками оперативних підрозділів	79
	2) узгоджена діяльність у складі слідчо-оперативної групи	89
	3) спільні організація й планування слідчих (розшукових) дій та НСРД	23
	4) консультування	71
	5) спільне використання криміналістичних та оперативно-технічних засобів	18
	6) залучення до процесу розслідування представників військової частини або інших підрозділів, де безпосередньо було викрадено вогнепальну зброю та бойові припаси	45
	СЛІДЧІ (РОЗШУКОВІ) ДІЇ:	
9	Огляд проводився:	
	1) огляд місця події	84
	2) огляд живих осіб (освідування)	11
	3) огляд речей	8
	4) огляд документів	2
10	На початковому етапі розслідування досліджуваних суспільно небезпечних діянь проводяться такі СРД:	
	1) огляд місця події	84
	2) допит потерпілих та свідків	100
	3) допит підозрюваного	12
	4) обшук	19
11	Допит підозрюваного був спрямований на з'ясування:	
	1) події та обставин злочину, характеру дій злочинців	100
	2) причин й умов, що сприяли учиненню злочину	75
	3) відомостей про взаємини з іншими підозрюваними	82

	(начальником частини, добовим нарядом, іншими військовослужбовцями)	
12	Обшук проводився:	
	1) так	69
	2) ні	31
	Об'єкти, які підлягали виявленню і вилученню під час проведення обшуку при розслідуванні незаконного заволодіння зброєю та бойовими припасами, вчиненого військовослужбовцем у складі групи осіб:	
	1) вогнепальна зброя та її частини	78
	2) боєприпаси	22
	3) документи, що характеризують злочинну діяльність конкретних осіб	19
	4) технічна документація зброї, боєприпасів та вибухових речовин	7
	5) грошові кошти, отримані у результаті злочинної діяльності	34
	6) речі та предмети, які містять сліди зберігання чи застосування зброї, або сліди злочинних дій	21
	7) мобільні телефони, де міститься адресна книга, sms-повідомлення, фотографії або відеоролики	72
13	Експертизи проводилися:	
	1) балістична	78
	2) судово-психіатрична	27
	3) дактилоскопічна	45
	4) судово-медична	7
	5) судово-біологічна експертиза речових доказів	19
	6) інші види експертиз	4
14	Слідчий експеримент проводився:	
	1) так	56
	2) ні	44
	Експериментальні дії проводилися за місцем зберігання зброї та бойових припасів (військові склади, воєнізовані частини).	93

Додаток Б

Зведені відомості результатів опитування

75 працівників прокуратури, 127 слідчих, 135 працівників оперативних підрозділів та 59 працівників експертних установ МВС України

№	З а п и т а н н я	%
1	Вкажіть підрозділ, в якому Ви працюєте:	
	1) прокуратура	19
	2) підрозділи слідства	32
	3) оперативні підрозділи	34
	4) експертні установи МВС України	15
2	Вкажіть стаж практичної роботи:	
	1) до 1 року	4
	2) від 1 до 3 років	20
	3) від 3 до 5 років	27
	4) від 5 до 10 років	38
	5) більше 10 років	11
3	Чи були Ви задіяні в розслідуванні незаконного заволодіння зброєю та бойовими припасами, вчиненого військовослужбовцем у складі групи осіб:	
	1) так	100
	2) ні	0
4	Чи існує в органі, де Ви працюєте, спеціалізація окремих працівників щодо розслідування зазначених кримінальних правопорушень:	
	1) існує	0
	2) не існує	100
5	Чи достатньою, на Вашу думку, є вивчення проблеми сучасної криміналістичної характеристики незаконного заволодіння зброєю та бойовими припасами, вчиненого військовослужбовцем у складі групи осіб:	
	1) так	9
	2) ні	91
6	Вкажіть фактори, які, на Вашу думку, впливають на низьку кількість пред'явлення підозр в досліджуваній категорії проваджень:	
	1) відсутність окремої методики розслідування незаконного заволодіння зброєю й бойовими припасами, вчиненого військовослужбовцем у складі групи осіб	96

	2) прорахунки у плануванні й організації розслідування на його початковому етапі	62
	3) несвоєчасне проведення першочергових слідчих (розшукових) дій та НСРД	66
	4) низький рівень взаємодії слідчих і оперативних підрозділів	59
	5) відсутність техніко-криміналістичних засобів при проведенні окремих процесуальних дій	72
	6) помилки в оцінці наявної інформації та доказів, внаслідок яких були висунуті та перевірялись хибні версії	59
7	Вкажіть найбільш ефективні слідчі (розшукові) дії при розслідуванні незаконного заволодіння зброєю та бойовими припасами, вчиненого військовослужбовцем у складі групи осіб:	
	1) огляд	25
	2) допит свідків	71
	3) обшук	62
	4) допити підозрюваних	45
	5) одночасні допити за участю двох і більше осіб	43
	6) пред'явлення для впізнання	4
	7) слідчий експеримент	25
	8) призначення експертиз	72
8	Вкажіть умови, які, на Вашу думку, сприяють успішному проведенню слідчих (розшукових) дій при розслідуванні даних кримінальних правопорушень:	
	1) всебічна та ретельна підготовка	82
	2) своєчасність	89
	3) правильне застосування тактичних прийомів та їх комплексів	76
	4) використання спеціальних знань, у тому числі інших осіб	63
	5) залучення відповідних спеціалістів	67
9	Чи доцільно, на Вашу думку, залучати до процесу розслідування представників військової частини або інших підрозділів, де безпосередньо було викрадено вогнепальну зброю та бойові припаси?	
	1) так	92
	2) ні	8
10	Якщо не проводити підготовчі заходи, то в зв'язку з чим?	
	1) велика кількість справ у провадженні слідчого	91
	2) певні витрати часу на підготовчі заходи	68
	3) проведення допитів за аналогією із попередніми	72
11	На Вашу думку, використання спеціальних знань є ефективним способом виявлення нових доказів:	
	1) так	94
	2) ні	6
12	Які тактичні помилки, на Вашу думку, допускають слідчі під	

	час проведення слідчого експерименту:	
	1) відсутність (непідтримання) психологічного контакту з військовослужбовцем	59
	2) відсутність або неналежність умов, максимально наближених до тих, у яких здійснювалося викрадення зброї та бойових припасів	52
	3) проведення експериментальних дій за участю декількох підозрюваних (військовослужбовців) одночасно	17
13	Чи проводився слідчий експеримент у конфліктній ситуації:	
	1) так	34
	2) ні	66
14	Які конфліктні ситуації мали місце під час проведення слідчого експерименту при розслідуванні незаконного заволодіння зброєю та бойовими припасами, вчиненого військовослужбовцем у складі групи осіб:	
	1) відмова військовослужбовця від участі в експериментальних діях безпосередньо після прибуття на місце їх проведення	9
	2) надання військовослужбовцем відносно неповних чи неправдивих показань для внесення неточностей у кримінальне провадження	24
	3) спроба військовослужбовця втекти з місця проведення слідчого експерименту	1
15	Які, на Вашу думку, найбільш ефективні тактичні прийоми під час проведення слідчого експерименту при розслідуванні даних кримінальних правопорушень:	
	1) проведення експериментальних дій та випробувань з кожним військовослужбовцем (членом злочинної групи) окремо	82
	2) встановлення психологічного контакту та його підтримання з усіма учасниками процесуальної дії протягом усього часу її проведення	93
	3) порівняння з реальною обстановкою на місці події дій, які здійснює військовослужбовець, під час проведення дослідницьких дій	41
	4) спостереження за поведінкою осіб, за участю яких проводиться експеримент	37
16	Які види слідчого експерименту застосовувалися при розслідуванні незаконного заволодіння зброєю та бойовими припасами, вчиненого військовослужбовцем у складі групи осіб:	
	1) по встановленню механізму викрадення чи окремих елементів правопорушення	53
	2) по встановленню послідовності дій щодо незаконного позбавлення волі чи викрадення людини	19
	3) по встановленню можливості здійснення якої-небудь дії в	11

	певних умовах	
	4) по встановленню меж поінформованості особи про факти, що цікавлять слідство	15
	5) по встановленню можливості учинення тих або інших дій за визначений час	1
	б) по встановленню можливості спостереження або сприйняття якого-небудь факту чи явища	1
17	Вкажіть місце найбільш сприятливе для проведення слідчих (розшукових) дій за участю підозрюваного:	
	1) службовий кабінет слідчого	100
	2) місце роботи	0
	3) місце мешкання	0
18	Чи існують за місцем роботи методичні рекомендації по розслідуванню незаконного заволодіння зброєю та бойовими припасами, вчиненого військовослужбовцем у складі групи осіб:	
	1) так	0
	2) ні	100
19	Якщо Так, то ким вони підготовлені:	
	1) слідчим управлінням ГУ	0
	2) фахівцями ГУНП в області чи відділі поліції	0
	3) ВУЗаами МВС	0
	4) інше	0
20	З яких джерел Ви отримуєте інформацію, яку використовуєте при розслідуванні незаконного заволодіння зброєю та бойовими припасами, вчиненого військовослужбовцем у складі групи осіб:	
	1) з власного досвіду чи досвіду колег	81
	2) з досвіду працівників прокуратури, які раніше розслідували зазначені справи	1
	3) з підручників	2
	4) користуюсь знаннями, отриманими під час навчання в вузі	27
	5) користуєтесь виключно нормативними документами, в тому числі і кодексами, та інтуїцією	37
	б) інше	5

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ ТА ВІДОМОТІ ПРО АПРОБАЦІЮ

Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації:

1. Назаренко Г.А. До питання взаємодії різних структур під час розслідування незаконного заволодіння зброєю та бойовими припасами, вчиненого військовослужбовцем у складі групи осіб. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право»*. 2015. Випуск 34. Ч. 2. С. 184-189.

2. Назаренко Г.А. Особливості проведення огляду місця події при розслідуванні незаконного заволодіння зброєю та бойовими припасами, вчиненого військовослужбовцем у складі групи осіб. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Юридичні науки»*. 2016. Випуск 6-2. Т. 2. С. 212-217.

3. Назаренко Г.А. Використання спеціальних знань при розслідуванні незаконного заволодіння зброєю та бойовими припасами, вчиненого військовослужбовцем у складі групи осіб. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2017. № 6. Том 4. С. 189-194.

4. Назаренко Г.А. Криминалистический анализ способов совершения военными в составе группы лиц незаконного завладения оружием и боеприпасов. *Право и политика*. 2017. № 3. С. 36-41.

5. Назаренко Г.А. Способи вчинення військовослужбовцем у складі групи осіб незаконного заволодіння зброєю та бойовими припасами як елемент криміналістичної характеристики. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2018. Випуск 1. Том 3. С. 167-172.

6. Назаренко Г.А. Криминалистический анализ типичных следственных ситуаций при расследовании незаконного завладения оружием и боеприпасами, совершенных военными в составе группы лиц. *Право*

и Закон. 2018. № 1. С. 41-45.

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

1. Назаренко Г.А. Деякі питання тактичного забезпечення огляду місця події при розслідуванні незаконного заволодіння зброєю та бойовими припасами, вчиненого військовослужбовцем у складі групи осіб // Актуальні проблеми розслідування злочинів в сучасних умовах: матер. Всеукр. наук.-практ. конф. з нагоди святкування 10-річчя факультету підготовки фахівців для підрозділів слідства (Дніпропетровськ, 24 верес. 2015 р.). Дніпропетровськ: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2015. С. 138-140 (очна участь).

2. Назаренко Г.А. Окремі аспекти призначення експертиз під час розслідування незаконного заволодіння зброєю та бойовими припасами, вчиненого військовослужбовцем у складі групи осіб // Використання спеціальних знань у досудовому розслідуванні: матер. наук.-практ. семінару (Дніпропетровськ, 13 травня 2016 р.). Дніпропетровськ: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2016. С. 213-216 (очна участь).

3. Назаренко Г.А. До питання дослідження способу вчинення військовослужбовцем у складі групи осіб незаконного заволодіння зброєю та бойовими припасами // Актуальні проблеми розслідування кримінальних правопорушень у сфері громадської безпеки та громадського порядку: матеріали наук.-практ. семінару (м. Дніпро, 30 трав. 2017 р.). Дніпро: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2017. С. 187-190 (заочна участь).

4. Назаренко Г.А. Особливості взаємодії правоохоронних органів під час розслідування незаконного заволодіння зброєю та бойовими припасами, вчиненого військовослужбовцем у складі групи осіб // Актуальні питання теорії та практики криміналістичної науки: матеріали наук.-практ. семінару (м. Дніпро, 16 трав. 2018 р.). Дніпро: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2018. С. 179-182 (очна участь)..

Додаток Г

Акти впровадження результатів дослідження

ЗАТВЕРДЖУЮ

Перший проректор
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
кандидат юридичних наук

В.М. Ковбаса

2018 року

АКТ

**впровадження у наукову діяльність
Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ**

«11» 06 2018 року

м. Дніпро

Про впровадження у наукову діяльність Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ основних результатів дисертації Назаренка Германа Артемовича «Розслідування незаконного заволодіння зброєю та бойовими припасами, вчиненого військовослужбовцем у складі групи осіб» на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.09 – кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність

Уклала комісія у складі:

голови: начальника відділу організації наукової роботи Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ, доктора філософських наук, доцента Марченко О.В.

членів комісії: професора кафедри кримінального права та кримінології Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ, доктора юридичних наук, доцента Шаблістого В.В.

професора кафедри криміналістики, судової медицини та психіатрії Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ, доктора юридичних наук, доцента Пирого І.В.

Комісія відповідно до Положення про організацію проведення НДР і ДКР у системі МВС України, затвердженого наказом МВС України «Про організацію наукової діяльності в системі МВС України» від 15.05.2007 № 154 склала цей акт з приводу того, що комісією розглянуто результати дисертації «Розслідування незаконного заволодіння зброєю та бойовими припасами,

вчиненого військовослужбовцем у складі групи осіб», яку підготував здобувач Інституту права та суспільних відносин Відкритого міжнародного університету розвитку людини «Україна» Назаренко Герман Артемович, у вигляді наукових статей і тез доповідей на наукових конференціях та семінарах, зокрема:

1. Назаренко Г.А. До питання взаємодії різних структур під час розслідування незаконного заволодіння зброєю та бойовими припасами, вчиненого військовослужбовцем у складі групи осіб. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право»*. 2015. Випуск 34. Ч. 2. С. 184-189.

2. Назаренко Г.А. Особливості проведення огляду місця події при розслідуванні незаконного заволодіння зброєю та бойовими припасами, вчиненого військовослужбовцем у складі групи осіб. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Юридичні науки»*. 2016. Випуск 6-2. Т. 2. С. 212-217.

3. Назаренко Г.А. Використання спеціальних знань при розслідуванні незаконного заволодіння зброєю та бойовими припасами, вчиненого військовослужбовцем у складі групи осіб. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2017. №6. Том 4. С. 189-194.

4. Назаренко Г.А. Криміналістический анализ способов совершения военными в составе группы лиц незаконного завладения оружием и боеприпасов. *Право и политика*. 2017. № 3. С. 36–41. (Кыргызская Республика)

5. Назаренко Г.А. способи вчинення військовослужбовцем у складі групи осіб незаконного заволодіння зброєю та бойовими припасами як елемент криміналістичної характеристики. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2018. Випуск 1. Том 3. С. 167-172.

6. Назаренко Г.А. Криміналістический анализ типичных следственных ситуаций при расследовании незаконного завладения оружием и боеприпасами, совершенных военными в составе группы лиц. *Право и Закон*. 2018. № 1. С. 41–45. (Кыргызская Республика).

7. Назаренко Г.А. Деякі питання тактичного забезпечення огляду місця події при розслідуванні незаконного заволодіння зброєю та бойовими припасами, вчиненого військовослужбовцем у складі групи осіб // Актуальні проблеми розслідування злочинів в сучасних умовах: матер. Всеукр. наук.-практ. конф. з нагоди святкування 10-річчя факультету підготовки фахівців для підрозділів слідства (Дніпропетровськ, 24 верес. 2015 р.). Дніпропетровськ: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2015. С. 138-140.

8. Назаренко Г.А. Окремі аспекти призначення експертиз під час розслідування незаконного заволодіння зброєю та бойовими припасами, вчиненого військовослужбовцем у складі групи осіб // Використання спеціальних знань у досудовому розслідуванні: матер. наук.-практ. семінару (Дніпропетровськ, 13 травня 2016 р.). Дніпропетровськ: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2016. С. 213-216.

9. Назаренко Г.А. До питання дослідження способу вчинення військовослужбовцем у складі групи осіб незаконного заволодіння зброєю та бойовими припасами // Актуальні проблеми розслідування кримінальних

правопорушень у сфері громадської безпеки та громадського порядку: матеріали наук.-практ. семінару (м. Дніпро, 30 трав. 2017 р.). Дніпро: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2017. С. 187-190.

10. Назаренко Г.А. Особливості взаємодії правоохоронних органів під час розслідування незаконного заволодіння зброєю та бойовими припасами, вчиненого військовослужбовцем у складі групи осіб // Актуальні питання теорії та практики криміналістичної науки : матеріали наук.-практ. семінару (м. Дніпро, 16 трав. 2018 р.). Дніпро: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2018. С. 179-182.

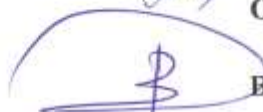
Комісія вважає, що представлені наукові статті й тези доповідей, отримані на основі проведеного наукового дослідження, мають необхідний теоретичний і методологічний рівень та практичну значимість, а також були враховані відділом організації наукової роботи Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ при проведенні наукових досліджень на замовлення Головного Управління Національної поліції в Дніпропетровській області.

Голова комісії:

О.В. Марченко

Члени комісії:

В.В. Шаблистий

І.В. Пиріг

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

АКТ

**впровадження в освітній процес та наукову діяльність
Університету митної справи та фінансів
результатів дисертаційного дослідження**

Комісія у складі:

1. В.о. завідувача кафедри кримінально-правових дисциплін Університету митної справи та фінансів, кандидата юридичних наук, доцента Варави В.В.
2. Професора кафедри кримінально-правових дисциплін Університету митної справи та фінансів, доктора юридичних наук, професора Тertiшника В.М.
3. Доцента кафедри кримінально-правових дисциплін Університету митної справи та фінансів, кандидата юридичних наук, доцента Карнаухова О.В.

склала цей акт про те, що комісією розглянуто результати дисертаційного дослідження здобувача Інституту права та суспільних відносин Відкритого міжнародного університету розвитку людини «Україна» Назаренка Германа Артемовича на тему «Розслідування незаконного заволодіння зброєю та бойовими припасами, вчиненого військовослужбовцем у складі групи осіб» на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.09 – кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність у вигляді наукових статей і тез доповідей на конференціях та семінарах.

Результати дисертаційного дослідження опубліковані в наступних роботах:

Назаренко Г.А. До питання взаємодії різних структур під час розслідування незаконного заволодіння зброєю та бойовими припасами, вчиненого військовослужбовцем у складі групи осіб. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право»*. 2015. Випуск 34. Ч. 2. С. 184-189.

Назаренко Г.А. Особливості проведення огляду місця події при розслідуванні незаконного заволодіння зброєю та бойовими припасами,

вчиненого військовослужбовцем у складі групи осіб. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Юридичні науки»*. 2016. Випуск 6-2. Т. 2. С. 212-217.

Назаренко Г.А. Використання спеціальних знань при розслідуванні незаконного заволодіння зброєю та бойовими припасами, вчиненого військовослужбовцем у складі групи осіб. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2017. №6. Том 4. С. 189-194.

Назаренко Г.А. Криміналістический анализ способов совершения военнослужащими в составе группы лиц незаконного завладения оружием и боеприпасов. *Право и политика*. 2017. № 3. С. 36–41. (Кыргызская Республика)

Назаренко Г.А. способи вчинення військовослужбовцем у складі групи осіб незаконного заволодіння зброєю та бойовими припасами як елемент криміналістичної характеристики. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2018. Випуск 1. Том 3. С. 167-172.

Назаренко Г.А. Криміналістический анализ типичных следственных ситуаций при расследовании незаконного завладения оружием и боеприпасами, совершенных военнослужащими в составе группы лиц. *Право и Закон*. 2018. № 1. С. 41–45. (Кыргызская Республика).

Назаренко Г.А. Деякі питання тактичного забезпечення огляду місця події при розслідуванні незаконного заволодіння зброєю та бойовими припасами, вчиненого військовослужбовцем у складі групи осіб // Актуальні проблеми розслідування злочинів в сучасних умовах: матер. Всеукр. наук.-практ. конф. з нагоди святкування 10-річчя факультету підготовки фахівців для підрозділів слідства (Дніпропетровськ, 24 верес. 2015 р.). Дніпропетровськ: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2015. С. 138-140.

Назаренко Г.А. Окремі аспекти призначення експертиз під час розслідування незаконного заволодіння зброєю та бойовими припасами, вчиненого військовослужбовцем у складі групи осіб // Використання спеціальних знань у досудовому розслідуванні: матер. наук.-практ. семінару (Дніпропетровськ, 13 травня 2016 р.). Дніпропетровськ: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2016. С. 213-216.

Назаренко Г.А. До питання дослідження способу вчинення військовослужбовцем у складі групи осіб незаконного заволодіння зброєю та бойовими припасами // Актуальні проблеми розслідування кримінальних правопорушень у сфері громадської безпеки та громадського порядку: матеріали наук.-практ. семінару (м. Дніпро, 30 трав. 2017 р.). Дніпро: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2017. С. 187-190.

Назаренко Г.А. Особливості взаємодії правоохоронних органів під час розслідування незаконного заволодіння зброєю та бойовими припасами, вчиненого військовослужбовцем у складі групи осіб // Актуальні питання теорії та практики криміналістичної науки : матеріали наук.-практ. семінару (м. Дніпро, 16 трав. 2018 р.). Дніпро: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2018. С. 179-182.

Зазначені наукові роботи використовуються в освітньому процесі, навчально-методичній та науковій діяльності кафедри кримінально-правових дисциплін Університету мітної справи та фінансів, впроваджені до текстів

лекції, семінарських, практичних занять, робочої навчальної програми з тем «Тактика слідчого огляду та освідування», «Тактика обшуку», «Тактика допиту» і «Тактика пред'явлення для впізнання», «Слідчий експеримент» навчальної дисципліни «Криміналістика», та рекомендовані до вивчення під час самостійної роботи студентів денної та заочної форм навчання..

Голова комісії:

В.о. завідувача кафедри кримінально-правових дисциплін
Університету митної справи та фінансів
кандидат юридичних наук, доцент

В.В. Варава

Члени комісії:

Професор кафедри кримінально-правових дисциплін
Університету митної справи та фінансів
доктор юридичних наук, професор

В.М. Тертишник

Доцент кафедри кримінально-правових дисциплін
Університету митної справи та фінансів
кандидат юридичних наук, доцент

О.В. Карнаухов

ЗАТВЕРДЖУЮ

Директор інституту права
та суспільних відносин
Відкритого міжнародного
Університету розвитку людини
«Україна»

А. Л. Терещенко

« 11 » _____ 2018 року

АКТ

Про впровадження в освітній процес та наукову діяльність Вищого навчального закладу «Відкритий міжнародний університет розвитку людини «Україна» основних результатів дисертації Назаренка Г.А. «Розслідування незаконного заволодіння зброєю та бойовими припасами, вчиненого військовослужбовцем у складі групи осіб» на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.09 – кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність

Уклала комісія у складі:

- Голови: заступника директора інституту права та суспільних відносин університету «Україна», кандидата юридичних наук, доцента Орловської І.Г.
- Членів комісії: заступника директора інституту права та суспільних відносин університету «Україна» Фаста О.О.
доцента кафедри цивільного, господарського та кримінального права Інституту права та суспільних відносин університету «Україна» Федоренко Т.В.

Комісія склала цей акт з приводу того, що було розглянуто результати дисертаційного дослідження «Розслідування незаконного заволодіння зброєю та бойовими припасами, вчиненого військовослужбовцем у складі групи осіб» на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.09 – кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність, яке підготував здобувач Інституту права та суспільних відносин Відкритого міжнародного університету розвитку людини «Україна» Назаренко Герман Артемович, у вигляді наукових статей і тез доповідей на наукових конференціях та семінарах.

На підставі наукового дослідження підготовлено наукові статті та тези доповідей, зокрема:

1. Назаренко Г.А. До питання взаємодії різних структур під час розслідування незаконного заволодіння зброєю та бойовими припасами, вчиненого військовослужбовцем у складі групи осіб. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право»*. 2015. Випуск 34. Ч. 2. С. 184-189.

2. Назаренко Г.А. Особливості проведення огляду місця події при розслідуванні незаконного заволодіння зброєю та бойовими припасами, вчиненого військовослужбовцем у складі групи осіб. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Юридичні науки»*. 2016. Випуск 6-2. Т. 2. С. 212-217.

3. Назаренко Г.А. Використання спеціальних знань при розслідуванні незаконного заволодіння зброєю та бойовими припасами, вчиненого військовослужбовцем у складі групи осіб. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2017. №6. Том 4. С. 189-194.

4. Назаренко Г.А. Криминалистический анализ способов совершения военными в составе группы лиц незаконного завладения оружием и боеприпасов. *Право и политика*. 2017. № 3. С. 36–41. (Кыргызская Республика)

5. Назаренко Г.А. способи вчинення військовослужбовцем у складі групи осіб незаконного заволодіння зброєю та бойовими припасами як елемент криміналістичної характеристики. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2018. Випуск 1. Том 3. С. 167-172.

6. Назаренко Г.А. Криминалистический анализ типичных следственных ситуаций при расследовании незаконного завладения оружием и боеприпасами, совершенных военными в составе группы лиц. *Право и Закон*. 2018. № 1. С. 41–45. (Кыргызская Республика).

7. Назаренко Г.А. Деякі питання тактичного забезпечення огляду місця події при розслідуванні незаконного заволодіння зброєю та бойовими припасами, вчиненого військовослужбовцем у складі групи осіб // Актуальні проблеми розслідування злочинів в сучасних умовах: матер. Всеукр. наук.-практ. конф. з нагоди святкування 10-річчя факультету підготовки фахівців для підрозділів слідства (Дніпропетровськ, 24 верес. 2015 р.). Дніпропетровськ: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2015. С. 138-140.

8. Назаренко Г.А. Окремі аспекти призначення експертиз під час розслідування незаконного заволодіння зброєю та бойовими припасами, вчиненого військовослужбовцем у складі групи осіб // Використання спеціальних знань у досудовому розслідуванні: матер. наук.-практ. семінару (Дніпропетровськ, 13 травня 2016 р.). Дніпропетровськ: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2016. С. 213-216.

9. Назаренко Г.А. До питання дослідження способу вчинення військовослужбовцем у складі групи осіб незаконного заволодіння зброєю та бойовими припасами // Актуальні проблеми розслідування кримінальних правопорушень у сфері громадської безпеки та громадського порядку: матеріали наук.-практ. семінару (м. Дніпро, 30 трав. 2017 р.). Дніпро: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2017. С. 187-190.

10. Назаренко Г.А. Особливості взаємодії правоохоронних органів під

час розслідування незаконного заволодіння зброєю та бойовими припасами, вчиненого військовослужбовцем у складі групи осіб // Актуальні питання теорії та практики криміналістичної науки : матеріали наук.-практ. семінару (м. Дніпро, 16 трав. 2018 р.). Дніпро: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2018. С. 179-182.

Комісія вважає, що представлені наукові статті та тези доповідей, отримані на основі проведеного наукового дослідження, мають необхідний теоретичний і методологічний рівень та практичну значимість для науки кримінального процесу, криміналістики та оперативно-розшукової діяльності, а також були враховані відділом організації наукової роботи та навчально-методичним відділом Вищого навчального закладу «Відкритий міжнародний університет розвитку людини «Україна» при проведенні навчальних занять та наукових досліджень.

Голова комісії:

Члени комісії:

I. Г. Орловська

O. O. Фаст

T. B. Федоренко

ЗАТВЕРДЖУЮ

Перший проректор
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
кандидат юридичних наук

В.М. Ковбаса

2018 року

АКТ

**впровадження в освітній процес
Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ
результатів дисертаційного дослідження**

«15» 06 2018 року

м. Дніпро

Про впровадження в освітній процес Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ основних результатів дисертації Назаренка Германа Артемовича «Розслідування незаконного заволодіння зброєю та бойовими припасами, вчиненого військовослужбовцем у складі групи осіб» на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.09 – кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність

Уклала комісія у складі:

- голови: декана факультету підготовки фахівців для органів досудового розслідування Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ, кандидата юридичних наук, доцента, полковника поліції Обшалова С.В.
- членів комісії: завідуючого кафедри оперативно-розшукової діяльності Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ, доктора юридичних наук, доцента Кириченка О.В.
- професора кафедри кримінального права та кримінології Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ, доктора юридичних наук, доцента Шаблистого В.В.
- професора кафедри криміналістики, судової медицини та психіатрії Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ, доктора юридичних наук, доцента Пирого І.В.

Комісія відповідно до Положення про організацію проведення НДР і ДКР у системі МВС України, затвердженого наказом МВС України «Про організацію

наукової діяльності в системі МВС України» від 15.05.2007 № 154 склала цей акт з приводу того, що комісією розглянуто результати дисертації «Розслідування незаконного заволодіння зброєю та бойовими припасами, вчиненого військовослужбовцем у складі групи осіб», яку підготував здобувач Інституту права та суспільних відносин Відкритого міжнародного університету розвитку людини «Україна» Назаренко Герман Артемович, у вигляді наукових статей і тез доповідей на наукових конференціях та семінарах, зокрема:

Назаренко Г.А. До питання взаємодії різних структур під час розслідування незаконного заволодіння зброєю та бойовими припасами, вчиненого військовослужбовцем у складі групи осіб. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право»*. 2015. Випуск 34. Ч. 2. С. 184-189.

Назаренко Г.А. Особливості проведення огляду місця події при розслідуванні незаконного заволодіння зброєю та бойовими припасами, вчиненого військовослужбовцем у складі групи осіб. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Юридичні науки»*. 2016. Випуск 6-2. Т. 2. С. 212-217.

Назаренко Г.А. Використання спеціальних знань при розслідуванні незаконного заволодіння зброєю та бойовими припасами, вчиненого військовослужбовцем у складі групи осіб. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2017. №6. Том 4. С. 189-194.

Назаренко Г.А. Криміналістический анализ способов совершения военнослужащими в составе группы лиц незаконного завладения оружием и боеприпасов. *Право и политика*. 2017. № 3. С. 36–41. (Кыргызская Республика)

Назаренко Г.А. способи вчинення військовослужбовцем у складі групи осіб незаконного заволодіння зброєю та бойовими припасами як елемент криміналістичної характеристики. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2018. Випуск 1. Том 3. С. 167-172.

Назаренко Г.А. Криміналістический анализ типичных следственных ситуаций при расследовании незаконного завладения оружием и боеприпасами, совершенных военнослужащими в составе группы лиц. *Право и Закон*. 2018. № 1. С. 41–45. (Кыргызская Республика).

Назаренко Г.А. Деякі питання тактичного забезпечення огляду місця події при розслідуванні незаконного заволодіння зброєю та бойовими припасами, вчиненого військовослужбовцем у складі групи осіб // Актуальні проблеми розслідування злочинів в сучасних умовах: матер. Всеукр. наук.-практ. конф. з нагоди святкування 10-річчя факультету підготовки фахівців для підрозділів слідства (Дніпропетровськ, 24 верес. 2015 р.). Дніпропетровськ: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2015. С. 138-140.

Назаренко Г.А. Окремі аспекти призначення експертиз під час розслідування незаконного заволодіння зброєю та бойовими припасами, вчиненого військовослужбовцем у складі групи осіб // Використання спеціальних знань у досудовому розслідуванні: матер. наук.-практ. семінару (Дніпропетровськ, 13 травня 2016 р.). Дніпропетровськ: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2016. С. 213-216.

Назаренко Г.А. До питання дослідження способу вчинення військовослужбовцем у складі групи осіб незаконного заволодіння зброєю та

бойовими припасами // Актуальні проблеми розслідування кримінальних правопорушень у сфері громадської безпеки та громадського порядку: матеріали наук.-практ. семінару (м. Дніпро, 30 трав. 2017 р.). Дніпро: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2017. С. 187-190.

Назаренко Г.А. Особливості взаємодії правоохоронних органів під час розслідування незаконного заволодіння зброєю та бойовими припасами, вчиненого військовослужбовцем у складі групи осіб // Актуальні питання теорії та практики криміналістичної науки : матеріали наук.-практ. семінару (м. Дніпро, 16 трав. 2018 р.). Дніпро: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2018. С. 179-182.

Зазначені наукові статті і тези доповідей внесені до списку літератури робочих програм навчальних дисциплін: «Кримінальний процес», «Криміналістика», «Організація розслідування кримінальних правопорушень», «Тактичні особливості проведення слідчих (розшукових) дій», «Оперативно-розшукова діяльність» і використовуються під час підготовки курсантів, студентів й слухачів до семінарських та практичних занять з зазначених навчальних дисциплін.

Комісія вважає, що представлені наукові статті та тези доповідей, отримані на основі проведеного наукового дослідження, мають необхідний теоретичний і методологічний рівень та можуть використовуватися в освітньому процесі при підготовці фахівців для органів досудового розслідування.

Голова комісії:

С.В. Обшалов

Члени комісії:

О.В. Кириченко

В.В. Шаблистий

І.В. Пиріг

АКТ

Про впровадження у практичну діяльність Дніпропетровського НДЕКЦ МВС України результатів наукового дослідження Назаренка Германа Артемовича «Розслідування незаконного заволодіння зброєю та бойовими припасами, вчиненого військовослужбовцем у складі групи осіб» на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.09 – кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність

Уклала комісія у складі:

Голови:	заступника директора – завідувача відділу криміналістичних видів досліджень Дніпропетровського НДЕКЦ МВС України П.І. Кумця
членів комісії:	заступника директора – завідувача відділу АД та КДТЗ Дніпропетровського НДЕКЦ МВС України А.В. Морохова заступника завідувача відділу криміналістичних видів досліджень Дніпропетровського НДЕКЦ МВС України О.О. Сороки

Комісія відповідно до Положення про організацію проведення НДР і ДКР у системі МВС України, затвердженого наказом МВС України «Про організацію наукової діяльності в системі МВС України» від 15.05.2007 № 154 склала цей акт з приводу того, що комісією розглянуто результати дисертаційного дослідження здобувача Інституту права та суспільних відносин Відкритого міжнародного університету розвитку людини «Україна» Назаренка Германа Артемовича «Розслідування незаконного заволодіння зброєю та бойовими припасами, вчиненого військовослужбовцем у складі групи осіб» на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.09 – кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність у вигляді наукових статей і тез доповідей на конференціях та семінарах:

1. Назаренко Г.А. До питання взаємодії різних структур під час розслідування незаконного заволодіння зброєю та бойовими припасами,

вчиненого військовослужбовцем у складі групи осіб. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право»*. 2015. Випуск 34. Ч. 2. С. 184-189.

2. Назаренко Г.А. Особливості проведення огляду місця події при розслідуванні незаконного заволодіння зброєю та бойовими припасами, вчиненого військовослужбовцем у складі групи осіб. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Юридичні науки»*. 2016. Випуск 6-2. Т. 2. С. 212-217.

3. Назаренко Г.А. Використання спеціальних знань при розслідуванні незаконного заволодіння зброєю та бойовими припасами, вчиненого військовослужбовцем у складі групи осіб. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2017. №6. Том 4. С. 189-194.

4. Назаренко Г.А. Криминалистический анализ способов совершения военными в составе группы лиц незаконного завладения оружием и боеприпасов. *Право и политика*. 2017. № 3. С. 36–41. (Кыргызская Республика)

5. Назаренко Г.А. способи вчинення військовослужбовцем у складі групи осіб незаконного заволодіння зброєю та бойовими припасами як елемент криміналістичної характеристики. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2018. Випуск 1. Том 3. С. 167-172.

6. Назаренко Г.А. Криминалистический анализ типичных следственных ситуаций при расследовании незаконного завладения оружием и боеприпасами, совершенных военными в составе группы лиц. *Право и Закон*. 2018. № 1. С. 41–45. (Кыргызская Республика).

7. Назаренко Г.А. Деякі питання тактичного забезпечення огляду місця події при розслідуванні незаконного заволодіння зброєю та бойовими припасами, вчиненого військовослужбовцем у складі групи осіб // Актуальні проблеми розслідування злочинів в сучасних умовах: матер. Всеукр. наук.-практ. конф. з нагоди святкування 10-річчя факультету підготовки фахівців для підрозділів слідства (Дніпропетровськ, 24 верес. 2015 р.). Дніпропетровськ: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2015. С. 138-140.

8. Назаренко Г.А. Окремі аспекти призначення експертиз під час розслідування незаконного заволодіння зброєю та бойовими припасами, вчиненого військовослужбовцем у складі групи осіб // Використання спеціальних знань у досудовому розслідуванні: матер. наук.-практ. семінару (Дніпропетровськ, 13 травня 2016 р.). Дніпропетровськ: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2016. С. 213-216.

9. Назаренко Г.А. До питання дослідження способу вчинення військовослужбовцем у складі групи осіб незаконного заволодіння зброєю та бойовими припасами // Актуальні проблеми розслідування кримінальних правопорушень у сфері громадської безпеки та громадського порядку: матеріали наук.-практ. семінару (м. Дніпро, 30 трав. 2017 р.). Дніпро: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2017. С. 187-190.

10. Назаренко Г.А. Особливості взаємодії правоохоронних органів під час розслідування незаконного заволодіння зброєю та бойовими припасами, вчиненого військовослужбовцем у складі групи осіб // Актуальні питання теорії

та практики криміналістичної науки : матеріали наук.-практ. семінару (м. Дніпро, 16 трав. 2018 р.). Дніпро: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2018. С. 179-182.

Комісія вважає, що представлені наукові статті та тези доповідей, отримані на основі проведеного наукового дослідження, мають необхідний теоретичний і методологічний рівень та практичну значимість, а також можуть бути впроваджені у діяльність Дніпропетровського НДЕКЦ МВС України.

Голова комісії:

П.І. Кумець

Члени комісії:

А.В. Морохов

О.О. Сорока